

श्रीमद् बुद्धिसागरजीसूरि ग्रन्थमाला ग्रंथांक. ८८

कन्याविक्रयदोषनिषेध.

तथा

वाल्लभ निषेध ग्रंथ.

रचयिता.

शास्त्रविशारद योगनिष्ठ जैनाचार्य
श्रीगद् बुद्धिसागरसूरीश्वरजी.

छपावी प्रगट करनार

श्री अध्यात्मज्ञानप्रसारक मंडल.

हा. बर्काल मोहनलाल हिमचंद. सु. पादरा.

हिमचंद

वीरसं. २४५०

इ. स. १९२५.

प्रति १०००

वि. १९८१

मूल्य. ०-६-०

વડોદરા-હુડાણામિત્ર રટીમ પ્રિં પ્રેક્ષમાં અંબાલાલ વિદ્યલ-
લાઈ દક્ષરે પ્રકાશક માટે છાપી પ્રસિદ્ધ કથું. તા.૧-૪-૨૫

નિવેદન.

શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાનપ્રસારક મંડળ તરફથી
પ્રસિદ્ધ થતી શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિજી ગ્રંથમાળાના
૮૮મા માણિકા તરીકે કન્યાવિક્રયદોષનિષેધ તથા બાળ
લગ્ન નિષેધ ગ્રંથ પ્રકટ કરવામાં આવે છે. આ ગ્રંથ પ્રથમ
વિ.સં. ૧૮૬૦ની સાલમાં ગુરૂ મહારાજે લખ્યો હતો.
અને તેની પ્રથમાવૃત્તિ શ્રી જૈનોદયબુદ્ધિસાગર સમા-
જ સાથુંજ તરફથી છપાવવામાં આવી હતી અને તેના
પ્રકટ થવાથી આલાવાડ ઠાઠીયાવાડના જૈનોમાં જે
કન્યાવિક્રયનો દુષ્ટ રીવાજ જડ ધાલી બેઠેલો હતો
તે ઘણું અંશે દૂર થયો છે, અને ત્યાં ઘોળ અધાઈ
જવાથી કન્યાવિક્રય ઘટ્યો છે. આ ગ્રંથની નકલો
ખપી જવાથી તથા તેની ઘણી માગણી હોવાથી તેની
બીજી આવૃત્તિ પ્રકટ કરવાની જરૂર જણાય છે.

પ્રથમાવૃત્તિ કરતાં આ દ્વિતીયાવૃત્તિમાં ઘણું સુધારો વધારો કરવામાં આવ્યો છે. સમયના વધવા સાથે વિશ્વની પ્રગતિ થતી જાય છે અને તે સાથે વિચારોની પણ પ્રગતિ થતી જાય છે. તેથી આ આવૃત્તિમાં ગુરૂ મહારાજે પોતાના વિચારોને સમય ને અનુકુળ રીતે આલેખ્યા છે અને તે વર્તમાન સમાજને અવશ્ય અતિઉપયોગી થઈ પડશે.

મંડળ આવાં ઉત્તમ પુસ્તકો પ્રકટ કરી ધર્મ સેવા બજાવી શકે છે. એમાં શ્રીમદ્ ગુરૂમહારાજની સતત ગ્રંથાલેખનપ્રવૃત્તિની દયાળુતા તથા દ્રવ્ય મદદ કરનાર ઉદાર ચરિતબંધુઓજ આભારી છે.

આ ગ્રંથ પ્રકાશનમાં નીચે પ્રમાણે મદદ મળી છે.

રૂ. ૧૫૦ શેઠ છત્રલાલ રૂપાણી હા. શેઠ
નહાલચંદ રૂતેચંદ સુ. પેથાપુર

રૂ. ૫૧ શા. કાળીદાસ દેવચંદ સાદરાવાળા.

રૂ. ૨૫ શા. હરીચંદ હેમચંદ ગામ લુણીના.

કે. ૨૦ બાઇ જેમકેર હા શેઠ માણેકચંદ
ગોરધનદાસ. પેથાપુરવાળા

કે. ૧૦૬ શેઠ નગીનદાસ ભીખાભાઇ. પેથાપુરના

ઉપર પ્રમાણે ગદદ કરનારાં બોનો ધન્યવાદ
પૂર્વક આજાર માનવામાં આવે છે.

પાદરા. ૧૯૮૬

વસંત પંચમી.

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ
હા. વહીલ મોહનલાલ હિમચંદ.

કન્યાવિક્રયદોષનિષેધ

પ્રસ્તાવના.

વિ. સ. ૧૯૬૦ ના ત્રૈત્રસુદિ ચૈકાદશીએ વિજ્ઞા-
પુરમાં કન્યાવિક્રય દોષ નિષેધ રચીને અમોએ પૂર્ણ
કર્યો હતો, સાણુંદ જૈનોદય બુદ્ધિસાગર સમાજના સે-
ટરી શેઠ ગોવિંદજી ઉમેદલાઈએ આ ગ્રંથ છપાવીને
પ્રથમાવૃત્તિ તરીકે બહાર પાડ્યો અને તેથી કાઠિ-
યાવાડમાં આલાવાડના જૈનોમાં બળભળાટ થયો હતો
અને તેનું એકંદર સાફ પરિણામ એ આવ્યું કે
આલાવાડના જૈનોએ ગોળ બાંધીને કન્યાવિક્રયનો
સખત નિષેધ કર્યો અને તેથી હાલમાં આલાવાડ
કાઠિયાવાડના જૈનો પહેલાં કરતાં ઘણા સારા સુખી
સ્થિતિએ ચડવા લાગ્યા છે. ઘણા જૈનોની માગણીથી
કન્યાવિક્રય દોષ નિષેધ ગ્રંથની દ્વિતીયાવૃત્તિ છપાવ-
વામાં આવી છે અને તેમાં વધઘટ યુક્ત સુધારો વ-

ધારે કરવામાં આવ્યો છે કે જેનો જેઓ પ્રથમાવૃત્તિની
 સાથે દ્વિતીયાવૃત્તિનો મુકાબલો કરીને વાંચશે તેઓને
 તેનું જ્ઞાન થશે. ગુજરાત, કાઠિયાવાડ, મારવાડ
 વગેરેમાં હજી કન્યાવિક્રય અને બાળલગ્નના કેશો
 થાય છે. હજી સર્વથા કન્યાવિક્રય તથા બાળલગ્નનો
 નાશ થયો નથી તેથી આવા અનેક ગ્રંથોની ઉપયો-
 ગિતા છે અને આ ગ્રંથના વાચનથી જૈનોને હિંદુઓને
 કુધારા કુરીવાજનો નિષેધ કરવામાં ઘણી મદદ મળશે
 એવું બાણીને બીજીવાર આ ગ્રંથ છપાવવામાં આવ્યો
 છે. તેનો બહોળો પ્રચાર કરવાની જરૂર છે. આ
 ગ્રંથમાં જિનાના વિરુદ્ધ જે કંઈ લખવામાં આવ્યું
 હોય તેનો સંઘની આગળ મિથ્યા દુષ્કૃત દહિં છું.
 ગીતાર્થ સંતોને વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરું છું કે તેઓ
 આ ગ્રંથમાંથી જે કંઈ જિનાના વિરુદ્ધ પ્રકાશ હોય
 તેને સુધારે. પ્રેમ વગેરેના દોષોથી અશુદ્ધિ જે રહેલી
 છે તેનું આ સાથે અશુદ્ધિ શુદ્ધિ પત્રક કરવામાં
 આવ્યું છે. બંગાળા વગેરે દેશોમાં કન્યાવિક્રયના

સ્થાને ત્યાં વર વિક્રયનો કુરીવાજ પ્રવર્તે છે તેનું પણ આ ગ્રન્થમાં ખંડન કરવામાં આવ્યું છે. જ્યાં સુધી દુષ્ટ હાનિકારકકન્યા વિક્રયણાલલગ્નાદિક કુરીવાજો છે ત્યાં સુધી આવાં પુસ્તકોની જરૂર છે. કન્યાવિક્રય થનારા દેશોમાં આવા ગ્રન્થો નો બહોળો પ્રચાર થાય એમ ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

આ ગ્રન્થનાં પ્રુફ સુધારવામાં પેથાપુરવાળા શા. મણિલાલ હીરાચંદ તથા શા. રમણિકલાલ ડાહ્યાલાઈ તથા શા. મોતિલાલ પાનાચંદે સહાય કરી છે માટે તેઓને ધન્યવાદ આપવામાં આવે છે.

इत्येवं ॐ अहंमहावीर शान्तिः ३

મુ. મહુડી
(મધુપુરી)
તાલુકે વિજાપુર
(ગુજરાત).

લે. બુદ્ધિસાગરમૂર્તિ.

વિ. ૧૯૮૧ માઘ સુદિ ૧

પ્રતિપદા રવિવાર.

મેસાણાનાનિવાસી જૈનધર્મ સંઘસેવામાં અર્પાયેલ મુદ્રાપટ

શ્રેઠ વેણીચંદ મૂરચંદને

અર્પણ પત્રિકા.

વિ. સં. ૧૯૫૩. ૫૪ ની સાંલથી મારી ગૃહસ્થ
દશામાં તમારો પરિચય થયો. તમને શુદ્ધ મહારાજ
શ્રી રવિસાગરજી મહારાજે ઉપકાર કર્યો. તમારી
ધર્મ પત્ની મરણ પામ્યા બાદ તમારું લક્ષ ધર્મ
ઉપર વિશેષ લાગ્યું અને વિ. સં. ૧૯૫૪ ના કારતક
માસમાં શુદ્ધ મહારાજ શ્રી રવિસાગરજી મહારાજના
પ્રમુખ પદેથી શ્રીપંતબી મુનિ દાનવિજયજીએ જૈન
પાઠશાળા સ્થાપવાનો ઉપદેશ આપ્યો તે તમોએ ઝીલી
લીધો અને મેસાણાના સંઘે શુદ્ધ મહારાજના આદે-
શથી જૈન સંસ્કૃત પાઠશાળા સ્થાપન કરી, એ પાઠ-

શાળામાં મુનિરાજ શ્રી કર્પૂર વિજયજી અને માર્ક,
 આલોદ ગામથી લણુવામાટે આવવાનું થયું, પાઠ-
 શાળામાં ધાર્મિક કેળવણીની સાથે ઇંગ્લીશ ભાષા
 જ્ઞાન આપવા માટે મેં મારા વિચારો જણાવ્યા.તમા-
 રે અને મારે તે સંબંધી મતભેદથી વૈમનસ્ય ઉત્પન્ન
 થયું તો પણ તે અમુક વિચાર ભેદ હોવાથી પરસ્પર
 ધર્મ રાગમાં ખામી પડી નહિ, તમોએ અઠ્ઠાવીશ
 વર્ષથી કર્મયોગીની પેઠે જૈનધર્મ અને જૈન સંઘની
 સેવા વગેરે જૈન ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં નિષ્ઠાએ જી-
 વન હોયું છે, તમો પરસ્ત્રી ત્યાગી, ખાર પ્રતધારી
 શ્રાવક છો, સનાતન પ્રાચીન પરંપરાગમ દષ્ટિવાળા
 જૂના વિચારવાળા છો તથા સાધુઓના ગુણાનુરાગી,
 છો, જૈન પાઠશાળાઓ સ્થાપવામાં, જૈન ધાર્મિક કેળ-
 વણી વધારવામાં, અમદાવાદવાળા શેઠ, હીરાચંદ
 કલ્લલભાઈ તથા ભાવનગરવાળા શેઠ કુંવરજી આણું-
 દજીની પેઠે તમોએ ઉત્તમ આત્મભોગ આપ્યો છે, જૈન

શ્રેયસ્કર મંડળ સ્થાપીને તેમાં તમોએ સારો આગે-
 વાની ભર્યો ભાગ લીધો છે. તમો મેસાણા જૈન સંસ્કૃત
 પાઠશાળાને સત્તાવીશ વર્ષથી ચલાવી રહ્યા છે. તથા
 તપ કરવામાં તમો એક માસના તપ સુધી આગળ
 વધી ગયા છો, તથા જ્યાં ત્યાં ધાર્મિક કાર્યો કરવામાં
 અડધારને દેશવટો આપીને કેવલ સાદાઈથી પ્રવર્તીને
 સાદાઈનું આદર્શ જીવન ગાળો છો. તથા સર્વ સાધુ સા-
 ધ્વીઓની સેવા ભક્તિ કરવારૂપ વ્યવહાર ધર્મ માર્ગ-
 માં ગુદતાન ણની ગયા છો, આત્માર્થી છો, જૈન કોમની
 ઉન્નતિ કરવા જ્યાં ત્યાં તમારી લગની જોવામાં
 આવે છે. દન્યાવિકૃત્યદોષનિષેધ તથા જાલ લગ્નનિષેધ
 કરવામાં તમારી પ્રવૃત્તિ છે. તેમજ જૈન કોમની
 સેવામાં તમોએ હજારો અપમાનો સહ્યાં છે અને
 હજી ઉત્સાહથી જૈન ધર્મ સેવા કરો છો. મારો અને
 તમારો સત્તાવીશ વર્ષથી પરિચય છે તેથી હું
 તમને એક કર્મચોગી શ્રાવક તરીકે જોઈ જી શક્યો
 છું અને તેથી સામાન્ય વિચાર મતલેદ, પરસ્પર

હોવા છતાં તમારા અનેક સદ્ગુણોના રાગે તમારા
ગુણોને પ્રકાશિત કરી ગુણાનુરાગવૃદ્ધયર્થે તમને આ
પુસ્તક અર્પણ કરું છું.

इत्येवं ॐ अहं महावीर शान्तिः ३

વિ. ૧૯૭૧. સાધ સુદિ ૧

મુ. મધુપુરી (મહુડી)

લે. બુદ્ધિસાગરસૂરિ.

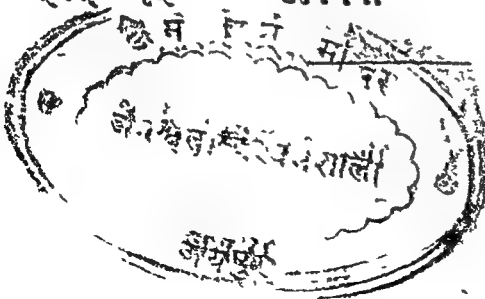
તાલુકે વિજાપુર.

. દેશ ગુજરાત

अशुद्धिशुद्धि पत्रकम्

पृष्ठ	लीटो	अशुद्धि	शुद्धि
१	१२	अक्षरहित	अत्रौष्ठिक
१५	४	दृष्ट्याश्रयण.	दृष्ट्याश्रयणीय.
१३	२	तद्भव.	तद्भव.
१३	१३	विल'क्षरा.	व्यल'क्षराल'क्षृत.
१४	११	स्वभुगध.	स्वभुग'ध.
१६	६	प्राप्तेचवष्टमेवर्पे	प्राप्तेचदशमेवर्पे
२०	६	क्षीयाऽभांधी.	क्षीयावाऽभांधी
२३	६	जलाशया	जलाशया.
२३	७	गुणगुणा.	गुणगुणा.
२८	१०	प्रकाषाय.	प्रकोषाय
२६	८	भावर्थ	भावार्थ
३६	१३	विप्रश्चौरेण.	विप्रचौरेण.
४६	३	कुनृपेन	कुनृपेण.
८३	१०	लातृभाव.	आतृभाव.
८५	१३	नावसीदति	नावसीदति.
८८	४	समन्मिता,	समन्विता.

૮૮	૧૦	ચયાશ	ચયાશ
૮૯	૭	તતો	તેતો
૧૦૨	૧૩	નામન	નામના
૧૧૧	૮	પસા	પૈસા.
૧૩૪	૪	દુગુણી	દુર્ગુણી.
૧૪૦	૯	આવશક્યતા.	આવશ્યકતા.
૧૮૪	૨	અગર ઓશવાળ	અગર પોરવાદ.
૧૮૮	૫	અકુશની	અંકુશની
૧૯૭	૨	સવેએ,	સર્વેએ.
૧૯૯	૧૫	મટો	મોટો.
૨૦૨	૧૨	ઉદયમનાં	ઉદયમાંના.

श्री अध्यात्मज्ञानप्रसारकमंडल तरफथी
 श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिजी ग्रन्थमालामां
 प्रगट थयेला ग्रन्थो.

ग्रन्थाक	पृष्ठ	किंमत.
१ क. भजन संग्रह भाग १ लो.	२००	०-८-०
१ अध्यात्म व्याख्यानमाला.	२०६	०-४-०
* २ भजनसंग्रह भाग २ जो.	३३६	०-८-०
* ३ भजनसंग्रह भाग ३ जो.	२१५	०-८-०
* ४ समाधिज्ञतकम्.	६१२	०-८-०
५ अनुभवपञ्चिशी.	२४८	०-८-०
६ आत्मप्रदीप.	३१५	०-८-०
* ७ भजनसंग्रह भाग ४ थो.	३०४	०-८-०
८ परमात्मदर्शन.	४००	०-१२-०

*९. परमात्मज्योति.	५००	०-१२-०
*१० तत्त्वत्रिंदु.	२३०	०-४-०
११ गुणानुराग. (आवृत्ति बीजी)	२४	०-१-०
*१२-१३. भजनसंग्रह भाग ५ मो		
तथा ज्ञानदीपिका.	१९०	०-६-०
*१४ तीर्थयात्रानुं विमान(आ०बीजी)	६४	०-२-०
१५ अध्यात्मभजनसंग्रह	१९०	०-६-०
१६ गुरुबोध.	१७४	०-४-०
*१७ तत्त्वज्ञानदीपिका	१२४	०-६-०
१८ गहूंलीसंग्रह भा. १	११२	०-३-०
*१९-२० श्रावकधर्मस्वरूप भाग		
१-२(आवृत्ति बीजी)	४०-४	०-१-०
*२१ भजनपदसंग्रह भाग ६ हो.	२०८	०-१२-०
२२ वचनामृत.	८३०	०-१४-०
२३ योगदीपक.	३०८	०-१४-०

- ૧૪ જૈન ઇતિહાસિક રાસમાળા. ૪૦૮ ૧-૦-૦
- *૨૫ આનન્દવનપદ ભાવર્થ(૧૦૮) ૮૦૮ ૨-૦-૦
સંગ્રહ
- *૨૬ અધ્યાત્મશાન્તિ(આવૃત્તિ ત્રીજી) ૧૩૨ ૦-૩-૦
- ૨૭ કાવ્યસંગ્રહ ભાગ ૭ મો. ૧૫૬ ૦-૮-૦
- *૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને
અર્વાચીન સ્થિતિ. ૯૬ ૦-૨-૦
- *૨૯. કુમારપાત્ર (હિંદી) ૨૮૭ ૦-૬-૦
- ૩૦ થાંક-૩૪ સુખમાગર ગુરુગીતા ૩૦૦ ૦-૪-૦
- ૩૧ પદ્મવ્યવિચાર. ૨૪૦ ૦-૪-૦
- ૩૨ વિજાપુરવૃત્તાંત. ૯૦ ૦-૪-૦
- ૩૩ સાવરમતી ગુણશિક્ષણ કાવ્ય. ૧૧૬ ૦-૬-૦
- ૩૪ પ્રતિજ્ઞાપાલન. ૧૧૦ ૦-૫-૦
- *૩૫-૪૦-૪૧ જૈનગચ્છમતપદંથ,
સંપ્રગમિ, જૈનગીતા ૩૦૪ ૧-૦-૦

४२	जैनधातुप्रतिमालेखसंग्रह भा. १	१-०-०
४३	मित्रमैत्री.	०-८-०
*४४	शिष्योपनिषद्	४८ ०-२-०
४५	जैनोपनिषद्.	४८ ०-२-०
४६-४७	धार्मिक गद्यसंग्रह तथा	
	पत्र सदुपदेश भाग १ लो.	९७६ ३-०-०
४८	भजनसंग्रह भा. ८	९७६ ३-०-०
*४९	श्रीमद् देवचंद्र भा. १	१०२८ २-०-०
५०	कर्मयोग.	१०१२ ३-०-०
५१	आत्मतत्त्वदर्शन.	११२ ०-१०-०
५२	भारतसहकारशिक्षण काव्य	१६८ ०-१०-०
५३	श्रीमद् देवचंद्र भा. २	१२०० ३-८-०
५४	गङ्गुली संग्रह भा. २	१३० ०-४-०
५५	कर्मप्रकृतिटीकाभाषांतर.	८०० ३-०-०
५६	गुरुगीत गुहलीसंग्रह.	१९० ०-१२-०

૫૭-૫૮ આગમસાર અને

અધ્યાત્મગીતા.

૪૭૦ ૦-૬-૦

૫૯ દેવવંદન સ્તુતિ સ્તવન સંગ્રહ. ૧૭૫ ૦-૪-૦

૬૦ પૂજાસંગ્રહ ભા. ૧ લો. ૪૧૬ ૧-૦-૦

૬૧ ભજનપદસંગ્રહ ભા. ૧ ૫૮૦ ૧-૮-૦

૬૨ ભજનપદસંગ્રહ ભા. ૧૦ ૨૦૦ ૧-૦-૦

૬૩ પત્રસદુપદેશ ભા. ૨ ૫૭૫ ૧-૮-૦

૬૪ ધાતુપ્રતિમાલેખ સંગ્રહ ભાગ ૨ ૧-૦-૦

૬૫ જૈનદ્રષ્ટિએ ઈશાવાસ્યોપનિષદ્
ભાવાર્થવિવેચન. ૩૬૦ ૧-૦-૦

૬૬ પૂજાસંગ્રહ ભાગ ૧-૨ ૪૧૫ ૨-૦-૦

૬૭ સ્નાત્રપૂજા. ૦-૨-૦

૬૮ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રગી અને તેમનું
જીવનચરિત્ર. ૦-૪-૦

૬૯-૭૨ શુદ્ધોપયોગ વિ.સંસ્કૃત ગ્રંથ ૪

૧૮૦ ૦-૧૨-૦

૭૩-૭૭ સંઘકર્તવ્ય વિ સંસ્કૃત ગ્રંથ ૫ ૦-૧૨-૦

૭૮ લાલા લાજપતરાય અને જૈનધર્મ. ૦-૪-૦

૭૯ ચિન્તામણિ ૦-૪-૦

૮૦ } જૈનધર્મ અને સ્ત્રીસ્તિ ધર્મનો મુકાવલો

૮૧ } જૈન સ્ત્રીસ્તિ સંવાદ

૮૨ સત્યસ્વરૂપ

૮૩ ધ્યાન વિચાર

૮૪ આત્મશક્તિપ્રકાશ ૧૪૦ ૦-૪-૦

૮૫ સાંવત્સરિક ક્ષમાપના ૮૦ ૦-૩-૦

૮૬ આત્મદર્શન(મળીચંદ્રજીનું વિવેચન
કૃતસજ્જાયો) ૧૫૦ ૦-૦-૦

૮૭ જૈનધાર્મિક શંકાસમાધાન ૬૫ ૦-૨-૦

૮૮ કન્યાવિક્રય નિષેધ ૨૦૦ ૦-૮-૦

८९. आत्मगिज्ञा भावनाप्रकाश	११५	०-७-०
९०. आत्मप्रकाश	५६९	१-८-०
९१. शोक विनाशक ग्रंथ	८०	० १-०
९२. तत्त्वविचार		

हालमां छपाना ग्रंथो.

- (१) मोहुं विजापुर वृत्तान
- (२) श्री यशोविजयजी निबंध
- (३) श्री देवचंद्रजी निर्वाण रास तथा तेपतुं चरित्र
- (४) जैन ध्व० ग्रंथनामावलि
- (५) आत्मस्वरूप
- (६) अध्यात्मगीता
- (७) आत्मसमाधि शतक
- (८) जीवक मयोध.
- (९) परमात्म दर्शन.

(१०) भजनमंग्रह भाग ११ मो.

(११) जैनसूत्रमां मूर्तिपूजा.

* आ निशानीवाला ग्रंथो शिलकमां नथी.

उपरनां पुस्तको मळवाना ठेकाणो.

वकील मोहनलाल हीमचंद. मु. पादरा-(गुजरात).

शा. आत्माराम खेमचंद. मु. साणंद.

मोहनलाल नगीनदास-भांखरीया.

१९२-९४ वजारगेट कोट मुंबाइ.

शा. नगीनदास रायचंद-भांखरीया. मु. महेसाणा.

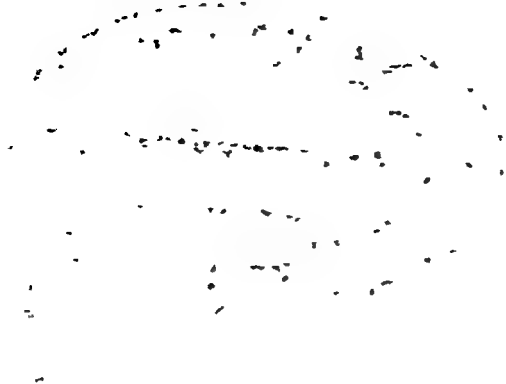
शा. चंडुलाल गोकलदास. जैनज्ञानमन्दिर मु.

विजापुर.

बुकसेलर-मेघजी हीरजी. पायधुनी-मुंबाइ.

श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिमंडल. मु. पेथापुर.

शेठ रतिलाल केशवलाल. मु. प्रांतिज.

॥ ॐ नमः संतोषपुराणाय ॥

कन्याविक्रयदोषः

मंगलम्

श्री नर्यतं नमस्कृत्य । स्मृत्वा श्री रवितागरम् ॥
कन्याविक्रयदोषाख्यं । पुस्तकं क्रियते मया ॥ १ ॥

यात्रीश्रुतिशयश्च लक्ष्मीश्रुतिरी विराजत,
दोषादोषादोषादोष, सर्वं पदार्थं ज्ञाता, योवा सर्वज्ञ-
महाराजने नमस्कृतं श्रुतिने, तथा वणी पञ्च महा-
व्रतधारक संभारतारक, अष्टगतिवारक, आण प्रह-
यारी, कृपानिधि, दयानिधि, प्रशमनसवाङ्क, श्री
नेमिसागरशुना शिष्य परमोपकारी श्री रवितागरशु
सहस्रं महाराजनी अमृतमयी अलौकितव्यक्ति
(भूति) तुं हृदयमां स्मरणं करी तेमनी कृपायी
“ कन्याविक्रयदोष ” नामतुं पुस्तकं रचयामां तेम-
ना प्रशिष्य पुष्टिसागर नामना जालधी लव्य

જીવેના ઉપકારનિમિત્તાર્થમ્ અને જૈનશાસનની અતિવૃદ્ધિમાટે કંઈક ખાલક કીડાવત્ પ્રયત્ન કરાય છે. આ પ્રસંગે શ્રી સુખસાગરજી ગુરૂને પુનઃ પુનઃ ત્રિકરણયોગે નમન કરું છું.

કન્યાનો વિક્રય કરીને દ્રવ્યોપાર્જન કરવું તે મહાપાપ છે.

કન્યાતું જે વેચવું તે મહાપાપ છે, એમ સર્વ લબ્યાત્માઓને જણાવવા હું આ પુસ્તક રચું છું; તેમાં શાસનદેવતાઓ સાહાય્ય કરો, ઇષ્ટ મહામંત્રાત્મકદેવો સાહાય્ય કરો, કે જેથી ઇષ્ટકાર્ય સિદ્ધ થાય.

કળિકાળના યોગે “ હુંડા અવસર્પિણી કાળ ” પંચમઆરો, કૃષ્ણપક્ષિયાજીવ, દક્ષિણાર્ધ ભરત વિગેરે કારણોથી જૈનશાસનની અભિવૃદ્ધિ દેખવામાં આવતી નથી, અને કેટલાક શ્રાવકો અનેક પ્રકારના સંશય પાપમાં આશક્ત થઈ સત્યધર્મ પરાડમુખ

ચતા જાય છે, અને સત્ય જૈન ધર્મને વિષે અનેક પ્રકારની શંકાઓ કરે છે. દેવયોગે કેટલાંક વર્ષથી જૈનોમાં કેટલાક શ્રાવકોમાં શુભ્તરીતે પોતાની છાકરીઓનું વેચાણ થાય છે, કેટલાક કેટલાક ભાગમાં તે ચીલડાની પેઠે—શાકની પેઠે પોતાની છાકરીઓની કિંમત કરી, તેમના માતપિતા વેચાણ કરે છે; એમાં મહા પાપ છે.

ઠાઠીઆવાડમાં તથા ગુજરાત વગેરેમાં મુખ્ય ઉદ્યમ કન્યાવિક્રયનો છે. પૈસાની પાપી લાલચથી અને એ પૈસાથી પેટપૂર્તિ કરવાને સાડ પોતાના ધર્મને રક્ષાતલમાં પેસાણી દેઈ “દયાને હૃદયમાંથી દેશવટો આપી” અને વાતસલ્યપ્રેમમાં અંગારો મૂકીને પોતાની દીકરીનું વેચાણ કરી રૂપૈયાની થેલીઓ ઘરમાં મૂકી દીકરીના પૈસા ખાનાર નામની પદ્મવીરૂપ કાળી ટીલી કપાળમાં ધારણ કરી પોતાની દીકરીને ધરણ ડોસા (ખુદ્દા) સાથે પરણાવે છે, અને લાકડે માંદડું વળગાડી દે છે; અને મહદાલ ખુદ્દાને મીંઢળ

પહેરાવે છે. એ અગ્નિમાં અધમ ધનની પિપાસારૂપ અનિર્વાહ્ય ઉદરપોષણ હુતદ્રવ્યને હોમી (આહૂતિ આપી) અગ્નિને તૃપ્તિ કરે છે. જૈનો દયાના દરિયા કહેવાય છે, કોઈને દુઃખ દેવું નહિ, અહિં-સા પરમધર્મમાં જીવન ગાળનાર નામ ધરાવે છે, તેમાં કન્યા વિક્રયરૂપક્ષયરોગે વાસ કીધો છે. મારા જૈન બંધુઓ, ચોમાસામાં ઉત્પન્ન થતાં અજસિ-યાંની દયા કરે છે, પાણીના પોરા વિગેરેની રક્ષા માટે ગરણાં રાખે છે, ખોડાં ઢાંચાંની દયા માટે પાંજરાપોજો બાંધે છે પણ કન્યાની દયા માટે કંઈ પણ મનમાં વિચાર લાવતા નથી. અરે ! અહો શો જીલમ ! અરે ! ઓ વીતરાગ દેવ ! તમારા ભક્તોની આવી દુર્દશા, તેમની આવી ઘાતકીલાગણી ! શું થવા બેઠું છો ! અને શું થશે. તે બિચારી કન્યાની ઘેટાં બકરાંની દશા સામું કોણ દેખે ? એક ખરાબ પીપાસાને વશ થવું એ શું ચોગ્ય કહી શકાય ? ના કદી કદી શકાય નહિ.

કન્યાવિક્રયનો મનાઈ શું શાસ્ત્રમાં છે ?

કન્યાવિક્રયી—શું આપણા શાસ્ત્રોમાં કન્યા વેચવી નહિ એવી શાસ્ત્રકર્તાઓએ મનાઈ કરી છે ને કરી હોય તેા ગ્રંથાધાર બતાવો.

ધર્મમાધક-એા મારા વહાલા બ્રાતા ! શાસ્ત્રોમાં કોઈપણ ઠેકાણે કન્યાને વેચવી, એમ લખ્યું નથી. ભરતનાભ, સગરચક્રવર્તી, રામ, પાન્ડવો, શ્રી મહાવીરસ્વામિના ભક્તો વિગેરે કોઈએ પણ પોતાની કન્યાને રૂપેયા લઈ બીજાને વેચી નથી. શ્રોડા વખતથી પક્ષેગની પેઠે આ મહારોગ ફાટી નીકળ્યો છે. સ્વેચ્છાએ પોપણ કરવા અસમર્થ, નિઃપુરુષાર્થી અનુલોભી પુરુષોએ તે પ્રચાર જારી કરીધો છે, તેા તેઓનો મનોહ્લેષવિચાર-સંસાર નીતિમાર્ગાનુગામી કહેવાયજ નહીં, માટે કન્યાનો વિક્રય કરવો એ અકથનીય પાપતું પગલું છે; તેમાં કોઈ દિન દેવ્યાણ થતું જ નથી.

માટે સર્વથા નિર્વિકલ્પી કન્યાદાન દેવું એ
જૈનધર્મની અત્યુત્તતિનું પ્રથમ દ્વાર છે.

કન્યાવિક્રયી—પોતે ઉત્પન્ન કરેલી છોકરી તે એક
જાતના કુળની માફક કહેવાય, તો તે કુળનો
સર્વથા ઉપલોગ કરવામાં શું અનીતિ છે ?
પોતે તેણીને વેચવી જોઈએ તથા તેનાથી પો-
તાનું ગુજરાન ચલાવવું જોઈએ.

ધર્મસાધક—ઓ મારા મિત્ર ! તારું અશ્રવણીયવા-
ક્ય, કર્ણકટુતાને વધારી વિશેષજેદ ઉપજાવે
છે, જરા વિચારી ને બોલો, પોતાનાથી
જે ઉત્પન્ન થાય એ સર્વને વેચવાં જોઈએ
એમ તમારું કહેવું સુક્ષિતહીન અને ધર્મ
શ્રદ્ધાહીન છે. કારણ કે—પોતાનાથી ઉત્પન્ન
થએલી એવી જે પોતાની છોકરી તેને જેમ કુળની
માફક તું ગણે છે ત્યારે કેરી, જામકુળ વિગેરેને
પોતે જેમ લક્ષણ કરી ઉપલોગમાં લઈએ છીએ

અને બીજાઓને પણ વેચી શકીએ છીએ તેમ તારી છોડી પણ એક કૃણ સમાન થઈ તો તેમ તું પણ તેની સાથે કેમ કીડા કરતો નથી ? અને પોતાની સ્ત્રી તરીકે કેમ ગણતો નથી ? તેણું શું કારણ છે તે બતાવ.

કન્યાવિક્રયી-હાય ! હાય ! અરરરર ! પોતાની છોકરી સાથે કીડા કરાયકે ? અને પોતાની સ્ત્રી તરીકે તેને કેમ કહેવાય ? એ પ્રમાણે કરનાર તો અધમમાં અધમ મહાપાપી અધોરી બાણવો.

ધર્મસાધક-વારું ઠીક. પોતાની દીકરીની સાથે કીડા કરનારને મહાપાપી શા કારણથી બાણવો ?

કન્યાવિક્રયી-સત્ય વીતરાગ દેવના શાસ્ત્રમાં તેમ કરનારને મહાપાપી કહેા છે, તેથી અમો પણ તેમાં મહાપાપ સમજીએ છીએ.

ધર્મસાધક-તેજ પ્રમાણે વીતરાગદેવના વચનથી સિદ્ધ થાય છે કે, કન્યાવિક્રય કરવો તેમાં મહાપાપ

છે. પોતાની માતામાં સ્ત્રીજાતિત્વ રહ્યું છે તેવુંજ પોતાની સ્ત્રીમાં પણ અગ્રોક્તપણું (સ્ત્રીપણું) રહ્યું છે, અને તેવુંજ પોતાની દીકરીમાં સ્ત્રીજાતિપણું પણ રહ્યું છે. દરેકમાં આંખ, કાન, નાક, શરીરનો આકાર સરખો છે, છતાં માતાને પૂજ્ય-બુદ્ધિથી નમવું, સ્ત્રીને વિપયબુદ્ધિથી ભોગવવી અને પુત્રીમાં વાત્સલ્યતાભાવ. એમ પ્રત્યેકમાં જુદા જુદા પ્રકારની ભાવના રહેલી છે તેનું કારણ શું છે ?

તેનો ઉત્તર કહેવાશે કે-ધર્મ વ્યવહાર એજ પ્રકારનો છે અને તેથી વિપરીત ચાલે તેને ધર્મ વ્યવહાર તોડવાથી મહાપાપ લાગે છે, અને તે આરગતિમાં અનંત દુઃખો ભોગવે છે, તે પણ ધર્મશાસ્ત્રથી સિદ્ધ થાય છે. તેવીજ રીતે કન્યા-વિક્રય કરવો એ પણ ધર્મશાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે તો તેથી વિરુદ્ધ ચાલનાર, નરકનિગોદમાં અનંત દુઃખો ભોગવે તે પણ સુક્ષિતયુક્ત છે.

કન્યાવિક્રયી-અમો પૈસાદાર છતાં દીકરી વેચી
પૈસા લેતા નથી, પણ ગરીબ અવસ્થામાં
પૈસાને માટે વેચીએ છીએ તેમાં શો દોષ ?

ધર્મસાધક-અરે કણાંશ્રવણવાક્યવક્તા ! મહારા
જડાલા જલાં મનુષ્યો ! પૈસાદાર છતાં જેમ
સાડુ સાડુ જમીએ, અને ગરીબ અવસ્થા
આવે ત્યારે અપણીઉં (રામપાત્ર) લેઈ
ઘરેઘર લમી લીલા કેમ માગવી નહીં ?
એમ વર્તવામાં શો દોષ ? ગરીબઅવ-
સ્થા પ્રાપ્ત થતાં કેમ પોતાની સ્ત્રી અગર
પુત્રને વેચતા નથી ? તો પછી દીકરીને કેમ
વેચવી જોઈએ ? ગરીબ અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થાય
ત્યારે પથ્થરા કેમ ખાતા નથી ? કોઈ કહેશે કે
પથ્થરા તેકંઈ ખવાય ? અને તે શું પેટમાં પચે ?
તેના ઉત્તરમાં સમજવાનું કે-પથ્થરા જેમ ખ-
વાય નહિ અને પેટમાં પચે નહિ તેમ દીકરીનો
પૈસો તેને વેચી ખવાય નહિ અને તે ખાધો

છતાં પચી શકે નહિ અને દરિદ્રપણું પ્રાપ્ત થાય.

કન્યાવિક્રયી—ઘણા લોકો પોતાની દીકરીઓને વેચી પૈસા ખાય છે, તો તે કેમ ગરીબ થઈ જતા નથી ! ઉલટા તે તો મૂંછો ઉપર હાથ મૂકી તોરમાં ને તોરમાં દહિર ભારે છે અને આનંદમાં દિવસ ગુજારે છે તેનું કેમ !

ધર્મસાધક—જે લોકો પોતાની દીકરીઓ વેચે છે, તેઓની સારી સ્થિતિ છતાં પણ પ્રતિદિન ગરીબ સ્થિતિ થતી જાય છે, સંતાનનો ઉચ્છેદ થાય છે, નિર્ધનતા થાય છે, બહિર્સ્થિતિ દર્શન અત્યુત્કૃષ્ટ જણાતું હોય પણ અંદર અલક્ષ્મીત્વ પ્રાપ્તપણું હોયજ તેમાં શક નહિ. ઉપરનો ડાળ ગમે તેવો હોય પણ અંતરમાં ખાલી થતા જાય છે, તેની આબરૂ ઘટે છે, જ્ઞાતિમાં હલકો થાય છે, મહાપાપ બાંધે છે, છોકરીની ખરાબ આશિષ્ તેને શિરપાવમાં

મળે છે. અને છોકરીના પૈસા ખાનારની બુદ્ધિ
બગડે છે.

કન્યાવિક્રયી—પોતાની દીકરીના પૈસા ખાવાથી
બુદ્ધિ કેવી રીતે બગડે ?

ધર્મનાથક—જેમ અનેક દુર્ગુણગુણાન્વિત અવિદ્-
જનના સમાગમે સહુસાધનો વિધ્નીભૂત
થાય છે તેમ જ સ્વકન્યા વેચી લીધેલ પૈસા
મતિભ્રમ કરી અનિવાર્ય દુઃખ દેનાર નીવડે છે,
તેટલુંજ નહિ પણ નિશ્ચેયસપથદ્વારને રોધી
નરકગામી દ્વારમાર્ગનો રસ્તો સહેલાઈવાળો છે
તેમ દર્શાવી આપે છે. જેમ મદિરાપાનથી બુદ્ધિ
બગડે છે તેમ દીકરીના પૈસા ખાવાથી બુદ્ધિ
બગડે છે. પહેલાં દીકરીના પૈસા ખાવાની જે
ઈચ્છા થઈ તેજ વળતે બુદ્ધિ ખરાબ થઈ અને
પોતાની બહાલી દીકરીને ચેટાં બકરાંની પેઠે
જ્યાં પોતાનું ખીસ્તું ભરાય ત્યાં દેવી એ શું

ઝોછું પાપ ? એવાં પાપ કરી દુર્ગતિ પામીએ
એમાં શું આશ્ચર્ય ?

પ્રશ્ન—મારા પ્રિય ભાઈ ! તમારા શરીરે
ઉણ્ણુ વાયુ લાગે છે તેને તમો આંખે દેખો છો ?
ઠંડો વાયુ લાગે છે તેને તમો દેખી શકો છો ?

કન્યાવિક્રયી—ના સાહેબ, ઉણ્ણુવાયુ, અને ઠંડો વાયુ
આંખે દેખી શકાતો નથી, પણ ઝાડને હલાવે
છે, તૃણને હલાવે છે, આપણા શરીરને લાગે છે,
તેથી તે વાયરો છે એમ જાણીને તે સત્ય માન-
વામાં આવે છે.

ધર્મસાધક—મારા મહેરબાન સાહેબ ! તેવીજ રીતે
કન્યા વેચવાથી જે પાપ થાય છે તે આંખે દેખી
શકાતું નથી, પણ પરલવમાં નીચ જન્મ, દરિ-
દ્રાવસ્થા, રોગીપણું, આદિ દુઃખોથી પાપની સિદ્ધિ
થાય છે. અનીતિ પંથાશ્રયી—સાહેબ ! શ્રવણ કરો
કે કન્યા વેચીને ઉપાર્જીત કરેલ દ્રવ્યોલ્લેખપાપ

અદર્શનીય છે (દષ્ટિગોચરને પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી) છતાં તદ્દુલ્લવ અમોઘપાપના ઓઘ, જન્મે જન્મ દારિદ્ર્યાદિ અનેક દુઃખોથી વારં-વાર દુઃખ દેવા સ્વપંજ્ઞઓતું પ્રદર્શન કરી ભયંકરતા દર્શાવે છે, તેટલુંજ નહિ પણ નરક-માં લઈ જવામાં સાર્થવાહનું કામ કરવા પણ પાછા પડતા નથી આહા ! કેટલું દુઃખદાયી અનીતિપંથનું પગલું !! વિચારો મારા મહેર-બાન ! માટે પોતાની છોકરીને વેચીને પરણા-વીને પેસા ખાવા તેમાં મહાપાપ છે,

જૈનશાસનમાં કન્યાવિક્રય કરવો તે અધમાધમ પાપ ગણાવ્યું છે તેમ છતાં જે જૈનો કન્યાવિક્રય કરે છે તે અધમ બની ઉપરોક્ત વિશેષણ વિલંકારા-લંકૃત થઈ અપયશના સહચરો બને છે તે નિઃસંશ-યવાત છે.

કન્યાવિક્રયથી થતાં મહાપાપો.

કન્યાવિક્રયના અધમરીવાજથી આજકાલ સંખ્યા

અંધ બાળાઓ વિધવાઓ બને છે, તે વિધવાઓ પોતાની યુવાવસ્થાથી સ્વછંદી અને દુરાચારિણીઓ બને છે અને કેટલીક તો નાતબીતથી પણ નીકળી જાય છે, કેટલીક નાતમાં રહી દુરાચાર કરે છે અને તેથી કરી ગર્ભ ધારણ થાય છે, ત્યારે કૈંક લોકલજ્જની થીક પામતી, લાજતી; પોતાના ઉદરવિષે રહેલા ગર્ભનું પાતન કરે છે. ઘણે ઠેકાણે સાંભળીએ છીએ કે અમુકવિધવાએ ગર્ભપાત કર્યો, અને કદાપિ બાળક પ્રસવે છે તો તેનો પણ નાશ કરે છે, તેમ છતાં જૈનોનું નયનપંકજ વિકસિત થઈ ઉપરોક્તમાર્ગ રોધકોને સ્વસુગંધ અર્પતું નથી. તેથી બી શું અંધાઈ !!! ખરેખર અંધાઈ ને વિધવાળુ-યશ હર નાઈ ને પાયમાલ કરનાઈ.

**ગુજરાત કાઠીયાવાડ વગેરેમાં ચાલતો
કન્યાઓનો વેપાર.**

ગુજરાત સૌરાષ્ટ્રમાં આધુનિક કાળમાં કન્યાવિક્રય થતો સૌકોની દષ્ટિગોચરતાને વારંવાર દર્શન દે

છે. આજ કાલ કાઠીયાવાડ ગુજરાતમાં કન્યાવિક્રય પૂર જોસથી વધતો જાય છે, અને તેવાજ કારણથી કાઠીયાવાડ ગુજરાતના લોકો કંગાલ અવસ્થાના ભોગી થઈ પડ્યા છે. કાઠીયાવાડી જૈનોમાં કેટલાંક કુટુંબો તો પોતાનો નિર્વાહમાત્ર કન્યાઓ ઉપર જ કરે છે. રાજને ત્યાં પુત્ર પ્રસવથી જોવો આનંદ થાય છે તેવોજ આનંદ કાઠીયાવાડી જનો પૈકી પુત્રી પ્રસવથી કેટલાક કન્યાવિક્રયીઓને થાય છે. કન્યાઓજ તેમના વ્યાપારની મુખ્ય વસ્તુ થઈ પડી છે. કાઠીયાવાડમાં જે કન્યા વેચનાર શ્રાવકો છે તેમાં જેને એક બે કન્યાઓ હોય છે તેને જાનરમાંથી માલ ઉધારે બસે ત્રણસે રૂપૈયાનો મળી શકે છે, બીજાઓને ઠેના ઉપર ઉધાર માલ મળે ! જેને એક બે દીકરીઓ હોય છે તેઓ કંઈ ઉધમ નહીં કરતાં જ્યારે તે દીકરીઓ મોટી થાય છે ત્યારે કોઈ વૃદ્ધવરને પોતાના ઘોળામાં ધૂગ નાંખનારને વળગાડી રૂપૈયા મેળવી પૈસાપાત્ર

બની મઝાથી પછી બેઠાં બેઠાં ખાય છે અને ઉઘોગ કરવાની કશી પણ પરવા ધરતા નથી. ધીમે ધીમે અધર્મથી મેળવેલાં નાણાં થોડા વખતમાં ફેન થઈ જાય છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે:—

અધર્મોપાર્જિતંદ્રવ્યં, પંચવર્ષાણિ તિષ્ઠતિ ॥

પ્રાપ્તે ચ ષષ્ટમે વર્ષે, સમૂલેન વિનશ્યતિ ॥

તો તે શ્લોકાધારે અધર્મોપાર્જિત નાણાં સ્વયમેવ ષષ્ટ વર્ષ પ્રાપ્ત થતાં વિનાશાલય નિવાસીભૂત થાય છે, તે વખતે અગ્રભૂતસ્થિતિ પુનઃ પોતાને અનિવાર્યદુઃખ દેવા તત્પર થઈ 'સ્વપંજ્મઓનું' પ્રદર્શન વારંવાર દેખાડે છે. કેમકે એ પૈસામાં એવો ગુણ છે કે તે લાંબો વખત પહોંચતો નથી અને કન્યાવિક્રયીઓ અંતે ભીખારીના ભીખારી રહે છે.

આજ પરણીને સાસરે આવી અને કાલે

વિધવા. કેવો ત્રાસ !!

કન્યાવિક્રય કરનારની ગરીબ સ્થિતિ હોવાથી

અને ઉપરા ઉપરી દુષ્કાળો પડવાથી તેઓ હાલ
જોવા બેઠાલ થઈ ગયા છે કે તેનું વર્ણન કરતાં
ત્રાસ છુટે છે. કાઠીયાવાડમાં ઘણાખરા ઉત્તમ
પુરોહિત દુળવંતો લીખારી થતાં પણ કન્યાવિક્રય
કરતા નથી પણ કેટલાકના લીધે આખું કાઠીયાવાડ
ગણાય છે.

લીખારી બનેલા ગરીબ કાઠીયાવાડી જૈનોથી
મહેનત મજૂરી બનતી નથી એટલે છેવટ
મહાજનના ધરમાદાના દાણા ખાવાનો વખત
આવ્યો છે; એટલુજ નહિ પણ કેટલાંક કુટુંબો
ધરમાદા દાણા ખાય છે. અફસોસ ! અફસોસ !
અરેરે ! જૈનોની આવી સ્થિતિ ! અરેરે ! આવી
અમર્યાવસ્થા ! શું જૈનોને આ થોડું શરમાવનારું
છે !

જે જૈનો અનેક દુઃખ સંકટોમાં આવી પડ્યા
છતાં લાંબો હાથ કરી માગતા નહોતા, અને જે
જૈનોના પૂર્વજે કચેરાધિપતિ દાનેશ્વરી ધર્મના

ખની મઝાથી પછી બેઠાં બેઠાં ખાય છે અને ઉદોગ કરવાની કશી પણ પરવા ધરતા નથી. ધીમે ધીમે અધર્મથી મેળવેલાં નાણાં થોડા વખતમાં ફન થઈ જાય છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે:—

અધર્મોપાર્જિતંદ્રવ્યં, પંચવર્ષાણિ તિષ્ઠતિ ॥

પ્રાપ્તે ચ ષષ્ઠમે વર્ષે, સમૂલેન વિનશ્યતિ ॥

તો તે શ્લોકાધારે અધર્મોપાર્જિત નાણાં સ્વયમેવ ષષ્ટ વર્ષ પ્રાપ્ત થતાં વિનાશાલય નિવાસીભૂત થાય છે, તે વખતે અગ્રભૂતસ્થિતિ પુનઃ પોતાને તત્પરિવાર્યદુઃખ દેવા તત્પર થઈ 'સ્વપંજ્ઞઓનું' ભવ મિષ્ટમંજ્જવાર દેખાડે છે. કેમકે એ પૈસામાં નથી (સખેદ) કે તે લાંબો વખત પહોંચતો નથી અવિચારતા, નેથીઓ અંતે ભીખારીના ભીખારી

એક જીવાનને સાસરે આવી અને કાલે
વાડમાં દશેક વા. કેવો ત્રાસ !!

આજ પરણીને સાસરનારની ગરીબ સ્થિતિ હોવાથી
પૈસાને લોભે ઘરડા

વિચારો કે પાકું પાન કયાં સુધી ગાડ ઉપર રહે ?
અરે જૈનો ! આથી પણ વધારે તમારી ખરાબ
અવસ્થા થશે અને જૈનોની સંખ્યા પણ પ્રતિદિન
જો આવો રિવાજ કાયમ રહેશે તો થટી જશે.

કન્યાવિક્રયને લીધે બીજાં તુક વધુ જૂલસ.

કન્યાવિક્રયને લીધે બીજાં એક વધુ જૂલસ વધી
પડ્યો છે, તે એ કે-ઠાઠીયાવાડમાં મોટી મોટી
કન્યાઓ કરી તે વેચવાતા વેપારને લીધે ગુજરાતના
કેટલાક વાણીઆઓ તે કન્યાઓને બાળે હબ્બરે ત્રણ
ચાર હબ્બરે ખરીદ કરે છે અને દક્ષિણમાં વસતા
વાણીઆ પણ ઠાઠીયાવાડી બુવાન બાગાઓના બાપને
રૂપિયાની દોઢળીઓ આપી લેખ જાય છે. ગુજરાતમાં
જો મેરી હવાઈય કુટેવે પ્રવેશ કર્યો છે. ગુજરાતમાં
જેને કન્યા મળે નહિ તે ઠાઠીયાવાડમાંથી રૂપિયાની
દોઢળીઓ હાવી રૂપવંતી મનનાની પરખીને

કન્યાઓને લઇ આવે છે. જુઓ સુરત, અમદાવાદ, પાટણ, મેહેસાણા, વિજયપુર, પાદરા, આદિ સ્થળે કાઠીયાવાડની ઘણી કન્યાઓ આવેલી છે તે શું થેલીઓ ઠાલવ્યા વિના આવી હશે ? અને તે કન્યાઓના માળાપની કેવી સ્થિતિ હશે ? તે ઉપર વિચાર કરો. આ પ્રમાણે કન્યાનો ઘટાડો કાઠીયાડમાંથી થવાથી કાઠીયાવાડના જુવાન ગરીબ છોકરાઓ આવા કારણથી નિર્વિવાહિત અલલનાન્વિત પુખ્ત ઉમર પ્રાપ્ત થતાં વર્ષોત્કૃષ્ણલવનવીનતૃણઅસ્વાદિત ગવાદિ અતુષ્પદોની માફક નૂતન નૂતન નારી રસિકો અવનીતલમાં તેઓ, સ્ત્રી ન મળવાને લીધે મતિ-ભ્રમિત થઇ ભટક્યા કરે છે, અને નીચકામો કયાંથી તેઓ પાયમાલીની સ્થિતિ ઉપર આવી જાય છે તેમાં સૌરાષ્ટ્રની કન્યાવિક્રયીઓની નિર્દયતા ને અવિચારતા છે. અન્ય કંઈ પણ નહિ. અહા આ શું ! અજ્ઞાનાંધકારનો ફેલાવો. વિદ્વજ્જન મન મુંઝાવનારો, અપાર દુઃખ દેનારો તે કુઆચાર છે. આવા કાર-

જુથી ઘણા જુવાનો કુંવારા (વાંઠા) રહી બ્રહ્મ થાય છે. તેઓ જુવાનીની ભર અવસ્થામાં અન્યવર્ણની સ્ત્રીઓને લઈ લાગી જાય છે અને વ્યભિચારી બને છે. તેઓને જે ત્રણહજાર રૂપેયા આપવાની શક્તિ નહિ હોવાને લીધે કન્યા કોણ આપે? અને આવા કારણથી અન્યની કન્યાઓ પરણી સ્વલ્પતિથી પણ બ્રહ્મ થાય છે. કેટલાક પેસા મેળવી પરણવા માટે ઘાંચી મોચી કે કોળીની છોકરીઓ લેઈ ગુજરાત કે બીજા દેશોમાં પોતા તેનાં માળાપ બની વાણીયામાં પરણાવી આપે છે, અને જ્ઞાતિને બ્રહ્મ કરે છે. એક જુવાન પુરૂષ લખે છે કે, “ હાલમાં મેં તેવા કેટલાક કેસોનો અનુભવ કર્યો છે અને તેઓના લવાડા થતાં નજરે પડેલા છે છતાં તેઓ નાતમાં રહેવા પામે છે. કહો જેનોમાં કેટલું બધું અંધારું ! ” કહેવત છે કે સોનું કટાય નહિ અને વાણિયા વટલાય નહિ. ” કાઠીયા-વારના તમામ જેનો આમ કરતા નથી પણ કેટલાક અધમ જેનોજ એમ કરે છે. ”

કન્યાવિક્રય કરવાનું શું કારણ ?

ઉદ્યોગ કરી શકાય નહિ. ઘેર બેઠાં બેઠાં પૈસાદાર બનવાના હવાઈ વિચારોથી આ દશા થાય છે તથા તીર્થંકર ભગવાનનાં રચેલાં શાસ્ત્રો વાંચ્યા તથા સાંભળ્યા વિના આવી દુર્દશા થાય છે. તથા વળી પરદેશમાં રળવા જવું એ તો પરભવમાં પણ કેમ બને ? એવા વિચારોથી ઘેર બેસી ગડમથલ કરી ખૂરી ઇચ્છાઓને ખડેકાવી મૂકવાથી તાલપૂટવિષ સમાન કન્યાવિક્રય કરવાની બુદ્ધિ થાય છે. શ્રાવક નામ ધરાવી પરદેશ જવું એ શું સાઝું કહેવાય ? “ હાંદલાં કુસ્તી કરે અને ભૂત ભૂસ્કા મારે ” તેમ થતાં પણ શું ખીજની નોકરી કરી શકાય ! ઉંઘના સ્વપ્નામાં પૈસાદાર બની ઘર સંસાર ચલાવવો એજ જાણે મનુષ્યનું કર્તવ્ય હોય નહીં એમ કન્યાવિક્રયીઓની મનોવૃત્તિ કળૂલ કરે છે. આહા હા ! કન્યાવિક્રયીઓને પરભવનો ભયતો ક્યાંથીજ હશે !

આ કન્યાવિક્રય ઉપર એક વાત કહેવામાં આવે છે.

નયનાનંદદાયક, રાજભાગરાજીત, વિવિધ પ્રતોલિકા હારવિરાજીત, વિશેષ ચિત્રવિચિત્ર ચિત્રામણ પંક્તિ અલંકૃત આશ્રમસ્થાન શોભિત, વાપી-કૃષ્ણતણગાદિ રમ્ય જલાસયાન્વિત, સદ્ગુણ શોભિત ધાર્મિક લક્ષિત્વ વાત્સલ્યાદિ ગુણગુણાલંકૃત ગુણિ-જન નિવાસ નિશ્ચેયસનગરસમ, જનનમનસુદ્ધારક, એક વસંતપુર નામનું નગર હતું; તેમાં એક વિમલ નામનો ગૃહસ્થ રહેતો હતો તે જાતે વશિષ્ઠ હતો. સત્ય જૈનધર્મમાં તેનું લક્ષ્ય હતું અને તેની આળસુ ગામમાં સારી હતી. પોતે સાદુ દીલનો હતો, કોઈનો ઉપકાર કરીને છટતો, ગરીબ લોકોને સારો આશ્રય આપતો અને ધનવાનપણાનું અભિમાન રાખતો નહોતો. દેવની પછી શ્રદ્ધા રાખતો હતો, દરરોજ વળતનું ટાઈમટેબલ રાખી એક કલાક સત્યધર્મનાં તથા નીતિનાં પુસ્તકો લક્ષ્યી વાંચતો. કોઈનો

વિશ્વાસઘાત કરતો નહોતો. ઉત્તમ શિક્ષકો પાસેથી અભ્યાસ કરી સફળરૂપે પાસે ધર્મતત્ત્વ પણ સાંભળતો હતો. તેને વૃદ્ધાવસ્થાએ એક પુત્ર થયો. તેનું નામ ધર્મચંદ્ર રાખ્યું હતું, ધર્મચંદ્ર નાની ઉંમરનો હતો, પૈસાદારનો પુત્ર, વળી બહાલામાં બહાલો તેથી શાળામાં અભ્યાસ કરવાનું તો તેને ક્યાંથી બને ? મોટી ઉંમરે પિતાએ નિશાળે મૂક્યો, નિશાળમાં ધર્મચંદ્રને એસી રહેવું ઝેર જેવું લાગતું, વારંવાર મનમાં ચિંતવે કે હવે ક્યારે માસ્તર છૂટી આપશે, બચ્યું જરા પણ રમત નહિ, નિશાળેથી છૂટવાનો જ્યારે ઘંટ વાગતો ત્યારે તેના મનમાં ઘણો હર્ષ થતો અને નિશાળે આવવું હોય ત્યારે જાણે યમદારગમન જવું હોયની ! એમ તેને લાગતું, તેમ છતાં મારી કૂટી તેનાં માબાપ તેને ભણવા મોકલતાં. નિશાળમાં કેટલોએક અભ્યાસ કર્યો.

ધર્મચંદ્રનું લક્ષ.

ધર્મચંદ્ર ઘણો વખત બીડીઓ પીવામાં ગાળતો,

હરતાં ફરતાં ખીડી, વાતના તડાકા ભડાકામાં ખીડી,
 બજારમાં ખીડી, ખાતાં ખીડી, ગાદી ઉપર બેસીને પણ
 ખીડી, એવી તેને ખીડી પીવાની ખરાબ ટેવ પડી હતી, તે
 ને ધુમિત્રોની સોગત થઈ હતી, તેઓ તેને કુટેવોમાં
 દોરવા લાગ્યા. લાઈ સાહેબનો મિત્રજ પણ અધમ
 વૃત્તિનો યવા લાગ્યો, માતાપિતાની શિખામણ શ્રવણ
 કરતાં છલુકારા ભણુકારા કરવા લાગ્યો. કોઈ કહે કે
 ધર્મચંદ તમે ખીડી કેમ વધારે પુકે છે, ત્યારે
 તેને જવાબના ઉત્તરમાં સુખ મચકોડી તોખરા જેવું
 કરી કહેતો કે “ બેસ બેસ ચખાવલા ! તારું હડાપણ
 લેયું, હડાપણના દરિયા બેસ બેસ !! ” એમ કહેતો
 ત્યારે સામે કહેનાર ઘણી “ કહેતો કે આપ શેઠી-
 ચાના પુત્ર છો, માટે માફ કરો ” એમ વિનયથી
 કહેતો, ધર્મચંદ ખીજા છોકરાઓ સાથે જીએ
 કરવામાં બાકી રાખતો નહોતો. ઠકા મફકરી તો તેને
 સોપારીના કડકા જેવીજ થઈ. લાંગ ગાંભે તો તેને
 ખ્યારા લાગતાં, તેના ધુમિત્રો તેને વ્યભિચારની

કુટેવમાં ફસાવવવા લાગ્યા, જૂગટું પણ રમતાં શિખ્યો, ઘણા લોકો કહેવા લાગ્યા કે, વિમળશેઠની પાછળ અંધારૂં ઘોર વળ્યું. શેઠને પોતાના પુત્ર વિષે વિશેષ ઠાણજી નહોતી અને તેને સુધારવા લક્ષ પણ આપતા નહોતા, તો પણ તેની ખરાબ વર્તણૂકથી અંતરમાં દાઝતા હતા. એક દિવસ તેના કુમિત્રોની ટોળી શેઠ પરગામ ગયેલા હતા તે લાગ જોઈ ધર્મચંદની હવેલીમાં આવી. ધર્મચંદ પોતાની મંડળી સાથે ઠંડા પહોરના ગખ્યાં સખ્યાં મારવા બેઠો. પરસ્પર એક બીજાની મશ્કરી કરી હસે છે, એવામાં એક ફાટાંતુટયાં લુગડાં પહેરી એક ગરીબ ડાસી પોતાના નાના બચ્ચાને કેડમાં બેસાડી ત્યાં આવી ઉભી અને કરંગરી આજીજી કરી માગવા લાગી. તેના સામું કોણ જુએ ?

તવંગરોને ગરીબની શી દયા.

પેલી બિચારી ડાસી બે હાથ જોડી પોતાનું

દુઃખ ગાવા લાગી, પણ લાઇ સાહેબે તેની વાત
ધ્યાનમાં લીધી નહીં અને સિપાઇ પાસે ધક્કા
મરાવી ઠાઠી મૂકી. સારી આશાએ આવેલી ડાશીને
ધક્કો વાગતાં તે ત્રણચાર ગોઘાં પણ ખાઇ ગઇ અને
બોલી કે,— ‘ દુઃખીયાની દયા કેને હોય? ’ ખરાબ
આશિષ આપી ડાશી અશ્રુધારા વરસાવી ચાલી
ગઇ. ધર્મચંદ્રે વિવિધ નેવા તથા પકવાન મંગાવ્યાં
અને વાતોના તડાકા મારતાં આરોગ્યા, પણ તેને
ડાશીની દયા ક્યાંથી આવે? પરલવમાં દાનવ્રત
નિયમ કરવાથી મનુષ્યાવતાર ગ્રાસ થાય છે. તેને
મોજીલો, મોળીલો, મોઠીઆનો પુત્ર શી રીતે જાણે?

હવે જું શ્રયું !

મિથાન આરોગ્યાબાદ બીડીઓનાં ગણગાંને
વારો આવ્યો ધર્મચંદ્ર બીડી કૂંઠતો કૂંઠતો ગાદી
ઉપર બેઠેલો છે, એટલામાં એક તણુખો ગાદી
ઉપર પડ્યો, તેનું કોઈને લાન રહ્યું નહીં, અગ્નિનો

તણુજો પ્રજળવા લાગ્યો, મિત્રો ઉઠી સો સોના
 ઠેકાણે ગયા. ધર્મચંદ, ચાકરના બોલાવાથી ઘેર જમવા
 ગયો. હવે હવેલીમાંથી ધૂમાડો નિકળવા લાગ્યો,
 તેની સાથે જાણે ધર્મચંદનો પાગ ધૂમાડો નિકળતો
 ના હોય તેમ લાસ્યું, પાસે રહેનારા લોકોએ આ
 બખર ધર્મચંદને આપી. તે બોલ્યો કે,—
 “ગધાડીના ગાંડા માણસો જીવોને કંઈ બાકી
 રાખે છે, જા! ! જા! ! સાળા તારી હવેલી સળગે,
 એમ બોલવા લાગ્યો, કહું છે કે:—

उपदेशोहि मूर्खाणां, प्रकोपाय न शान्तये ॥

મૂર્ખાઓને હિતકર વચન કહેવું તે ઉલટું ક્રોધને
 માટે થાય છે પણ શાંતિને માટે થતું નથી.

ધૂમાડાના ગોટેગોટ નિકળવા લાગ્યા. લોકો
 આગ લાગી, આગ લાગી, એમ બૂમો પાડવા લાગ્યા.
 ધર્મચંદ ની માતાએ આ વાત સાંભળી તેણે બૂમ
 પાડવાથી આડોશી પાડોશી આગ બોલવવા દોડી

ગયાં. ધર્મચંદને તેની મા ઠહેવા લાગી કે, અરે !
 હીકરા ગજળ થયો. દોડદોડ હવેલી સળગી ઉઠી.
 ભાઈસાહેબ ઉઠી મનમાં બડબડવા લાગ્યા. સાળી
 રાંડની હવેલી વળી સળગી. સળગી ગઈ તો ગઈ.
 સરદારી બાળા આવી પહોંચ્યા પાણુ આખરે આખી
 હવેલી ખાખમાખ થઈ ગઈ. દર દાગીના બચી ગયા.
 પાપનો વડો ફટકો. '

શેઠ ઘેર આવ્યા. હવેલી બળતી દેખી
 શોકાતુર થયા. શેઠે ધર્મચંદને બોલાવી પૂછ્યું.
 હીકરા ! આપણી હવેલી કેમ બળી ?

ધર્મચંદ-હું તો કંઈ તેવિયે બળતો નથી.

રોટ-બાળ્યા પહેલાં તું તે હવેલીમાં ગયો હતો કે ?

પુત્ર-હા બાપા,

રોટ-કેમ તું એકલો હતો કે બીજા કોઈ હતું ?

પુત્ર-મમમ મારા મિત્રો. લેલેલે લેગા હતા.

રોટ-ત્યાં બેસી રાંડનાઓ શું કરતા હતા ?

ધર્મચંદ-બેઠાબેઠા વાતો કરતા હતા.

શેઠ-બીડી ફીડી પીધી હતી કે ?

ધર્મચંદ-અચકાતાં ખેડીતાં પી પી પીધી હતી.

શેઠે જાણ્યું કે નક્કી બીડી પીતાં અશિના તણખા-થી હવેલી બળી એમ નિશ્ચય કર્યો. શેઠે ધર્મચંદને બહુ શિક્ષા કરી અને ધમકી આપી પણ કોને અસર થાય!! કુતરાની પૂછડી વાંકી ને વાંકી. તેના મિત્ર વાતો કરવા લાગ્યા. અલ્યા બાપાલાલ, ધર્માની હવેલી બળી ગઈ તેં જાણ્યું કે ? બાપાલાલ કહેવા લાગ્યો કે વાગ્યું તેનું બાગરૂ લાગ્યું—બળી તેની ટળી, તેમાં આપણું શું ગયું!! હાશ તે પણ હવે આપણા જેવો બાબી આવો થયો. કેટલાક દિવસ પછી ધર્મચંદ મિત્રોને જઈ મળ્યો. તેના મિત્રોએ પૂછ્યું કે અલ્યા હવેલી બળી ગઈ કે શું ? ધર્મચંદે કહ્યું. હા બળી ગઈ. મિત્રોએ કહ્યું. ગઈ સો ગઈ. મિત્રોએ ધર્મચંદને કહ્યું. ચાલ ચાલ, આજ તો ગામની બહાર રોડ મારવા જઈએ. સર્વ મિત્રો સાથે મળી ચાલવા લાગ્યા. કહ્યું છે કે:—

શ્લોક.

કાવ્યશાસ્ત્રવિનોદેન, કાઠો ગચ્છતિ ધીમતામ્ ॥

વ્યસનૈન ચ મૂર્ખાણાં, નિદ્રયા કલહેન વા ॥૧॥

ભાવર્થ:—વિદ્વાન્નેનો સમય, શાસ્ત્ર વિનોદથી જાય છે, ને મૂર્ખાઓનો સમય વ્યસનથી જાય છે. તે શ્લોકાધારે બહેન છે. માટે મૂર્ખાણું એ બહેન હુ:ખનું દાર છે. મૂર્ખાની મિત્રતા હુ:ખનો દરિયો છે, માટે દેવ દિવસ મૂર્ખાની મિત્રતા કરવી ઉગ્રિત નથી.

મિત્રો વિચારો, જાણા હુમિત્રોની સોળનમાં જરા માત્ર સુખ પ્રાપ્ત થતુ નથી. ઉપરોક્ત હુમિત્રો કોઈક દુકાનેથી પાનની ખીડીઓ કરાવી તથા ફૂંકવાની ખીડીઓ ફૂંકતા ફૂંકતા માતેલા નાંદની પેઠે ફરવા લાગ્યા, એવામાં એક ગાય વચમાં બેઠી હતી તેને ધસાંએ કહ્યું, સાળી વચમાં બેઠી છે, બેઠી બેઠી વાગોળે છે, એમ કહી લેસલેર સોટી મારી.

વાંદરાઓમાં અને મૂર્ગ્વાઓમાં શો ફેર ?

ગાય ઉઠી ચાલી ગઇ, ભાઈ સાહેબ આગળ ચાલ્યા. શું યુવાવસ્થાનો તોર !! અઘોરપાપનો આશ્રયી જુઓ, જુવાન અવસ્થાને વળી તેમાં ધનવાન હોય, કોઈ ટોકનાર ના હોય, અને વળી કુમિત્રોની સોળત હોય, તથા ઓછામાં પૂરું મૂળપાણું હોય ત્યારે વાંદરાઓ અને તેવા મનુષ્યોમાં પૂંછડા વિના શો વિશેષફેર માલૂમ પડી શકે ?

મિત્રોની ટોળી આગળ ચાલી. કોઈ શિક્ષકનો પુત્ર દુકાને બેઠો બેઠો અભ્યાસ કરે છે તેને દેખી ચંડાળ ચોકડી કહેવા લાગી, અલ્યા બાપાલાલ બેચું કે ? આ વેદીયું ઠાર કેવું બરાડા પાડે છે. ત્યારે વળી તેમાંથી એક બોલી ઉઠ્યો—

પદ્ધતવ્યં સોપિ મર્તવ્યં, અપદ્ધતવ્યં સોપિ મર્તવ્યં,
તદ્વા દંત કટાકુટ કિં કર્તવ્યં.

મૂર્ખાઓના વિચાર.

(સજેદ) અરે ! શું તેઓની પશુ સમાન
 હવનતા ! ! ! અન્યની મશ્કરી કરવી, વિકારનાં
 અસહ્યનિર્લજ ગપ્પાં મારવાં, કંઈપણ પ્રયોજન
 વિના હસવું, અનુયોગે મૂર્ખાં મિત્રોનું અહ્યોક્તિવ મ-
 ધુર રસાસ્વાદનપણું, વિદ્યોપાજ્ઞતામાં નિર્વિચિત્તા એ
 આદિ અકથનીયકારણોથી પોતાની છંદગીનું નિષ્ફલ
 શુભરવાપણું ઇત્યાદિ, તેઓના અતીતિપંથાનુગામી
 વિચારોના ભાષણથી જોદ છે કે તેવાઓથી પૃથ્વી
 અતિભારે નમિત છે. મૂર્ખાઓના વિચાર પણ અસા-
 નથી ભરેલા હોયછે, તેઓની છંદગી ધીજની મશ્ક-
 રી કરવી, નકામાં ગપ્પાં મારવાં, હસવું ફરવું,
 બાગસાઈઓ ઉઠાવવી, લણવાથી કાયરપણું આદિથી
 ખરાબ છે. મૂર્ખાઓને સારા માણસનો સંગ જમતો
 નથી. પ્રભુની પૂજા કરવી, શુદ્ધને નમન કરવું, તેતો
 એવના સરખું તેઓને લાગે છે. હવે કુમિત્રોની ટોળી

સાથે ધર્મચંદ ગામની બહાર આવ્યો. બાગમાં પ્રવેશ કર્યો, આડું અવળું ફરવા લાગ્યો. એક ઠેકાણે ફરવા લાગ્યા, ત્યાં એક વીરચંદ નામનો જુવાન છોકરો આવ્યો, તેનો ચહેરો ખૂબસુરત હતો, તેના સુખ ઉપર તેજ હતી, તે પણ ટોળી પાસે આવ્યો, તેની પાસે એક પુસ્તક હતું, ટોળીના મિત્રોએ આવકાર આપવાથી તે પણ બેઠો. પરસ્પર વાતોના તકાકા ઉઠાવવા લાગ્યા.

બાપાલાલ—કેમ કેશવલાલ ! લોકો ખરું સુખ શેમાં માનતા હશે ?

કેશવલાલ—જેને જે વસ્તુ રૂચિ, તેને તેમાં સુખ લાસે છે.

બાપાલાલ—મને તો સાઈં સાઈં ખાવું, રોઈ મારવો અને ગમત ઉઠાવવી તેમાં આનંદ લાગે છે.

એવામાં પેલો પુસ્તક લઈને આવેલો છોકરો વીરચંદ બોલી ઉઠ્યો. મારા બંધુઓ ! ખરું સુખ

તો હિંસા, ચોરી, વ્યભિચારનો ત્યાગ કરી સારાં
સારાં ધર્મનાં પુસ્તકો વાંચવાથી થાય છે.
આપણાથી બનતો ઉપકાર બીજાને કરવો, ગરીબોનું
દુઃખ ટાળવું એમાં સુખ સમાયેલું છે.

ધર્મચંદ બોલી ઉઠ્યો—બેશ, બેશ, ભણેશરીના
બેટા ! તારું હકાપણ જોયું. થોડાં પોઠાંમાં સુખ
જ્યાં હશે ? ખાવું પીવું, અને ઘોડાગાદીમાં ફરવું,
ફરવું, રોડ મારવો તે કેટલું સુખ કહેવાય ? થોડાં
પોઠાં વાંચી મગજ ખાલી કરવું એમાં સુખ શું ?

વીરચંદ—શેઠના પુત્ર ! આજ તમારા ગાંડાઈના
વિચારો પંડિતજન કબૂલ કરશે નહિ, દુનિયામાં
નરુપ્ય જન્મ પામવો એ કંઈ પુણ્યવિના બનતું
નથી, અને પુણ્ય તો ધર્મકર્મ; પરોપકાર,
કર્મો વિના બનતું નથી. આજ રોડ મારવામાં
શું સુખ છે ? કંઈ દેખાતું નથી. ગરીબોને
સુખી કરવામાં, ધર્મી પુરુષોને સાહાય્ય આપવામાં,
સુનિરાજેની સેવા, આજા પાળવામાં ખરું સુખ

સમાચોલું છે. ધર્મચંદની ટોળીવાળાઓએ આને હસી કાઢ્યો, પણ આ છોકરો કંઈ પોતાના સહવિચારથી પાછો પડે તેવો નહોતો. તેણે વિચાર્યું કે આવા મૂર્ખોઓની સંગતિથી શો ફાયદો થઈ શકે ?

યત:—

वरं पर्वतदुर्गेषु, भ्रातं वनचरैः सह ॥

न मूर्खजनसंपर्कः कल्पकोटीशतैरपि ॥૧॥

ભાવર્થ:—પર્વતોમાં, જંગલોમાં વનચરોની સાથે ભ્રમણ કરવું સારું, પણ મૂર્ખ માણસની સંગતિ કેટલે કદપ શતકોવડે પણ ખિલકુલ સારી નથી. કહ્યું છે કે:—

पंडितोपि वरं शत्रुः, न मूर्खो हितकारकः ॥

वानरेण हतो राजा, विप्रश्चोरेण रक्षितः ॥૨॥

ભાવાર્થ:—પંડિત પણ શત્રુ સારો પણ મૂર્ખ મિત્ર સારો નહિ. વાનરથી હણાતા એવા રાજાનું પ્રાક્ષણ એવા ચોરે રક્ષણ કયું, માટે મૂર્ખોઓની સંગતિ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે.

મૂખાંઓ પોતાના જોતા વિચારોને પણ સત્ય માને છે પોતાના મનમાં આવ્યું તે ખરું. તે વિના બીલું સર્વ જોતું એમ મૂખાંઓ માની લે છે.

હવે જાગમાં મિત્ર મંડળ કરવા લાગ્યું. ચાલતાં ચાલતાં એક ફેજદારની સ્ત્રીની મસ્કરી કરી. આ વાતની ફેજદારને જાણ પડતાં તે મિત્રમંડળને સિપાઈ પાસે પકડાવ્યું. પોલીસે આઘા પાછા કરી ખૂબ ગડદમપાક આપ્યો. છેવટે વિમળશેઠને આ વાતની જાણ પડી તેથી તે ફેજદારની પાસે ગયો અને આજીજી કરી દીકરાને છોડાવી ઘેર લાવ્યો. ધર્મચંદની ખરાબ ટેવથી તેના પિતાના મનની બહુ લાગણી દુઃખાતી હતી, પણ શું કરે. મોટી ઉંમર થતાં પુત્રની સાથે મિત્રપણાર્થે બોધ કરી શકાય છે. શાસ્ત્રધાર સત્ય છે કે:—મોટી ઉંમર થતાં જે દેવો પડે છે તે મુધરવી મુશ્કેલ પડે છે. કહેવત છે કે:

ન્યાલયેત્ પંચવર્ષાણિ, દશવર્ષાણિ તાઢયેત્ ॥

પ્રાપ્તે ચ ષોઢશાબ્દેતુ, પુત્રં મિત્રમિવાવરેત્ ॥૧॥

તો તેથી પડેલી કુટેવોને સુધારાવા માટે સારા મિત્રોની મિત્રાચારી રાખવી પડેછે, તેજ આધારે નાનાં જાડ અને કુમળાંબાલક જેમ વાઢીપ તેમ વળે છે.

જેણે પોતાનાં છોકરાંને બહુ ગુણી કરવાં હિ.ય તેણે તે છોકરાંની વર્તણુક ઉપર બહુજ લક્ષ આપવું, તેમની કુટેવો તરફ દષ્ટિ દેવી અને મધુર વાણીથી શીખામણુ આપી કુટેવોમાંથી તેઓને છોડવવાં, ઘણાં ખરાં છોકરાં બહાલના લીધે પોતાનાં માળાપને ગાળો આપેછે, તોફાન કરે છે, તોપણુ તે માળાપ, છોકરાંને શીખામણુ આપતાં નથી, અગર શિક્ષા પણુ કરતાં નથી.

વળી કેટલાંક માળાપ તો એવાં હોયછે કે—છોકરાં પાસે પરસ્પર એક બીજાને ગાળો દેવરાવે છે, પોતાની મા છોકરાને લાડમાં કહે કે બબુડા !! તારા બાપને તું કુતરો કહે એટલે છોકરો બાપને કુતરો કહે છે. તેના પિતા કહે કે તારી બાને રાંડ એમ કહે, ત્યારે છોકરો સ્વમાને રાંડ કહીને બોલાવેછે એટલે તેનો બાપ ખુશી આવેછે. વળી તેની મા

છોકરાના હાથમાં લાકડી આપીને કહે કે જા—તારા
બાપાને એક લાકડી ઠોક.ત્યારે તે અણુસમજમાં ઠોકે
છે, તેમ તેના બાપના કહેવાથી તેની માને ઠોકે છે.
નાનપણમાંથી દુષ્ટ મદામંત્ર છોકરાઓને સાણવાથી
વૃદ્ધાવસ્થામાં તે જ છોકરાં માતા પિતાને લાકડીઓ
મારે તેમાં શું નવાઈ ? આટલાથીજ નહિ પણ
કેટલાક તો અસહ્યગાળોનાં વચનો, વાણી શીખ-
વવાના પ્રારંભમાં મંગળતરીકે શિખવતા હોય એમ
ભાસે છે. પણ તેજ ગાળો પાછી છોકરાં માબાપને
લોટ તરીકે ત્રણ ચાર ગણી વધારીને આપે છે.

સારા સારા શબ્દો બોલતાં શીખવવા એજ મા-
બાપની ફરજ છે. જે છોકરાઓ નહારા હોય તેની
સંગતિ પોતાનાં છોકરાંને કરવા દેવી નહિ. પોતાનાં
છોકરાંને કાયદાસર શિખામણ આપ્યાથી જેટલી
અસર થાય છે તેટલી અસર, મારવા કૂટવાથી થતી
નથી. નાનપણમાંથીજ છોકરાંને પોતે સુખે ચઢા-
વીએ અને જ્યારે તેને પરણાવીએ ત્યારે સ્ત્રીના

ભરમાવાથી માળાપને લઢે વઢે, કળ્યા કરે ત્યારે માળાપ, શોક કરે છે કે આ છોકરો જણતાં પત્થરો જણ્યો હોત તો સાફ. એમ બોલે છે, રૂદન કરે છે, તેથી શું કંઈ ફાયદો થઈ શકે ? ના કંઈ પણ થાય નહિ.

માળાપ પોતે કનિયો કંઠાસ કરેછે તો તેને દેખી છોકરાં કળ્યા કંઠાસ કરતાં શીખે છે. માળાપ જે આડોશી પાડોશી સાથે હુળીમળીને ચાલે તો છોકરાં પણ તેવા સ્વભાવનાં થાય છે. મતલબ કે સૌની સાથે હુળીમળીને ચાલવા શીખે છે. નિર્દયીનાં છોકરાં ગ્રાયઃ નિર્દયી થાય છે, તેનું કારણ એજ છે; માટે માળાપે પોતે સદ્વર્તણુંકથી વર્તી છોકરાંની વર્તણુંક ઉપર લક્ષ આપવું. કહ્યું છે કે:—

માતા શત્રુઃ પિતા વૈરી, એન બાલો ન પાઠિતઃ ॥
ન શોભતે સમામધ્યે, હંસમધ્યે વકો યથા ॥ ૧ ॥

જે માળાપો પોતાનાં છોકરાંને ભણાવતાં નથી, ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણી આપતાં નથી. તે માળાપને

પોતાનાં (તેમનાં) છોકરાનાં શત્રુ તરીકે ગણવાં,
 (જાણવાં). બાલ્યાવસ્થામાં છોકરાંની અણુસમજ
 વિશેષ રહે છે, પોતાના કિતની તેમને માલૂમ પડતી
 નથી, એ છોકરાનું કેવી રીતે કિત થાય તે માળાપ
 જાણી શકે છે. ત્યારે આપણે એક આંખાના ઝાડને
 ઉછેરવામાં અત્યંત સંભાળ રાખીએ છીએ ત્યારે
 છોકરાંને ગુણોની પુષ્ટિ આપવા લક્ષ્ય રાખીએ નહિ
 તો તેના વેરી કેમ ના બનીએ. આપણી પા-
 ઘડી, આપણું અંગરખું ધોળી પાસે ધોવરાવી સાફ
 ફેલું રાખીએ છીએ અને તેને ડાઘ લાગે નહિ તેને
 માટે ફેટલી ગાંધી ઢાળણ રાખીએ છીએ, ત્યારે લગ્નકાં
 અને પાઘડીઘડી પણ અધિક પ્રાણુથકી પ્યારાં એવાં
 છોકરાંને કેળવવા કાંઈ પણ દરકાર રાખીએ નહિ.
 તે શું જોણું અજ્ઞાન !!! સ્ત્રીઓ પોતાના શિરોફલ
 (વાળ) જોળવામાં, તથા તેને સાફ રાખવામાં
 જેટલી ઢાળણ રાખે છે તેટલી ઢાળણ પોતાની છોક-
 રીની વાણી મીઠી કરવામાં તથા તેને ઘરનાં કામકાજ

શિખવામાં, કેળવણી આપવામાં, ન્યાયનીતિથી ચલાવવામાં, જો સંભાળ રાખે તો તે દીકરી માળાપને કેટલી આશિષ આપે ? અને જ્યારે ભણ્યા ગણ્યા વિના મોટી થોતડા જેવી થાય અને કંઈપણ ઘરનાં બરાબર કામકાજ આવડે નહિ ત્યારે તે કેવી આશિષ આપે તેનો મિત્રો વિચાર કરો !! મૂર્ખ છોકરો અનીતિથી ચાલેછે તેમાં માળાપને દોષ છે અને તેનાં માળાપ શત્રુ છે એમ જાણવું.

ઘરેળાં વધે કે ગુણ વધે.

પોતાનાં પ્રાણપ્રિય બહેનનાં છોકરાંને સારા સારા દાગીના પહેરાવી રમાડવાં, ફૂંદાવવાં, એમાંજ કેટલાંક માળાપ પોતાનું કર્તવ્ય માને છે; પણ તેના કરતાં છોકરાંને નિશાળે ભણુવા મોકલવાં, તેમને સ્વચ્છ વસ્ત્ર પહેરાવવાં, તેમનું શરીર નિરોગી અને બળવાન રહે તેવા ખોરાક ખાવા આપવા, વિનયગુણ શિખવવો, સભ્ય

વચન બોલતાં શીખવતાં, ધાર્મિક અભ્યાસ કરાવવો,
 સત્ય ધર્મનું સ્વરૂપ ઓળખાવવું, ગુરૂવંદન કરાવવું.
 દેવતાક બાલકો, ઈંગ્લીશ ભાષાથી કંઈક કાંકો રાખનાર
 ગુરૂવંદનમાં સમજતા નથી, સત્ય વચન બોલાવવાની
 દેવ પાડવી, પરોપકાર કરતાં શીખવવું, સંસારમાં
 સર્વ જીવો આપણા સમાન છે, માટે કોઈનું ખૂટ
 ચિંતવવું નહિ એમ ભાવના કરાવવી, પોતાને ઘેર
 આવતાં મનુષ્યોને આવકાર સન્માન દેતાં શીખવવું,
 ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ વર્ગનું સાધન કેમ
 કરવું તે શીખવવું. સંકટવેળાએ ધૈર્ય ધારણ કર-
 વાનો બોધ કરવો, એજ ગુણોરૂપ ધરેણું માતા પિ-
 તાઓ, સ્વબાલકોને પહેરાવે છે તો તેથી છોકરાંઓ
 બહુ શોભી ઊઠે છે. ધરેણું પહેરાવવાનો હું નિષેધ
 કરતો નથી, કિંતુ તેના કરતાં ગુણો રૂપ ધરેણું
 તરફ વધારે લક્ષ આપવું. એ ગુણો રૂપ ધરેણું
 કોઈ ચોરી જશે નહિ, જ્યાં જશે ત્યાં સાથે
 રહેશે. હવે આગળ શું થયું તે વિચારો. ધર્મચંદ્ર

હજી પોતાની કુટેવો છોડી નહિ. તેના પિતાજી વૃદ્ધ થયા હતા, વિમળશેઠે, ધર્માને કોઈ ગૃહસ્થની દીકરી પરણાવી, ત્યારબાદ થોડા વખત પછી શેઠ મૃત્યુ પામ્યા. સર્વ ઘરનો ભાર ધર્મચંદના માથે આવી પડ્યો. આ ભાઈ સાહેબે ખરાખર અભ્યાસ કર્યો નહિ હતો, તેથી તેને બહુદુઃખ ખમવું પડ્યું. હવે પેલી કુમિત્રની ટોળી વારંવાર ધર્માની પાસે આવીને બેસવા લાગી, ભાઈ સાહેબે ગાડીઘોડા રાખ્યા. દુકાનમાં શું થાય છે, તેની તપાસ કરી નહિ. બે વખત ખાવું, પીવું અને મોજમઝામાં ગુલતાન રહેવું, નાટક જોવું, વેશ્યાઓના ઘેર જવું, એથી તેની લક્ષ્મી ખૂટવા લાગી અને તેનો ભારબોજ પણ હલકો પડ્યો. તેને કોઈ રૂપૈયા પણ ધીરે નહિ એવી તેની સ્થિતિ થઈ. થોડા વખત પછી તેની માતૃશ્રી પણ મરી ગયાં. હવે ધર્મચંદને કોઈ ટોકનાર પણ રહ્યું નહિ.

જુગારી, વ્યલિચારીમનુષ્યો, નિરૂઢમી મનુ-
ષ્યો કે જે હાજી હા કરીને પેટ ભરનારાં હતાં તે,
ધર્મચંદની સોળત કરવા લાગ્યાં. ધર્મચંદ પણ
તેથી પોતાની મોટાઇ સમજવા લાગ્યો.
મઢીનામાં બે, ત્રણ, ચાર ઉત્તાણીઓ ખરી
ખરી ને ખરીજ. કોઈ વૃદ્ધ સગાં વહાલાં
ધર્મને કહે કે અરે ભાઈ ! તું ખરાબ મિત્રોની
સોળત કરી પૈસા ઉઠાવે છે તે ખરાખર નથી.

ત્યારે ધર્મચંદ રીસગ્રી બોલતો કે ચલ ચલ
ડોસા, લવ લવ શું કરે છે. તારા ઘરનો તું ડાલ્યો, હું
કાંઈ તારાં વચન સાંળી રહેનાર નથી, તારા તો પૈસા
હું નથી ઉઠાવતો કે જેથી આટલું બધું બોલે છે.
ભેંશના શીંગડાં ભેંશને ભારે. સાહે જુદિ નાઠી.
છાન્તામાના બેશી રહો. વૃદ્ધ વિચારતો કે અરે !
આવા દુષ્ટોથી પિતાની આબરૂ લૂંટાય તેમાં શક
નથી. મૂખાંઓને હિતકર શબ્દ વચનો, વિપક્ષમાન
લાગે છે. એના પિતાએ જે પહેલાંથીજ સારા

માસ્તર પાસે તેને કેળવણી અપાવી હોત તે તેનું
નામ રાખત. હવે તો નામ બોળશે. કહ્યું છે કે—
કુનૃપેનહતં રાજ્યં, કુપુત્રેણહતંકુલં ॥

પેલો વૃદ્ધ ગૃહસ્થ પોતાને ઘેર મૌન
ધારણ કરી ગયો, ધર્મચંદના ગુમાસ્તાઓએ દુકાન
છોડી રજા લીધી. લેણદારોએ અરજી કરી,
માલ જપ્ત કર્યો, ફક્ત રહેવાનું ઘર બાકી
રહ્યું. તેની સ્ત્રીને અનુક્રમે બે છોકરીઓ થઈ,
તે દશ બાર વરસની થઈ. હવે ઘરનાં વાસણ
વેચ્યા વિના ચાલે તેમ નહોતું. પેસો પરમેશ્વર
જેવો થયો, લોકો ઉધારે માલ પણ આપતા નહોતા.

હવે તે સમયમાં શું થયું તે સાંભળો.
ધર્મચંદ અનેક પ્રકારના વિચાર કરવા લાગ્યો,
દરરોજ તેની સ્ત્રી તેના નામનાં રોટ્કાં રૂએ, અને
કહેવા લાગી કે, તમારા પિતાનું નામ તમે બો-
લ્યું. આ તમારી વાંકડી મૂછોપર ધૂળ પડી.
માતાના પેટે આનાં કરતાં પથર આળ્યા હોત તો

સારા કે જેથી અનેક પ્રકારના ઉપયોગમાં આવત.

શેઠાણીનાં આવાં વચન સાંભળીને ધર્માને ઘણા દોષ ગ્રહ્યો અને શેઠાણીને ખૂબ ગડદમપાઠ આપ્યો કે બીજીવાર તે ઠાંઠ ઠાડી શકે નહિ. શેઠાણી રોતીરોતી કહેવા લાગી કે: "રીસ કરે દેતાં શ્રીખામણુ લાગ્ય દશા પરવારી " એ કહેવત યાદ રાખજો. મને લાગે છે કે—અન્નને અને દાંતને પણ વેર થવ ની થોડીવાર છે. અરેરે! શું થવા બેઠું. પહેલાં કેવી સ્થિતિ હતી અને હવે કેવી સ્થિતિ થઈ અને થશે.

હવે આગળ શું થયું તે સાંભળો.—ધર્મ-ગ્રંથની મોટી છોકરીનું નામ વિમળા હતું અને નાની છોકરીનું નામ કમળા હતું. ધર્મગ્રંથને હવે ખાવામાં જરૂરના રોટલા લાગ્યમાં આવ્યા, કપડાં પણ ફાટેલાં તુટેલાં પહેરવાં પડ્યાં, ઘરેણાં દાગીના વેચીખાવા પડ્યા, ગાડી વેંડા પણ વેચી નાંખ્યા, છોકરીઓ પરણાવવા કાયદે થઈ, ઘરમાં સ્ત્રી વારંવાર

ટોક્યા કરતી કે, સોળ સત્તર વર્ષની છોકરીઓ થઈ, હવે તેનો વિવાહ કરી પરણાવી જઈએ, નહિ તો આળસના કાંકરા થશે. ધર્મો પણ વિચારમાં પડ્યો, હવે શું કરવું તેનું ભાન રહ્યું નહિ, કોની પાસે રૂપૈયા માગવા તે પણ સૂઝ્યું નહિ. મેઢા ઉપર ચિંતાતુર થયો છતો વિચાર કરે છે.

તે ગામમાં ત્રણ ચાર કન્યાવિક્રયીઓ વસે છે, તેણે આ વાત જાણી. જાણ્યું કે ધર્મોની પાસે રૂપૈયા ખૂટ્યા છે માટે ચાલો તેની પાસે જઈએ. કન્યાવિક્રયીઓ ધર્મોને ઘેર આવ્યા, ધર્મોની પાસે બેઠા. ધર્મોએ પુછ્યું કેમ આવ્યા.—એમ પૂછવાથી કન્યાવિક્રયીઓએ કહ્યું કે શેઠજી આપની મુલાકાત લેવા આવાગમન થયું છે, બીજું કંઈ કારણ નથી. કેમ આપની તબીયત તો ઠીક છેને. ધર્મોએ કહ્યું કે હા ઠીક છે.

કન્યાવિક્રયી હલાલો કહેવા લાગ્યા. થેઠણ કેમ આપનો ચહેરો ઉતરી ગયો છે, ઉઠાસી દેખાઓછો, આપનાં વસ્ત્ર પાણી ફાટલાં તુટલાં છે તેનું શું કારણ છે ? તે સમજાવશો ?

ધર્મચંદ—કંઈ નહિ સહેજ.

ધર્મચંદનો મો—અરે વિમળાના બાપ આંસળો છે કે ! બાવાનું ખૂટ્યું છે, શું રાંધું ? કંઈ નથી. છોકરીઓ ભૂખી રૂવે છે.

વિમળા—બાપની પાસે આવીને કહે છે કે; બાપા ! ! કંઈ આજ પકાવવા અન્ન નથી, મને ભૂખ લાગી છે, એમ બોલી રાગડો તાણી રૂવે છે.

કન્યાવિક્રયીદ્વારો—થેઠણ ! આપની ઓ તથા આ છોકરી એમ શું કહે છે ? આપના હુણની વાત અમને કહો તો ઠીક.

ધર્મચંદ—હુણની શી વાત કરવી. હવે તો હુણને માથે ઝિંજરાં ઉગવાં બાકી રહ્યાં છે,

એમ બોલી ઊંડો નિશ્વાસ મૂકે છે.

કન્યાવિક્રયી દલાલો—શેઠ ! આપના દીલની
વાત અમને ખુલ્લા દીલથી કહો તો અમે
કાંઈ સારી ખુદ્દિ આપીશું.

ધર્મચંદ—ભાઈઓ ! મારે, ખાવાનું પણ દુઃખ
પડે છે, અને ઘરમાંથી ધન ખૂટ્યું છે.

કન્યાવિક્રય દલાલો—શેઠ ! જો આપની આવી
સ્થિતિ છે તો કાંઈ વેપાર કરો છે કે નહિ ?

ધર્મચંદ—કાંઈ વેપાર કરવાની સૂઝ પડતી નથી
અને આપણને તેમાં ગમ પણ પડતી નથી.

ધર્મચંદની સ્ત્રી—અરે ! સાંભળો છે કે નહિ, હું શું
રાંધુ તેનો જવાબ આપો. છોકરીઓ રૂવે છે,
પેટમાં ખાડા પડ્યા છે

કન્યાવિક્રય દલાલો—શેઠ ! લ્યો આ પાંચ રૂપૈયા,
ખવાનું કરો-અમો આપને શું કરી શકીએ !

ધર્મચંદ—હાથમાં તે રૂપૈયા લેઈ કમળાને બોલાવી

આપે છે. કમળા રૂપેયા લઈ તેની માતાને આપે છે. માતા સિધુ સામાન મંગાવી રસોઈ કરે છે. શંગાચિક્રયો દાનાન્ત્ર-શેઠશુ । આપને કેટલી દીકરીઓ છે ?

ધર્મો-એ દીકરીઓ છે.

કન્યાચિ-કાંઈની સાથે વિવાહ કયો છે કે નહિ ?

ધર્મો-સત્તર અઢાર વર્ષની થઈ પણ હજી વિવાહ કયો નથી. હવે ગમે ત્યાં કરવો પડશે.

કન્યાચિ-શેઠશુ ? આપને ત્યાં લક્ષ્મીએ પગલાં ક્યાં છે તેને તમે ઠાલી મૂકે છે.

ધર્મો-હું તો લક્ષ્મીનાં પગલાં દેખતો નથી, દીકરીના પંથરામાં લક્ષ્મી કાંઈ ભરાણી નથી, મને લાગે છે કે ત્રીજી પણ દીકરી થશે.

કન્યાચિ- (લક્ષ્મી પડીને) શેઠશુ ! આપને ખેંસો પેદા કરતાં આવડતો નથી, તેના લાગ્યે દીકરી-ઓજા જાણે આવતરી ન હેય એમ હું માનું છું;

ધર્મો-વળી એને પરણાવવા પૈસા નથી તો વળી લક્ષ્મી કયાંથી ?

કન્યાવિ० -શેઠજી ! અમારી બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલે તો આપ બેઠા બેઠા ખાઓ; અને દહેર ખાજી ઉઠાઓ એમ અમારું તો માનવું છે.

ધર્મો-બહાલા મિત્રો! આપે જે ધાર્યો તે ઉપાય મને કહો.

કન્યાવિક્રય દલાલો-દેવીના જેવી શોભનારી રૂપ-રૂપની મણિયો એવી તો તમારી દીકરીઓ છે. તેનાથી અમે તમને લક્ષ્મીવાન જાણીએ છીએ. એક એક દીકરીના પાંચ પાંચ હજાર રૂપૈયા મળે કે જેથી પૂર્વના જેવા થાઓ.

ધર્મો-આપણી નાતમાં દીકરીઓ વેચી શકાય કે ? અને નાતના શેઠીઆઓ નાત બહાર મૂકે તો ?

કન્યાવિ०-તમારે તે બાબતનો ભય રાખવો નહીં. ઘણે ઠેકાણે એમ થાય છે. સુધરેલી પ્રજામાં હાલ આપણું કોઈ નામ લઈ શકશે નહિ, કદાપિ શેઠી

આગોને માણુમ પડશે તો તેમને લાંચ આપીશું.
એટલે ચૂપચાં થઈ જશે અને સુળેથી ટાઢા
છાંચડે બેઠા બેઠા ખાઈશું.

ધર્મે-આ દામ તમોને સોંપ્યું, જેમ પૈસા વધારે
મળે તેમ કરજો, વિશ્વાસઘાત કરશો નહિ.

મિત્રો વિચારો, ધર્મચંદની ખુદ્દિ કેવી બગડી,
તેની કેવી ખરાબ હાલત થઈ, માણુસને સંકટ
આવવાનું થાય છે ત્યારે વિપરીત ખુદ્દિ ઉપજે છે.
જન: “બુધુક્ષિતઃ કિં ન કરોતિ પાપમ્” ભૂખ્યો મા-
ણુસ કયું પાપ કરી શકતો નથી? અર્થાત્ સવ
પાપ અઝાયમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે.

દેશની પાયમાલ સ્થિતિ આવવાની હોય છે,
ત્યારે પરસ્પર નાત જાતમાં કહુયા કલેશ વધે
છે. વેરલાવ ઉત્પન્ન થાય છે. નાતના શેડીઆગો
લાંચ ખાનારા થાય છે, અગર પ્રમાદી થાય છે. તે
જાગ જોઈને જેને જે સૂઝે તે કરી શકે છે. પહેલાં

જે જૈનોના ઘેર રાજ્ય હતું, દોલતમંદ તો જૈન,
જૈન અને જૈનજ. અગ્રગણ્ય પણ જૈન સત્યવાદી,
પૂર્ણ ઠલાવાન્ બહાદુર જૈનો હતા, તેને ઠેકાણે
હાલ કંઈ દેખાતું નથી.

સાષ ગયાને લીસોટા રહ્યા.

બહાદુર જૈન રાજ્યો ગયા, તેમની અખૂટ
લક્ષ્મી પરદેશીઓ લઈ ગયા, વેપાર પણ જૈનમાંથી
ઘટયો, સંપ પણ ઓછો થયો, તેનું કારણ
ધર્મશ્રદ્ધાહીનપણું, અજ્ઞાન, બાયલાપણું, અને
પ્રમાદીપણું, તથા કુસંપ જ દેખાય છે. તેથી હાલ
નાતનાં બંધારણ તુટી ગયાં છે. પરદેશીઓના
તાબામાં રહેવું, શરીર શક્તિહીન, નિર્ધનપણું
પ્રાપ્ત થયું. હજી જો જૈનો, કેળવણીથી સુધરશે
નહિ, તો કેણુ જાણુ આગળ શું થશે ?—કન્યાવિક્રય
જેવા ખરાબ રોગોથી લોકો દુઃખી હીન ધર્મશ્રદ્ધા-
હીન બની જશે, તેની કેને કયા આવે. ચોતાનાં

છોકરાંને ધર્મની કેળવણી આપવી, વ્યાપારની કળા શીખવવી, તેમને સદ્ગુણી ગનાવવા એજ જૈનોના ઉદયતુ પ્રથમ પગથીયું છે.

હવે આગળ શું થયું તે સાંભળો.

પેલા કન્યાવિક્રયીઓએ પરસ્પર કહેવા માંડયું કે, હવે આપણું ઠામ વધ્યું, કેાઇ ઘરાઠ શોધી ઠાલીએ તો આપણું ખીસ્સું ભરાશે, એમ વિચારી તપાસ કરે છે. એક કન્યાવિક્રયી અને વૃદ્ધ ગૃહસ્થ કે જેની સ્ત્રી મૃત્યુ પામી છે અને ખીલ સ્ત્રી પરણવાની અશિલાયા છે, જેનું નામ ઠર્મચંદ છે તે ખુટ્ટાએ આ કન્યાવિક્રયી દલાલને બોલાવ્યા. અરે ભાઈ ! આવ ! ! આવ ! ! કંઈ કીધેલી વાત સંબંધી ખબર લાવ્યા દે નહિ ?

કન્યાવિક્રયી દલાલ-કર્મચંદ શેઠ ! તમારું મોઢું ભાવ્ય ! ખુશીની ખબર લાવ્યો છું.
કર્મચંદ—અર્યા ! કહે તો ખરે. આ ધોળા

હાઠાવાળાને કોઈ મીઠળ પહેરાવે તેવા સમાચાર
લાગ્યો ?

કન્યાવિક્રયી-શેઠજી ! આપની આશા સફળ થશે,
કોઈના ઘેર રૂપરૂપની મણિ રંભા જેવી એક
અઢાર વર્ષની છોકરી છે, તે ધણીનું પેટ ભરાય
તો તમારું કામ થાય. “ વસુ વિના નર પશુ ”
રૂપૈયાની કોથળીઓ ઠલવ્યા વિના કામ થાય
તેમ નથી.

કર્મચંદ-અલ્યા ! કોની દીકરી છે અને કેટલી કોથ-
ળીઓ કામ પડે તેમ છે ?

કન્યાવિ-શેઠજી પાંચ હજાર રૂપૈયા આપવા પડશે.
એ તો વળી તમારું લાગ્ય કે તેટલો રૂપૈયો
પણ તમારા સિત્તેર વર્ષના મોટા ધરામાં કન્યા
નાંખે છે.

કર્મચંદ-અલ્યા રૂપા ! જા અને એટલો રૂપૈયો ઠરાવી
આવ.

કન્યાવિક્રય દત્તાન્ત-રૂપો ધર્મચંદની પાસે જઈ
વાત કરે છે. શેઠેણ ! એક ઘરાક મળ્યું છે. ચાર
હજાર રૂપૈયા આપવા તૈયાર છે. કેમ આપની
મરણ શી છે ?

ધર્મો-ખડુ સારું. લઈ આવો, ચાર હજાર રૂપૈયાની
થેલીઓ. એટલે પછી હું ચાંદલો કરી વિવાહ
કરી પરણાવું.

કન્યાવિક્રયી દત્તાન્ત રૂપો-પાંચ હજાર રૂપૈયા ધર્મ-
ચંદ પાસેથી લેઈ એક હજાર રૂપૈયા ખાઈ જઈ
ચાર હજાર રૂપૈયા, ધર્મોની આગળ હાજર કરે
છે ત્યારે ધર્મચંદ દેખી ખુશી થાય છે. પશ્ચાત્ત
ધર્મચંદના ઘેર જઈ પોતાની ઠમળા દીકરીનો
વિવાહ, ધર્મચંદ, પેલા ધર્મચંદની સાથે કરે
છે, તથા એક મહીનાની અંદર લગ્ન લેવું
એવો દરાવ પણ કર્યો.

ધર્મચંદ-ઘેર લગ્નની પણ તૈયારીઓ કરવા માંડી અને

પાપડ વણુવા સ્ત્રીઓ ભેગી થઈ.

કોશોરી૦—અલી કમળા! તારો વિવાહ કેને ત્યાં થશે ?

જમના—અલી ખોલીશ નહિ, એ તો જેવા જેવો ઘાટ થયો છે. જાણે મશાણુનું મડદું બળ્યું એના કરતાં મરી જવું સારું.

લક્ષ્મી—બળ્યું એના કરતાં સતાં રહેવું સારું. પીટયો બુદ્ધો અને ખાંખાં કરેછે, વળી મુખમાંથી ખાતાં લાળ પણ ચૂવેછે, બળ્યું એના બાપને દયા કેમ આવી નહિ હોય.

વીજકોર—ભંગીજંગીને દયા કયાંથી હોય. પોતાનું પેટ ભરવું ત્યાં વળી છોકરીની દયા કયાંથી ? પેલો કર્મચંદ તેલી સિત્તેર વર્ષનો ડોકરો તેની સાથે કમળ જેવી કમળાનો વિવાહ—અરેરે ! શું થવા બેઠું ? એના કરતાં બીજો કેાઈ ડાંમવા મળ્યો નહિ કે આ ઘરડો બુદ્ધો બિચારીના લાગ્યમાં !

ગૌરી—અલી ખોલો માં બિચારી કમળાનો જીવ

હુઃખાય છે. દીકરી અને ગાય જ્યાં આપે ત્યાં જાય. ગૌરી જેરી લક્ષ્મીના કાનમાં ઢહોછે કે-
“એતો નગદ રૂપેયાથી દાઢો ગલી”, સમજી !!
પછી દેખી મુનિનાં મન ગળે. લક્ષ્મી, કેળવણી
પામેલી સ્ત્રી હતી તેથી તેને દયા આવતી.

લક્ષ્મી- ઘણી વાત કર નહિ. આપણા હિંદુસ્તાન દેશ-
નું લહે બેસવા જેવું થયું છે ગાયના ગળે છરી.
ગિયારી લણેલી ગણેલી દમણારૂપ માળા, પેલા
કર્મચંદ ટાગડાની ડોકમાં શોભે કે અલી! બુદ્ધિ
બ્રહ્મ થાય છે ત્યાં સત્યનું નામ શું? ધર્મનું નામ
શું? દેશની દયા કયાંથી? દીકરીની દયા કયાંથી?
જૈનોનું મહત્ત્વ ઘટવાનું આજ મુખ્ય કારણ
છે. ખીટ્યા, આવા બુદ્ધાને પરણતાં પણ શરમ
કયાંથી આવે? વિષયના લાલચુ લંપટીઓએ
દેશને ખરાબ કર્યો, અને સંતતિનો વ્યવચ્છેદ
કર્યો, પવિત્ર જૈનધર્મને ઠલંઠ લગાડ્યું, એવી

ધર્મચંદ—જેરાંને ગાધી જાતની પૂછપરછ ! આપણને ગમ્યું એટલે પરમેશ્વરને પણ ગમ્યું. તારા જેવી દોઢડાહી સ્ત્રીને મેં તો ક્યાંએ દેખી નથી.

એમ કહી ધર્મચંદ બીજી લગ્નના કાર્યની તૈયારીઓ કરે છે, થોડી મુદતે દિવસપર દિવસ જતાં લગ્ન દિવસ આવી પહોંચ્યો, કર્મચંદ પરણવા આવ્યા તેને જોઈ કમળા બીએ છે, (મનમાં) ઘરડો ખુદ્દો મડદાલ આ મારો વર થશે ! એટલામાં તેની નાનીબેન વિમળા આવે છે અને કહે છે કે પહેલ જોયો કે પેલો વર કેવો રૂપાળો કલેડાના જેવો કાળો દુંદાળો જાણે મડદું.

કમળા—ઘરમાં પેશી જાય છે, અને એની માતા ને સમજાવે છે; સારાં સારાં લૂગડાં પહેરાવે છે.

કમળા—અલી મા ! આ ઘરડા ડોસાની સાથે માફ લગન ! ! એમ બોલી પોકે પોકે રૂએ છે. છાની પશુ રહેતી નથી, ઉંડા નિશ્વાસ નાંખતી પોતાના મનમાં

કહેતી હતી કે નિર્દય સ્વાર્થિયાએ જન્મતી વળતેજ
કેમ મને ઝેર દેઇ કે ફાંસો ઘાલી મારી નાંખી નહિ !
એટલામાં માંદગરામાં કન્યા પધરાવવાનો વળત થવાથી
તેની મા ચોરીમાં લાવી ખેસારે છે. રોતાં રોતાં ફેરા
ફેરાવે છે, ચાર મંગળ વર્તાણાં એટલે કમળાને
તથા કર્મચંદ તેલીને ગાજતે વાજતે કર્મચંદના
ઘેર વિદાય કર્યા,

કમળા, કર્મચંદના સામુ જોઇ બીએ છે, કર્મચંદ
તેના સાસુ જોઇ કહે છે કે, આવ !! મારી પાંચ હજાર-
રતી લાડી; કમળા એકાંતમાં જઈ પોકેપોકે રૂએ છે.
ત્રણ ચાર દિવસ થયા ગાઢ કર્મચંદ તેલીને તાવ
આવ્યો, અને અચાનક મૃત્યુને શરણ થયા. સર્વ
હોઠો ભેગા થયા, મૃત્યુ કાર્ય થઇ રહ્યું, ને કમળાને
પહેરેડો ચુલ્લો ફાડવો પડ્યો. નાતના શેડીઆઓએ
જાણું કે ધર્માંએ પોતાની દીકરીના પછસા ખાધા
છે, તેથી તેમના ઘેર શેડીયા પેડી યોળા શેઠ કે જે

નાતના કેડીના રત્ન તે જવા વાંચે પાત્રી કરી કરી
 કે ને નાતી રીકરીના રિયા પાત્રા રિ, માટે નેને
 નાત પાત્રાર મુકવાનાં આવશે; એવી ધમણી વાળી.
 ધર્મોને એક રત્નર રૂપીયા વાંચના આપના એકરો
 રોડ રાજી થઈ આપ્યા કે, મને પણ વાર
 દોષ નામ સ્વતર નથી. મારા વિના દોષ નાત એવી
 કરી શકે એમ છે. મને ધર્મોને વળ રત્નર રૂપિયા
 રવા, નેમાંથી પાત્રે રતાં જે રત્નર રૂપીયા રવા.
 પાત્રાની રીકરી રાંધી નોપજા નેને દંડ વિંતા મન
 નવિ. ધર્મો, ધમણને ધર રથો વપને કરેના તાચો.
 રીકરી તારા ધર્મોનાં રાંધી, રૂઢન કરીના નવિ. તાર,
 રાવ રાગરથી પું માત્રમત્તા લેઈ આપણા ધર આવ!!

ધમણા—રીકરીના પધરિયા ખાતાર પાત્રી, મને
 તારા ધર મરતાં રૂપી પણ્ય હું આવવની નથી.
 ધર્મચંદે જીજી છેકરીને પાંચ સ્વતર રૂપેયા લેઈ
 રવામીનારાયણનો ધર્મ પાળનાર વાળીઆની આવે

પરણાવી, વિમળાને દરરોજ સ્વામિનારાયણનો મંત્ર જપવો પડતો, વળી તે વાણીઓ ધર્મોધ હોઈ વિમળાને જૈન મંદિરમાં દર્શન કરવા પણ જવા દેતો નહિ, તેમ જૈનધર્મીને ન છાજે તેવું કરવા ફરમાવતો હતો. ગાજર, સફરીયાં, બટાટાનું શાક દરરોજ વિમળાને કરવું પડતું હતું તથા વિમળાને બજારઠ્ઠારે ખવરાવવામાં પણ આવતું હતું. તેમ તેને રાત્રે પણ ખાવું પડતું હતું.

જૈન મિત્રો ! આપ વિચારો કે તેઓ સ્વ છોકરીને પૈસા ખાવાને માટે ગોસાઇજી તથા સ્વામિનારાયણના ધર્મ પાળનાર તથા અન્યધર્મ પાળનાર બીજાઓની સાથે પરણાવે છે. પાપવૃત્તિનું પોષણકરનારાઓને એકે ધંધો નહિ મળવાથી ફક્ત દીકરીના પૈસા લેવા ઉપર આધાર રાખવો પડે છે. તેવાઓ પોતાની નીચ વૃત્તિથી દીકરીના મુખનો કંઈ પણ વિચાર ન કરતાં ગમે તેવાને પરણાવે છે. જ્યારે આપણી દીકરી

પુણ્યોદ્ધયથી આપણે ત્યાં જન્મ પામી ને આપણે સ્વા-
મીનારાયણ અગર ણીજા ધર્મ પાળનાર સાથે હાથે કરી
પૈસા માટે પરણાવીએ અને ધર્મ ભ્રષ્ટ કરી મિથ્યાત્વી
બનાવીએ, એમાં શું એાછું પાપ છે ? પાપી પેટ ભર-
નારને આવાં કુકૃત્યો કરવાં પડે છે, તેના કરતાં બહે-
તર છે કે જેથી ધર્મમાં કહેલા પાપનાં આપણે ભોગદારી
થઈએ નહિ. તેવી રીતે, 'વર્તવું' કેટલાક નાતના સંબં-
ધના લીધે પોતાની દીકરી અન્યધર્મીને આપે છે. પોતે
તો ધર્મ ક્રંદત જૈનધર્મ સાચો માને અને અન્ય ધર્મ
ખોટો માને ત્યારે પોતાની દીકરી શું જોઈને અન્યધર્મી
સ્વામિનારાયણ વિગેરે ઇતર ધર્મીને આપતા હશે ?
અરરર ! બહાલામાં બહાલી છોકરીની એક બકરીની
પેઠે દશા કરીએ ત્યારે આપણે કસાઈ કરતાં ભૂંડા ગ-
ણાવાના. તેમ કસાઈ કરતાં વિશેષ પાપના ભાગી થવાના,
એમાં કંઈ શક નથી, કેમકે કસાઈ તો એક વખત
બકરીના ગળા ઉપર છરી મૂકી તેને પ્રાણવિમુક્ત કરે

છે, એટલે ફક્ત બકરીને એક વખત દુઃખ ખમવું પડે છે; પણ તમારી દીકરીને જીંદગી પર્યંત તમે એવું દુઃખ લેા છે કે જેથી તે રીળીરીળીને દુઃખ ખગ્યા કરે છે. તો તમે વિચારો કે આવા પાતકી કસાઈ કરતાં વધારે અંધાર ઈર્મ, તમને કેાઈ પણ વખત જીંદગી ગતિ પહોંચવા દેવાને અનુકુળ છે ? નહિ. પણ તમને અધમમાં અધમ ગતિ આપવાને અનુકુળ છે, તો પછી કન્યાવિક્રયથી જીં મુખ પામી શકાય ?

કસાઈ વગેરે લોહો બકરી ઘેટાં વિગેરેને સારી રીતે ખવરાવી પીવરાવી પશ્ચાત્ તેને મારી નાખે છે, તેમ તમે પણ કસાઈની નેમ લીધી છે કે દીકરીને પ્રથમ ખવરાવી પીવરાવી મોટી ઠરી પછી પૈસાને માટે ગમે ત્યાં બકરીની માફક છોકરીના જીવનું ગળું કાપવા નૈયાર થઈ ઘરડા જીવનને પરણાવેા છે. જેઓ જાતાને સ્વાર્થ તકાસે છે અને દીકરીનો સ્વાર્થ જ્ઞેતા નથી, તેઓ દુનિયામાં કેમ જન્મતા હશે ? વાંચનાર !

હવે આટલો વખત મેં તમને વિમળાને પોતાના બાપે પોતાની સ્વાર્થવૃત્તિથી ખીજાને પરણાવી તેથી તેને થતા દુઃખનો ખ્યાલ આપવાના ધ્યાનમાં લીધો; પરંતુ પેલો પાતકીમાં પાતકી જે ધર્મો, તેનું શું થયું તે આપણે જાણવું જોઈએ.

ધર્મચંદ્રે પોતાની બે દીકરીઓને વેચી રૂ ૮૦૦૦) ની થેલીઓથી પોતે સુખી થઈશ એમ ધારી લીધું, પરંતુ તેથી પણ તે સુખી થયો નહિ. હરામના પૈસાની કદી હવેલીઓ ખાંધેલી રહી નથી તો પછી ધર્મચંદ્રને ક્યાંથી બંધાય !! દીકરીના પૈસા લેનાર પૈસાદાર થયો જોવામાં આવતો નથી, તો ધર્મચંદ્ર બિચારો ક્યાંથી પૈસાદાર થાય ? દુનિયામાં હરામના પૈસા જેટલા લીધેલા હોય તેથી ઉલટું બમાણું નુકસાન થાય છે, અને “ મીયાં ચોરે મૂઠે અને અદા ચોરે ઉઠે ” તે કહેવત પ્રમાણે જેટલા પૈસા કૂડ કપટ કરીને લીધા હોય તેટલા પૈસા રહેતા નથી.

આપણે દુનિયામાં જોઈએ છીએ કે જે લોકો ઓછાં
કાટલાંથી લોકોને ઓછું આપે છે અને વધારે લે છે,
જોતા દરતાવેજ કરેછે, જોતી પંચાતો કરી પૈસા
નેળવે છે, તેઓ પણ આખરે એક પ્રમાણિત માણસ
પેદા કરતો હોય તેની ધરાધરીમાં આવતા નથી. પ્રમા-
ણિત માણસ મહેનત કરે છે તે મહેનત કરતાં પણ
જીજ્ઞે માણસ વધારે અનીતિથી મહેનત કરે છે,
વશખાં મારે છે, તોપણ આખરે તે પ્રમાણિકની
ધરાધરી કરી શકતો નથી. પરલવની ગાળતમાં
તો પ્રમાણિકને પ્રમાણિકનું અને અપ્રમાણિકને
અપ્રમાણિકનું ફળ મળેછે. તેમ જાલવમાં પણ પાપી-
ઓને પાપનું ફળ લોગવનું પડે છે; કેમકે અતિ ઉગ્ર
પુણ્ય અને અતિ ઉગ્રપાપનું ફળ સાડાત્રણ ઘડી, સાડા
ત્રણ દિવસ અને સાડાત્રણ માસ, તેમ સાડાત્રણ વર્ષમાં
જાલવમાં મળી શકે છે. તે પ્રમાણે ધર્મચંદની
ગાળતમાં થયું. પાપી ધર્મચંદની નરીબની ધરી

નમી, તેની સ્ત્રી થોડા દિવસમાં મૃત્યુ પામી, તેથી તેના દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ. હાથે રાંધવું પડે, દુકાનનો પણ ધંધો કરવો પડે, પડ્દણા વિગેરેને પણ પોતાના એકલા હાથે સાચવવા પડે, તે બધું કામ કરવામાં ધર્મચંદને બહુ બહુ વસમું લાગવા માંડ્યું. જેણે હિરામના પૈસાથી નીત તાવડી ચઢાવી ખાવા માંડેલું એવા, ધર્મચંદે જીભની લાલચથી પાછું આવું દુઃખ કોરે મૂકી નીત નીત કંદોઈના ઘરની મીઠાઈઓ તેમ ઘેર ફરરોજ તાવડી ચઢાવી મીઠું ભોજન ખાધા કયું. એવાને વ્યસનીની માફક અનુકુળ પડતું ભોજન લેવું પડે, તેમાં તેને ચાલે નહિ. એમ હંમેશ તેણે પૈસો ઉઠાવવા માંડ્યો. તેથી થોડા દિવસમાં તેની પાસેના દામ સઘળા થઈ રહ્યા. કેમકે ખાધાથી તો અન્નથી ભરેલા ભંડાર પણ જોત જોતામાં ખાલી થઈ જાય છે. સમુદ્રનું પાણી પણ પીવાથી ખૂટી જાય છે. તે વાતનો ખ્યાલ ધર્મચંદ પોતાની લાલચુ જીભના

અહવાસથી બૂઝી ગયો ને તેથી મસીદના ફકીર જેવી
 તેને. કાલત થઈ. ઘરમાં વાસણ કુસણ પણ વેચ્યાં
 તોપણ ભાઈ, કાલચુ ઝલના લીધે કંઈ પણ વિચાર
 કરી શક્યા નહિ. છેવટે ખાધાના પણ ધર્મચંદલાઈને
 વળા પડ્યા, પહિરવાનાં લુગડાં પણ મળે નહિ, “દીક-
 રીના પૈસા ખાઉ” એમ લોકો પણ તેને ઠહેવા લાગ્યા,
 ત્યાં સુધી દીકરીના પૈસા ખાવા હતા ત્યાં સુધી તેને
 દેખતી પણ ઓશિયાળ નથી એમ તે જાણતો, મને
 કોઈ કંઈ ઠહેતું નથી એમ જાણતો. “વસુ વગર નર
 પશુ” તેમ ધર્મચંદલાઈને પણ લક્ષ્મી વગર સૌ
 ઠહેણુ ચાંગળવાં પડતાં; કેમકે પૈસાદારને તેના
 ગેસાની સંકલ્પી કોઈ ઓલતું નથી, પણ ધર્મચંદ પાસે
 પૈસો હોય તો તેની લોકો ઉપર રહે પડેને ! દરરોજ
 દીકરીઓની પણ અનિષ્ટ આશિષોની વૃષ્ટિઓ તેના
 ઉપર વર્ષતી હતી, કેમકે તે બિચારીઓને શું સુખ
 આપ્યું હોય કે ચારી આશિષો કે જેથી ધર્મોની ચઢતી
 ચાય તેવી દે. લોકોમાં ધર્મો શ્રીટકાર થવા પામ્યો ને

આખરે તે પણ ગરીબ રાંઠ જેવો થઈ રહ્યો ને દુઃખ ઉપર દુઃખ પડવાથી દુઃખી થવા માંડ્યો.

મિત્રો ! કન્યાવિક્રયનો પેસો નદીના પૂર જેવો તુરત આવી તુરત ચાલ્યો જાય છે, વીજળીની પેઠે ક્ષણમાં નાશ પામનાર છે, લક્ષ્મી ચંચળ છે, ધર્મી પાસે સદા રહે છે, પાપી પાસેથી લક્ષ્મી જતી રહે છે. જો કે પરભવ પુણ્યે કંઈ મળી શકે છે પણ છેવટે તો ચંચળ હોઈ નાશી જાય છે.

આખરે ધર્મને આટલું દુઃખ પડ્યું તેમાં પણ વળી વધારે દુઃખ દેવાને માટે પાછો ભગંદરનો રોગ થયો ને તેથી તેનાથી ખરાબર ફરી પણ શકાતું નહોતું હલાતું પણ નહોતું તેમ ચાકરી કરનાર પણ તેની પાસે કંઈ નહોતું. તેને તાવની બીમારી પણ શરૂ થઈ, છેવટે આછામાં પૂરો ક્ષયરોગ પણ દુઃખ દેવા સાથી થયો. હવે તેની ખૂરી દશા આવી. આખો દિવસ રોગની વેદનાથી ખૂમો પાડવા મંડ્યો, આર્ત નરા

ધર્મપરા મર્ચતિ એ શ્લોક પ્રમાણે દુઃખી થાય એટલે
પરમેશ્વરને સંભાળે, તેમ પોતાની નીચ વૃત્તિથી કરેલાં
અધાર કર્મ એક પછી એક તેને દષ્ટિગોચર થવા
લાગ્યાં, આખો દિવસ રૂદન કરવા લાગ્યો, સ્વાર્થ સુધી
સા અશુભ છે, જે મિત્રો તેને લાઈ લાઈ કહેતા તે
મિત્રો અત્યારે ધર્માને કોઈ અમથી મ્હોડાની ખબરો
પણ પૂછવા આવતા નહોતા. કુમિત્ર, કુલદાનારી,
કુપુત્ર એ કોઈના નથી. તેને સ્વપ્ન પણ ભયંકર આવવા
લાગ્યાં. તે ત્રણ ત્રણ દિવસ બૂખ્યો રહેતો તો પણ કોઈ
તેની ખબર લેતું નહોતું, શ્વાનની માફક કોઈ અપણી-
આમાં ખાવા મૂકી જતું, તેનું ઘર પણ લેણદારોએ
ઠગળે કર્યું, ધર્મચંદને દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ.

હાય હાય ! શું કરું. અરેરે ! દુઃખનાં વાદળ
માથે આવ્યાં. મેં શાં શાં પાપ કર્યોં ! ! એક દિવસ મેં
બીખારણને ઇકઠો મારી દાઢી મૂકી હતી અને હું
ખુશી થતો હતો, તેની ખરાબ દુવાથી તો આમ થયું

નહિ હોય ? થાય એમાં શી નવાઈ ? મેં દીકરીનો
 પૈસો પણ ખાધો, અભ્યાસ પણ કર્યો નહિ, મોજમ-
 ન્દમાં મારા મિત્રોની સાથે મેં જીવવાની અવસ્થા ફેગટ
 ગાળી, અરે ! અંતે મિત્રો પણ મારા થયા નહિ.
 આવાં કુકૃત્યો કરી હવે હું પરભવમાં શું સુખ પા-
 મીશ !! આ મનુષ્ય જન્મ પામી કંઈ પણ ધર્મ કર્યું
 નહિ. અરેરે ! મેં કોઈની શીખામણ માની નહિ,
 પૈસાદાર સ્થિતિમાં મારી પાસે એક ઠહેતાં અનેક મા-
 ણસ હાજર થતાં તેમાંનું અત્યારે કોઈ પણ આજીજી
 કરીને ઠહેતાં પણ પાસે આવતું નથી, મેં દેવને પૂજ્યા
 નહિ, ગુરૂનાં દર્શન કર્યાં નહિ, હાય હાય ! હવે નરક
 વિના મારો બીજો ઠેકાણો ક્યાંથી વાસ થાય ?

ધર્માત્મા શરીરમાં ગુમડાં થવા લાગ્યાં, તેમ અશ-
 ક્તિના લીધે માંચામાંથી ઉઠાતું નહિ હોવાથી તેમજ
 હાલી ચાલી નહિ શકાતું હોવાથી એકને એક પાસે
 સુધ રહેવાથી ધર્માને આંદો ને પાઠાં પડવાથી છેવટે

તેના શરીરમાં ઢીઢા પડ્યા અને ઢીઢાઓના
ચટકાઓથી તેને અતિશય વેદના થવા માંડી ને
તે વેદના સહન ન થઈ શકાયાથી છેવટે ખુલ્લે
આવાજે તે મોટી મોટી ખૂમો પાડવા માંડ્યો. તેની
ખૂમો દોડોમાં સંભળાવવા માંડી એને અને તેની
વેદના જોઈ દયાની દૃષ્ટિથી સૌ તેને જોવા લાગ્યા,
સર્વ દોડો દીકરીના પૈસા ખાનારની દશા જોઈ
માંડોમાંડો વાતો કરવા લાગ્યા કે-ખજ્યો એ દીક-
રીનો પૈસો ! સૌના મોંએ દીકરીના પૈસા ખાનાર
ઉપર વિદ્વારની દૃષ્ટિ થવાલાગી પણ ધર્મની અતિશય
વેદનાથી અંત ઘડીએ તેની પાસે દોડો પાસે આવ્યા.
અતે હુખથી પોતાના પાતડી ઠમો સંભારતો આ હુ-
નિયાનો ન્યાગ કરીને તે નીચ ગતિનો સહગામી થયો.

વાંચકો ! જોયું કે દીકરીના પૈસા ખાનારની
કેવી દશા થઈ ? કન્યા વિક્રય થત ખાનારની
હાલત, ગીવની હાલત, હુગડાંની વિટંબણા અને

આખરમાં હલકાઈ, પૈસાની ગરીબી ને છેવટ સગાનો નહિ, બહાલાનો નહિ ને અંતે એવું દુઃખ પડ્યું કે કીડા પડ્યા છતાં કોઈ વિણનાર મળ્યું નહીં. ધર્મની આવી દશા જાણ્યા છતાં પૈસાની લાલચમાં લપટાયલા સ્વાર્થી માળાપો, પોતાની બહાલી દીકરીઓને ઘરડા બુઢ્ઢાઓને આપેછે. તેઓને કેમ કંઈ સુઝ પડતી નહિ હોય કે ધર્મને જેવીરીતે આ લવમાં તો આટલું દુઃખ પડ્યું પણ પરલવમાં પણ નીચ ગતિનો તે સહુગામી થયો તેવી પોતાની પણ દશા થશે ખંધુઓ ! ! જરા વિચારો નહિતર કન્યાવિક્રયથી અઘોર પાપ-કર્મોના અધિકારી થશો. એવો હૃદયશૂન્ય પુરૂષ કોણ હોય કે જે આટલાં આટલાં દુઃખ પુત્રીના પૈસા ખાનારને પડે છે એમ જાણીને પુત્રીના પૈસા લેશે ? ગામે ભેવા પથ્થરં હૃદયનો પુરૂષ પણ આટલું જોઈ પીંગળાવ્યા વગર રહેશે નહિ. એવો મૂર્ખ કોણ હોય કે જે આવાં દુઃખ પોતાને માથે બોરી લે. જે નાતના શેઠીઆએ ધર્મની લાંચ લીધી હતી, તેનો મોટામોટો

મોઝે પુત્ર મરણ પામ્યો, વેપારમાં જોટ જતાં તેને
 દેવાળું કાદણું પડ્યું અને અંતે દુઃખમાં ને દુઃખમાં
 વૃદ્ધાવસ્થા ગાળવી પડી. દીકરીના પેસા કાચા પારા-
 માફક છે, જેમ કાચા પારા મણસના શરીરમાં પચી
 શકતો નથી તેમ દીકરીનો પેસો પચી શકતો નથી.
 પેલાની નાતની ગ્રેકાઈ પણ ગ્રાઈ અને તેના ખીજ સગા
 બહાલાને મળી. તેનું નામ હરિચંદ્ર હતું તે નગરશેઠ
 તરીકે થયો તેણે આરી રીતે ધર્મની કેળવણી લીધી
 હતી, પેલાની નાતના વાણીયાઓએ એક સારા સ્થા-
 નમાં બેગા થઈ તેને નગરશેઠની પદવી આપી. તે
 વખતે હજાર એક માણસ, નાતનું ભેળું થયું હતું.
 હરિચંદ્ર શેઠ નાતની વચમાં ઉભા થઈ બોલ્યા કે—
 મારા નાતીલા બાંધવો ! તમે મને નગરશેઠની પદવી
 શા દારણથી આપો છો તે કંઈ આપનાં ધ્યાનમાં છે ?

ત્યારે સમાનાંધી એક સભ્ય ગૃહસ્થ સરૂપચંદ્ર
 નામનો હતો તેણે જવાબ લીધો કે—

હિ નાતસદ્ગુણધર્મો ! નાતનું તથા ગામનું સારું
કરવા, આપણી ઉન્નતી કરવા, હરિચંદ્રને આપણે
નગર શેઠ તરીકે નીમીએ છીએ. શેઠને સર્વેએ તાલી-
એના અવાજથી વધાવી લીધા. હરિચંદ્રશેઠ ઉભા
થઈ બોલ્યા કે—

મારા બહાલા સદ્ગુણધુઓ ! મને તમોએ તમારા
સારા માટે નાતના શેઠ તરીકે તથા નગર શેઠ તરીકે
સ્વીકાર્યો છે, તે માટે હું આપનો ઉપકાર માનું છું.
મારી ફરજ છે કે જે તમોએ તમારા સકળ માનવ
ગુણધુનું ભલું કરવા મારા પર વિશ્વાસ ધર્યો છે
તે વિશ્વાસનું કારણ જાણું છું, તે વિશ્વાસનો ગેર-
ઉપયોગ હું બિલકુલ કરીશ નહીં. આજથી
મારે તમારી ઉન્નતિ માટે બરાબર લક્ષ રાખવું
જોઈએ અને નાતનું નિષ્પક્ષપાતપણે ભલું કરવું
જોઈએ. કોઈની પણ પ્રાણાંતે લાંચ ખાઈને પક્ષપા-
તથી કામ કરી આપી નાતનું અહિત કરવામાં

ઉલટી રીતે ચાલવું ન જોઈએ એમ હું સારી રીતે સમજું છું ને તે પ્રમાણે હું ચાલવા આ સમસ્ત સંઘની સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા કરું છું. તમારી ઉત્પત્તિ સાટે તન મન ધનથી પ્રયત્ન કરીશ. શેઠની પદવીથી મદ-લાવવાનું નથી એમ જાણી પદવી લાયક કામ કરીશ અને પ્રમાણિકપણાથી ચાલીશ. નાતના લોકો સુખી દેશમાં ! દેશ ધનવાનમાં ! સદ્ગુણી શાથીથાય ! નાનમાં પડેલા કુધારાઓ શાથી અટકે ! એ સઘળી જાળતપર મારી જીંદગી જાળીશ. જે જે ફરજો નાનના શેઠની પદવી તરીકે છે તે હું જરોજર પાળીશ અને મારી ફરજો યથાશક્તિ કાળજીથી જાળવીશ, બીજાને પગાવીશ ને તેમને પગાવવા કહીશ. હું દોષ કામમાં જુદું તે મારા પ્યારા નાતીલાઓ !! તમે મને સુધારવા સૂચના કરજો. હું તે પ્રમાણે સુધારીશ ને જેમ જાને તેમ મારી યથાશક્તિથી મારા નાતી-લાઓનું બહું થાય તેમ દિન પ્રતિદિન વર્તીશ.

એમ કહી બેસી ચતાં તારીઓના અવાજે સદ-

ગૃહસ્થોએ તેમને હર્ષથી વધવી લીધા. નાતમાં
આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો. એવામાં એક સદ્ગૃહસ્થ કે
જેતુ' નામ મોહનલાલ હતું તેમણે ઉભા થઈ કહ્યું કે-

મારા પ્યારા નાતિજંધુઓ ! હું નગરશેઠની
સંમતિથી આપણી ઉન્નતિ માટે બે બોલ બોલું છું કે-

આ ગામનું નામ વસંતપુર છે અને તેમાં વસ-
નાર આપણે જૈન છીએ. આપણા બાપદાદાઓ ધર્મમાં
દૃઢ શ્રદ્ધાવાન હતા અને બહાદૂર હતા તથા ધનવંત
હતા, આપણા ધર્મ તે વખતે શ્રેષ્ઠતામાં બિરાજતો
હતો. જૈનોના સમાન કોઈ ધનવાન નહોતું. વેપારમાં,
રાજ્ય સલાહમાં જૈનોની મુખ્યતા હતી. આપણા
બાપદાદાઓએ આબુ, ગિરનાર, શત્રુંજય ઉપર કરોડો
રૂપિયા ખર્ચી દેરાસરો બંધાવેલાં છે, તેમાનું એક
દેરાસર પણ આપણે બંધાવી શકવા સમર્થ નથી. તેનું
કારણ મિત્રો એ છે કે આપણે વેપારમાં પાછળ છીએ.

આપણા દેશમાંથી પરદેશ ઇંગ્લાંડ વિગેરે ઠેકાણે

દર વર્ષે અગણિત રૂપિયા જાય છે અને લક્ષ્મીથી
 હિંદુસ્થાન દેશ પ્રતિદિન ખાલી થતો જાય છે. કુવા-
 માંથી કુવાડામાં પાણી જાય અને કુવામાં અન્ય નવા-
 ભુસ્થલથી પાણી નહિ આવે તો ખાલી થાયજ, તેમ
 હિંદુસ્થાન દેશમાંનો પૈસો બીજા દેશવાળા લઈ જાય
 છે પણ આપણા આવક હોદ્દો અન્ય ઠેકાણેથી હિંદુ-
 સ્થાન દેશમાં પૈસો લાવી શકતા નથી. તેનું કારણ
 એ છે આપણા દેશમાં વેપારનાં કારખાનાં નથી, ચીજો
 બનાવવાનાં કારખાનાં નથી, એક ટોપી માથે
 પહેરવા જેઠાંએ તે પણ પર દેશની, એક ખુટન
 જેઠાંએ તે પણ પરદેશનું, એક ખુટ તે પણ પરદેશ-
 થી આવે, હજારો પ્રકારનાં વસ્ત્ર પણ પરદેશથી
 આવે, ત્યારે આપણે કયો વેપાર કરી ધનવાન
 બનીએ ? બાપુજી ! આપણે “ ધરમાં હાંદાં દુસ્તી
 હરે ” તોપણ પરદેશમાં વેપાર કરવા, નોકરી કરવા,
 દેશ જોવા જઈએ નહિ અને ચાર નાગિયેર, મણ
 સુંઠના ગોશડા હોઈ હુદાન માંડીયું તો પછી શું પેદા

કરી શશું ? બંધુઓ ! પહેલાનાં કરતાં હવે વખત
 ખારીક આવ્યો છે, અન્યદેશોવાળા વેપારમાં હુન્નર-
 કળામાં બહુ વધી ગયા છે, આપણામાં તેમનાઓ-
 માંનું કશું નથી. મિત્રો ! જુઓ અમેરિકા દેશના
 લોકો ઉઘોગી અને સંપત્તી આજકાલ કેવા પૈસાદાર
 બની ગયા છે ! ! જુઓ કે જે લોકો પહેલાં જંગલી
 હતા અને ઝાડની છાલથી પોતાનું શરીર ઢાંકતા હતા
 એવા ઇંગ્લાંડના લોકો, હજારો ગાઉથી હિંદુસ્થાનમાં
 આવી રાજ્ય કરે છે અને ઇંગ્લીશ લોક, મૂઠીલર છતાં
 એક આશાસ્પ લાકડીથી બકરાં મેઢાંના ટોળાની પેઠે
 હિંદુસ્થાનના લોકોને પોતાના વશમાં રાખી સ્વતંત્ર-
 પણે રાજ્ય કરે છે, એ શું વાતોના તડાકાથી બનતું
 હશે ? અગર ઉઘના તડાકામાં બનતું હશે ? જુઓ !
 આજ કાલ કંઈપણ હિસાબમાં નહોતા એવા જાપાની
 લોકો ચીનાઈ સરકાર તથા રૂશિયા સરકારની સામે
 ટક્કર ઝીલે છે અને સ્વતંત્ર બન્યા છે એ શું વાતોના
 તડાકાથી બનતું હશે ? દ્વાંશવાલ સરખું નાનું રાજ્ય

ઇંગ્રેજ સરકાર સાથે લઢયું તેનો કેટલો સંપ ?
 દેવો ઉદ્યોગ ? કેટલો સ્વદેશાભિમાન તે વિચારે.
 કુનિયામાં એવો ન્યાય છે કે બળવાન નબળાને કબજે
 રાખે છે. મારા બહાલા સાધર્મી મિત્રો ! જુઓ, યુરોપ
 દેશમાં એક જર્મની દેશ છે તે દેશના લોકો આપણાં
 જોત પુસ્તકોને લાખો રૂપૈયા ખર્ચી ત્યાં મંગાવી
 તેઓનો અભ્યાસ કરી આપણા જોતતત્ત્વના અભ્યાસક
 બન્યા છે ત્યારે આપણે જોતધર્મતત્ત્વના નાશક બનીએ
 છીએ, વિદ્યામાં પણ યુરોપદેશ વૃદ્ધિને પામ્યો છે,
 તેનું કારણ ઉદ્યોગ, વેપાર, સંપ અને બાતુભાવ તથા
 કિંમત છે; સાટે મારામિત્રો ! યાદ રાખો કે દુઃખ
 વિના સુખ નથી. “ખાનાં પિતાં હરિ મિલે તો
 હમકુ બી કહિયો.” એવી કહેવત જેવા તા બનેા !
 કાન્સ દેશના લોકો કેવા કળાવાન છે ? જુઓ !
 પારીસ શહેરનું પ્રદર્શન. તમારામાં એમાંનું કંઈ નથી.
 હવે અને નીચે સ્વભાવથી માલમ પડે છે કે
 જેમ એક કનક બીજા કનકને દેખી ધુરડીયાં કરે છે

અને અદેખાઇ કરે છે તેમ આપણે જૈન લોકો પણ પરસ્પર ક્ષતરાના જેવી નીચવૃત્તિ ધારણ કરીએ છીએ તો તેથી નિર્ધન થઇએ છીએ એમાં શું નવાઇ? પહેલાં જૈન લોકો ઉત્તમ કહેવાતા હતા તેનું કારણ એ હતું કે-તેઓ અત્યંત ધાર્મિક શ્રદ્ધાવંત, હિંમતવાન, પરગણુ અને બહાદૂર તથા વેપાર કળામાં કુશળ હતા. હાલ જૈનોમાં તેમાંના ગુણો દેખાતા નથી તો તેથી નીચ બનીએ એમાં શું આશ્ચર્ય?

પહેલાંના જૈનો સત્ય બોલતા, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધાવાન રહેતા, પ્રાણાંતે પણ ધર્મનો ત્યાગ કરતા નહોતા, ચોરી કરતા નહોતા, પારકી સ્ત્રીપ્રતિ માતૃભાવે વર્તતા હતા, એક બીજાને સહાય આપતા, આજ કાલે કમ કહેવાતા હતા, અને આપણે તેનાથી તેથી તેથી ઓછા ધારણ કરીએ છીએ અને ધર્મને તો ઉલટા કરીએ છીએ વહેમ ઘણી તેના સામું જોતા નથી, કંઈક બચાવવાની અભ્યાસ કરતા નથી તો તેથી શામી શકીએ?

મારા જૈન જાંધુઓ ! જુઓ અરુ ઓવા મુમલમાં
તો પોતાના ધર્મ ઉપર ઠેવા શ્રદ્ધાવાન રહે છે. અરે
લેનો ! સત્ય ઓવા જૈનધર્મની શ્રદ્ધામાં તમે શંકા
કરો છો જગતમાં ચડતી પડતી ચાલી જાય છે;
વળત વળતની છાંયડી; કાલ આપણી પડતી છે, જે
ઉઘમ કરીશું, પરસ્પર સંખીને ચાલીશું તો અંતે
જૈનધર્મની ચઢતી યશે. શ્રીવીરભગવાને પાંચમા આ-
શમાં ત્રેવીશ ઉઘ્ય ભાંખ્યા છે. શ્રી મહાવીર સ્વામીએ
ઉઘમને પ્રાધાન્ય તરીકે દાખવ્યો છે, આજમુ થઇને
એકી રહેવું એવો દેખતો પણ ઉપદેશ નથી. ઠહું
છે કે:-

આન્તમ્યંદિ મનુષ્યાણાં, શરીરસ્યો મહારિપુઃ ।
નાસ્ત્યુઘમઃ સમોર્ધયુઃ, કૃન્વાયં નાવમોદતિ॥૧॥

મનુષ્યોના શરીરમાં રહેલો આલસ્ય એ મોટો શત્રુ
જે. ઉઘમ સમાન જાંધુ નથી કે જે ઉઘમથી મનુષ્ય
હઃખી થતો નથી. ખાણું, પીણું, અંતે હરવું, ફરવું,

તેમાં મનુષ્યત્વનો જે સાર સમજે છે તે મૂર્ખ છે. દુનિયામાં મનુષ્યજન્મ મહા પુણ્યોદયે પ્રાપ્ત થયો છે, તે પામીને ઉદ્યમ કરવો, વિવેક, વિનય, જ્ઞાન આદિ, ગુણોની પ્રાપ્તિ કરવી, ધર્મમાં કુશળ રહેવું, સત્ય સ્વધર્મી લાઇઓની તન મન ધનથી ઉન્નતિ કરવી, એમાંજ ધર્મ સમાયો છે.

મારા બહાલા જૈનો ! આજકાલ થોડાં વર્ષથી આપણા ગામમાં પ્લેગના રોગની પેઠે કન્યાવિક્રય નામનો મહારોગ ફાટી નિકળ્યો છે, તેથી જૈનો દિન પ્રતિદિન પાયમાલ થાય છે, અને ધનથી ગરીબ થતા જાય છે. પોતાની દીકરીઓને પૈસાને માટે ગમે તેને આપવી, એટલે સ્વામીનારાયણ, ગોસાંઈ, વગેરેને પોતાની દીકરીઓની ભેટ આપવી અને ગરીબ જૈનો કુંવારા રહે તેની દરકાર રાખવી નહિ એમ ખરેખર ગરીબીમાં ગરીબી લાવનાર અને વધતી જૈનોની સંખ્યાને ઓછી કરનાર તથા હૈયાત જૈનોની સંખ્યાને

ચોટી કરનાર તમારી દોષવાળી રૂઢિ છે, તેથી જેનોની સંતનિનો ઉચ્છેદ થાય છે. અન્યધર્મીઓને વેચાતી કન્યા આપવી તેમાં મહાપાપ છે. કસાઈને ઘેર જેમ ગાય આપવી તેમાં જેમ પાપ છે, તેમ પોતાની દીકરીઓને પેસા લેઈ પરધર્મીઓને આપવી તેમાં મહાપાપ છે. લલ્લે આ વાક્ય સાંભળી બીજાઓને ક્રોધ યથે તોપણ તેથી હું ડરવાનો નથી. કન્યાવિક્રયીઓએ જૈનધર્મને મોટું દલક લગાડ્યું છે. જૈનધર્મ ઉત્તમ છે અને તેના પાળનાર પણ ઉત્તમ છતાં નીચધર્મ કરે તે હદી શોભે નહિ. કન્યાવિક્રય કરનાર પરલવમાં નીચ ગતિ પામે છે, તે સંબંધી કહું છે કે.—

કન્યાવિક્રયકર્તાંરઃ, પાપાડ્ઽન્માનો ભવંતિ ને ॥
દારિદ્ર્યવીહિતાઘ્ન, ચાંન્યમુત્ર ચ દુર્ગતિમ્ ॥ ૧ ॥

કન્યાને વેચનારા પાપી પુરૂષો દારિદ્ર્યવડે કરી આ ભવમાં પીડાય છે, તેના સંતાનોનો ઉચ્છેદ થાય છે, તેની આખરનો નાશ થાય છે અને તે પરલવમાં

દુર્ગતિ પામે છે. કન્યાને કેવી રીતે પાળી પરણાવવી તે સંબંધે કહ્યું છેકે—

કન્યાપ્યેવં પાલનીયા, શિક્ષણીયાતુ યત્નતઃ ॥
યરાય વિદુષે દેયા, ધનરત્નસમન્મિતા ॥ ૧ ॥

કન્યાનું પણ દીકરાની પેઠે પાલન કરવું તથા તેને શીખામણ આપી લણાવવી ગણાવવી અને યોગ્ય ઉમર થયે છતે ધનરત્નની સાથે કુળ ધર્મ અને ગુણેકરી યુક્ત એવા ઉત્તમવર સાથે પરણાવવી.

દત્તવા સુવિધિના કન્યાં, ચતુર્મંગલપૂર્વકમ્ ॥
યયાશક્ત્યનુસારેણ, જામાત્રે દીયતે ધનમ્ ॥

ચાર મંગળપૂર્વક પિતાએ જનોક્તવિધિવડે સહિત છે. પેઠાને કન્યા પરણાવવી અને પોતાની શક્તિ અનુસાર એટલેમાઠને ધન આપવું પણ દીકરીના પૈસા લેવા નહીંઓના.

કન્યાવિક્રય દરમિયાન ચંડાલના કરતાં પણ હલકો છે, તેનું દષ્ટાંત લૌકિકશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે

નીચે પ્રમાણે આપવામાં આવે છે.

પૂર્વે વીરમપુરી નામની નગરી હતી, તેની પાસે સાત ગાઉ ઉપર લક્ષ્મીપુર નામનું નગર હતું, તેમાં એક ગરીબ બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, તેને દેવગંગા નામની દીકરી હતી. તે મોટી થઈ, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે—આપણા ઘરમાં ખંસો લેઈએ તેટલો નથી તેટલા માટે તનો વિવાહ કાંઈ પૈસાદાર સાથે કરીએ. એમ વિચારી ને તે પાસેની વીરમપુરી નગરી તરફ જવા નિકળ્યો. જતાં જતાં ત્રણ ગાઉના આશરે નગરી રહી એટલે એક તેણે તળાવના તીરે વિશ્રામો કર્યો અને હાતણ પાણી ઠરવાનો વિચાર કર્યો અને મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે—મારી પાસે કાંઈપણ પૈસા નથી. ઉલટું આઠસેં રૂપૈયાનું દેવું છે, દીકરી પર-ણાવું તો લગ્ન ખર્ચ માટે દોઢસો ણસો રૂપૈયા પણ લેઈએ, ચારસેં પાંચસો રૂપૈયા ઘરમાં હોય તો સાડેં એમ પંદરસો રૂપૈયા હોય તો હીક, એવો ચોતાના મન સાથે વિચાર કરી ત્યાંથી ઉઠ્યો અને આગળ

ચાલ્યો. ચાલતાં ચાલતાં નગરીના દરવાજા નજીક આંચો, દરવાજામાં પેસતાં તેને ગાયના શુકન થયા. શુકન સારા થયા હોવાથી તે રાજી થયો, પોતાના ઓળખીતાને ત્યાં ઉતારો કર્યો. પોતાના મનનો વિચાર પાર પાડવા માટે વરની શોધ કરવા લાગ્યો. તપાસ કરતાં પોતાનાથી જરા કુળવાન બ્રાહ્મણ જોઈ સગાઈ કરી.

ઘણા પૈસાની લાલચથી બીજવર શોધ્યો, પોતે ઠરાવેલા પંદરસેં રૂપૈયામાં પદ્માના સાડાસાતસોની થેલી ભરી પોતાના ગામ પ્રતિ ગમન કર્યું. બપોર પછી ગમન કરેલું તેથી રસ્તામાં જતાં વિચાર થયો કે જો હું દિવસ છતાં ગામમાં જઈશ તો લોકો મારી નિંદા કરશે, માટે રાત્રી થયા પછી જઈ તો ઠીક, એવો મનમાં વિચાર કરી પેલું તળાવ આંચું ત્યાં રૂપૈયાની થેલી માથા તળે મૂકી શયન કર્યું. થોડીવાર પછી એક ચંડાળણી શહેર તરફથી આવતી હતી

તેને માથે માંસનો ભરેલો ચુડલો હતો, તેણીએ વિચાર
 કર્યો કે હું આખા દિવસની ભૂખી છું માટે ચાલ, આ
 તળાવના કાંઠે રાંધી ખાઉં, એમ વિચાર કરી તળાવ
 કાંઠાપર જઈ બેઠી અને આસપાસ તજવીજ કરતાં
 ત્યાં કાડકાં પડેલાં હતાં તે ઉપાડી ચુલો કર્યો, કાંટા
 વિગેરે બળતણ લાવી એકઠું કર્યું, રાંધવાને માટે
 પાસે વાસણ નહોતું તેથી ત્યાં નજીકમાં મરેલા કુત-
 રાની બોપરી હતી તે લાવી, તેમાં માંસ રાંધવા
 ચલાવ્યું. હવે બધું તો મળ્યું પણ માથે ઢાંકવાને
 ભેંઈએ તેથી કોઈનું જૂનું આસડું નજીકમાં પડ્યું
 હતું તે લાવી ઢાંક્યું.

આ બધી ચર્ચા પેલો સુતેલો બ્રાહ્મણ જોયા
 કરતો હતો તે બેઠો થઈ બોલ્યો, અરે ! તું કોણ છે ?
 તું જાતે દોષ ચંડાળની છે કે શું ? તારો ચુલો,
 વાસણ, ખાવાનું સર્વ અપવિત્ર છેજ, અને વળી આ
 જૂનું આસડું લાવીને ઢાંક્યું !! પેલી ચંડાળણીએ
 જવાબ આપ્યો. મહારાજ ! આતો મારો બોરાક છે

તેને તમે કેમ વળોડો છો ? એ ખાસડું મેં એટલા માટેજ ઢાંક્યું છે કે—આ તળાવ પાસે મોટો રસ્તો છે, માટે કોઈ અધમકામ કરનારો અહીં થઈને જાય અને તેના પગની ધૂળ તથા પડછાયો મારા ખાવાના ખોરાક ઉપર પડે તો તે અપવિત્ર થઈ જાય તે માટે આ ખાસડું ઢાંક્યું છે.

અરે ચંડાળણી ! તારા કરતાં તો વળી કોણ વધારે પાપી અને અધમ છે ! બ્રાહ્મણે પૂચ્છ્યું,

મહારાજ ! મારા કરતાં પણ વધારે પાપી અને અધમ પોતાની દીકરીને પૈસો લેઈ પરણાવનાર છે. જે માણસ પોતાની દીકરીનો પૈસો લેઈ પરણાવે છે તે મારા કરતાં ઘણો અધમ અને નીચ કામ કરનાર છે. એમ ચંડાળણીએ કહ્યું.—

આટલું સાંભળતાંજ પેલો બ્રાહ્મણ ભાઈ ચૂપ થઈ ગયો, અને તેના મનના વિચાર વધ્યા. અરે ! દીકરીનો પૈસો આ માંસ કરતાં પણ ભૂંડો ! અને ચંડાળણી

કરનાં પણ હું વધારે નીચ અને અધમ લેખાઉં !
અરેરે ! કાળો દેર ! એવો મનમાં કહ્યાંત કરી
પ્રાણાણુ ત્યાંથીજ હડી બહેવાઈને ઘેર ગયો. જતાં
માત્ર પેલી રૂપિયાની ઘેલી છોડી બહેવાઈ પાસે ઠ-
ગલેઃ ક્યોં. આ જોઈ બહેવાઈ વિચારમાં પડ્યા દે—
આ શું ? તેને રૂપેયા ઓછા પડ્યા હશે. એમ
વિચારી પેલા પ્રાણાણુને કહું તમને રૂપેયા ઓછા
પડ્યા દે શું ! એમ નહિ થાય. તમારે વધારે સો
ગમેસો રૂપેયા જોઈતા હોય તો લેઈ જાઓ, પણ મારા
ઘેરથી ભાગી પીજે દેકાગે વિવાહ કરો તો અમારી
આણદ્ જાય, માટે પીજતને ત્યાં કરશે નહિ, આ સાં-
ભળી પેલો પ્રાણાણુ બોલ્યો દે—

ભાઈ ! મારે તો તમારા રૂપેયા બિલકુલ જોઈતા
નથી. વધારે રૂપેયા લેવાને મેં તમને પાછા આપ્યા
નથી, પણ એક નીચ ચંડાળભીના વચનરૂપી બાણના
બોધથી તમને તમારા રૂપેયા પાછા આપવા આવ્યો છું,

આપણા દીકરાનું શું થશે તેનો વિચાર નહિ કરતાં ફક્ત એટલું જ કરવું કે પોતાના દીકરાને લાણવી ગણાવી સારા લક્ષણવાળા કરવાનો ઠાળજી રાખવી, તો તે એની મેળે પરણશે. વળી જ્ઞાતિમાં પસા વિના લેવા દેવાનો રીવાજ કયો હોય તો પછી દીકરાના માટે શામાટે પૈસા આપવા પડે ? સારાં કૃત્ય કરવાથી સારૂ જ થાય છે. કન્યાવિક્રય પાપ કરી સુખ મેળવવાની ઇચ્છા કરવી તે અગ્નિમાં પડી જીવતા રહેવાના વિચાર સરખું છે.

કન્યાવિક્રય નો પૈસો લેઈ ધનવાન થવાની ઇચ્છા રાખવી તે મોટું પાપ છે, એવા પૈસા લેનારની સ્થિતિ તરફ વિચાર કરશો તો તેની સ્થિતિ બહુ ભૂંડી માલુમ પડશે. દીકરીનો પૈસો આવે ત્યારે તો સારો લાગે પણ અંતે “ચાર દહાડાનું ચાંદરાણું” તેની પેઠે પાછું તેવું ને તેવું જ. “જેવે રસ્તે પૈસો આવ્યો હોય છે તેવે રસ્તે જાય છે” તે પ્રમાણે અધમરસ્તે મેળવેલો

પૈસો સારે રસ્તે ભાગ્યેજ જાય છે. કન્યાવિક્રયનો પૈસો દુર્વ્યસન, વંદ્યા, ચોરી, લૂંટ વિગેરેમાં જાય છે અને દીકરાને પરણાવતાં ગાછા રૂપિયા દેવા પડે છે. ઘરમાંથી દોઢની સ્ત્રી મરી જાય છે તેને ફરી પરણાવવામાં પૈસા આપવા પડે છે. અયોગ્ય રીતે ખાવા પીવામાં તથા દોષ અથાનક વરો આવી પડે તેમાં, એમ અનેક માર્ગે કન્યાવિક્રયનો પૈસો નદીપૂર પેઠે જાય છે. જેમ નદીનું પૂર ઘાઘમાં આવી ઘણામાં આડ્યું જાય છે તેમ કન્યાવિક્રયનો પૈસો નદીના પૂર સરખો થોડી સુદૃઢ ટકી શકે છે અને મૂળની મૂંઝીનો પણ “ નવું પૂર જતાને તાણી જાય ” તેમ “ નાશ કરે છે. ”

કન્યાવિક્રય કરવાવાળા કન્યાદાન દેવા બેસે છે તે ન્યાયમી જોતાં વ્યાજબી નથી; કારણ કે તેણે ક્યાં ખર્ચ કન્યાદાન દીધું છે ? તેણે તો વિક્રય કરેલો છે મારે તેનું દાન દેવું આ ઠેકાણે ક્યાં રહ્યું ?

એક નાગર ગાગર ભરાય એટલા રૂપિયા લેકને

અને લશ્કર બનાવી નાનાં ગામ તાબે કરીને
 અંતે મોટાં રાજ્યમાં પણ મુખ ધાવ્યું અને
 સંપ, ઉદ્યોગ, કળા, પરાક્રમ, ધૈર્યથી આપું હિંદુ-
 સ્થાન પોતાના વશમાં કરી લીધું. જુઓ કે ઇ. સ.
 ૧૮૫૭ ના બળવામાં મૂઠીભર અંગ્રેજલોકોના સા-
 થું દેશી લશ્કર તથા રાજાઓ હતા તોપણ તેમનું
 કંઈ ચાલ્યું નહોતું. જુઓ કે એ લોકો, હિંદુસ્તા-
 નમાં આવ્યા ત્યારે કોઈ તેમનું સગું નહોતું, કોઈના
 તેડાવ્યા પણ તેઓ આવ્યા નહોતા, ફક્ત તેમણે ઉ-
 દ્યોગ, સંપ, ધૈર્ય, કળા અને બહાદુરીથી હિંદુસ્તાનનું
 રાજ્ય પ્રાપ્ત કર્યું છે. આપણી પેઠે તે લોકો અર-
 કપરસ એક બીજાની અદેખાઈ કરતા નથી અને
 સંપીને આલે છે. જુઓ કે કોઈએ કોઈ ઇંગ્લીશ ભીખ
 માગતો દેખ્યો છે? આપણે જે અંગ્રેજ લોકોનો
 પહેલાં તિરસ્કાર કરતા, અને તેમને અડતાં આલડછેદ
 સાનતા, તેઓની આજ એવી દશા થઈ છે કે જેથી

તેઓની સુલાકાત દેવદર્શન જેવી થઈ પડી છે; એ
 સર્વે, ન્યાય, નીતિ, ઉગ્રાગ્ર, સંપ, પોતાના ધર્મી લાઘ-
 ગોને ઉત્તતિમાં સદાચી થવું એજ ઠારણ છે. એવી
 રીતના ઉપાયોમાં જેનોની ઉત્તતિ સમાઈ રહી છે.
 જેનોમાં કન્યાવિકચ જેવા ખરાબ રીવાજોથી કાણ
 લાગે? હવે આગળ કેવી દશા થશે? કેટલાક તો
 'જે કમરિયાં લખ્યું' હશે તે થશે' એમ માની
 આગમ્ન બની ગયા છે. તેઓ પોતાની સોગમમાં આ-
 વનારને પણ આગમ્ન બતાવે છે અને જેનોની ઉત્તતિ
 હરહવાની વાતને તો તેઓએ કોરે મૂકી, પણ કોઈકું
 સાફ થવું જોઈને પણ તે રાજ થતા નથી. હાલમાં
 એકે અવાજે કબૂલ કરવું પડશે કે, જેનોમાં કોઈ
 કરોડાધિપતિ નથી તેમ કોઈ રાજ્ય સત્તાવાળો પણ
 નથી, કોઈ જૈન પૈસાદાર હોય તો તેને દેખી બીજો
 તેની અદેખાઈ કરે છે. અહો! કેવી અધમતા!
 જેનો સુખથી દયા દયા પોષારે છે પણ પોતાની

જાતિના જૈન સગાવડાલાને ખાવાને અન્ન મળતું ન હોય, તથા તે કાંઈ વેપાર કરતો ના હોય તો પણ તેની કોઈ સહાય કરતું નથી.

ઝ્યાં કીર્તિના વાચકા ત્યાં દોડધામ.

જૈનશાસ્ત્રમાં કીર્તિને માટે ધર્મકાર્ય કરવું નહિ એમ ફરમાવ્યું છે, જે કરવું તે કર્મના નાશને માટે અને મુક્તિપદ પ્રાપ્ત કરવાને માટે કરવું, પણ હાલ જૈનોમાં એક વિજળીક વિચાર પ્રસર્યો છે, તે એ છે કે એક આપણું નામ થાય તેમ કરવું. દેરાસર ખંધાવવાં તેમાં પણ પોતાના નામનું એન્જન આગળ ને આગળ, કોઈ ટીપમાં પણ નામની ખાતર રૂપૈયા ભરવા, જમવા, જમાડવામાં પણ નામની ખાતર દોડધામ થઈ રહી છે, આથી એમ કહેવાનું નથી કે સર્વ જૈનો નામન ભૂખ્યા છે. ઘણા લાગ્યવંતો સ્વધર્મના ભૂખ્યા છે. “બહુ રતના વસુધરા” દુનિયામાં ઘણાં રતન છે, જૈન ગરીબ રાંડી રાંડોને ધનામાના અન્ન વિગેરે આપતાં અવળું

સુખ ઠરીએ અને સગા વ્હાલાને પરાણે પરાણે જમતાં
પણ એ દોળીયા વધારે જમાડીએ, ઠહો ડેવી અધ-
ગતા ॥ દોઢ તૈન જરીખ હોય અને તેને પોતાને ત્યાં
નોઠરી રાખવામાં તથા તેને પાંચ પચ્ચીશ રૂપેયાની
મદદ ઠરી જાણુવવામાં સુખ ચત્રદોડીએ અને એક
લાતવરામાં હજારો રૂપિયા દોડાડી મૂકીએ, ગાડીઘો-
ડાના ઠાઠમાઠમાં ખારમ સે પાંચહજાર રૂપિયા ખરચી
નાંખીએ, અને પાંચ પચ્ચીશ તૈનછોઠરાઓને ધંધા-
નાં લગાડતાં સંકેત્રાઈ જઈએ અને પોતાને ત્યાં
દલેકટર સાંડળની પધરામાળીમાં હજારો રૂપિયા
ખરચી નાંખીએ, ત્યાં તે! કીર્તિના ખાચકા મળે અને
તૈનછોઠરાઓને ધંધાના લગાડતાં શું મળે ? એવા
ખામર હોયો, પુણ્યોદયત્રી લક્ષ્મી પામ્યા છતાં પણ
કીર્તિના આવેશમાં લોભાય છે.

આપણા સમાજોને, આપણા મિત્રોને, આપણા
જહેવાઈએને આપણે જળાત્કારથી ખવરવીએ છીએ,

અમુક ઠેકાણે પ્રીતિ અનાથાશ્રમમાં હુન્નરો છોકરા
 છોકરીઓ અભ્યાસ કરે છે, તેઓનો વિશેષ અભ્યાસ
 થતાં સારા સારા હુન્નરો શીખી તેઓ મોટી પદવીએ
 અદશે, ત્યારે તે લોકો પ્રીતિધર્મને માન આપી તમારા
 સામી કેવી દૃષ્ટિથી જોશે તેનો વિચાર કરો. પ્રીતિ
 લોકોએ ધર્માભિમાનથી ઢઢ વિગેરે લોકોને લણાવવા
 શાળાઓ ઉઘાડી છે અને તેઓને પ્રીતિઓ બનાવવા
 માંડ્યા છે તેથી આગળ જતાં હામ ખર્ચતાં ઝાડું
 વાળનાર પણ તમને મળશે નહિ એવો વખત આવશે.
 પરંતુ અત્યારે તો તમે તેઓને નમાવો છો પણ લ-
 વિષ્યમાં તેઓને સાહેબ કહેવાનો તમારો વખત આવ-
 શો. આજકાલ કરતાં હાલમાં આ દેશમાં પણ હીધેલા
 પ્રીતિ ધર્મમાં લાખો માણસો લળી ગયા છે અને
 જૈનધર્મ કે જે સત્ય ધર્મ છે તેમાંથી સંજ્યાનો ઘટાડો
 થતો જાય છે. કેટલાક ગોસાંઘના ધર્મમાં ગયા, કેટ-
 લાક સ્વામિનારાયણ થયા, અજમેરમાં વિષ્ણુધર્મી

કેટલાક ચોશવાળા થયા છે, ઉદેપુરમાં દશવર્ષમાં કેટલાકે આર્ય ગ્રમાણ પંથમાં તથા કેટલાકે અન્ય મતમાં પ્રવેશ કર્યો છે, વિંતપુરમાં પહેલાં દશા પોરવાડ દેશાઈ લોકો અર્થે જૈન હતા અને તેમનો ઉપાશ્રય ખડાવતીના દેરાસરવાળા હતા, તેમાંના ઘણાખરા વિષ્ણુભક્ત બની ગયા છે; ઠાઠીયાવાડમાં કેટલાક સ્વામિનારાયણના પંથમાં ભળી ગયા છે, તો કેટલાક ધીઓસોડીકલ સોસાઈટીમાં જોડાયા છે અને તે મત પડાવાટસ્કીએ કાઢેલો છે, આટલું બધું થવાનું કારણ—ધર્મશુદ્ધિની અકાળજી, ખેદરહીયણું, અતુલોગતા અને મિષ્ટભોજન જની સુખશયનતા, આજન્મ સત્કૃત પંથમાં દુસાવાને ઉઘોગરૂપી મિત્રની સાથે દલહપણું, ધમડોળ દેખાડવું, ઇત્યાદિ બાબતો છે તેના પ્રત્યક્ષાનુભવ કરો.

સમાનધર્મીઓમાં પરસ્પર પ્રેમ.

એક સત્ય જૈન ધર્મ સ્વીકારનારા જૈન સાધુઓનો

અરસપરસ અત્યંત પ્રેમ હોવો જોઈએ. કારણ કે સંપત્તી શેષ સુખસંપદા પ્રાપ્ત થાય છે. ઉદાહરણ—

સંપે સંપત્તિ સાંપડે, લાજ વચ્ચાણે લોક ॥
સંપ નહિ જે ગૃહવિષે, તે ઘર હરનિશ શોક ॥૧॥

સગાના કરતાં પણ તેઓના ઉપર અત્યંત પ્રીતિ ધારણ કરવી, સગા ભાઈઓ કરતાં પણ ધર્મીભાઈઓને અત્યંત પ્રિય ગણવા, તેમને સંકટમાં સ્કાય આપવી, તેમને ધર્મમાં સ્થિર કરવા, પણ ભીખારીની માફક તેમની સાથે દષ્ટિ રાખવી નહિ. જે કંઈ વૈભવ આ ભવમાં પ્રાપ્ત થયો છે તે પૂર્વભવમાં સાધુઓની તથા શ્રાવકોની ભક્તિ કરવાથી થયો છે અને તેઓને જો આપણે આ ભવમાં પ્રેમથી તથા બહુમાનથી કંઈપણ સ્કાય નહિ આપીશું તો આપણે પરભવમાં શું લેઈ જવાના ? એલખત્ત કંઈ નહિ. માટે જૈનોને વેપારમાં સ્કાય કરવી, તેમને ભણાવવા, એ આપણી ફરજ છે તે અદા કરવી જોઈએ.

પ્રતિદિન જમાનો ણહલાતો જાય છે, તેમાં અન્ય ધર્મીઓના સપાટામાં આપણા જૈનળંધુઓ સપડાય નહિ અને ઉત્તમ સ્થિતિમાં આવતા જાય તેવાં પગલાં ભરવાં એ જૈનોને ઉચિત છે. મોહનલાલ ભાઈએ કન્યાવિક્રય સંબંધે જે વિવેચન કર્યું છે તે ધ્યાનમાં લેવા યોગ્ય છે. જુઓ કે અમુક ગામમાં અમુક માણસે કન્યાના પૈસા ખાધા તો તેની ખરાબ સ્થિતિ થઈ અને તેના ઘેર તાણુ વસાયું, એમ હુલ્લરો દાખલાઓ પ્રત્યક્ષ દેખવામાં આવે છે; માટે મહેરબાન નગરશેઠે આજરોજ તે સંબંધી કાયદો ઘડવો જોઈએ કે જેથી કન્યાવિક્રય રીવાજના પાપી પગલાંનો નાશ થાય. ”

આ પ્રમાણે કહી નંદલાલભાઈ વઢીલ ગેશી ગયા કે તેમને ઓતાઓએ આનંદથી વધાવી લીધા. ત્યાર બાદ ધર્મચંદની પુત્રી કમળા જે વૃદ્ધ તેલીને પરણાવી હતી, તેણીને તેલી મરી જવાથી વેધવ્ય પ્રાપ્ત થયું હતું તે તાતની મહાસલામાં ઉભી થઈ બોલી કે—

મને તેલીને ત્યાં મારા બાપે રૂપિયા લઈ પર-
ણાવી, તેલીએ પોતાના ઘરની માલ મિલકત સઘળી
મારા બાપને આપીને તે પોતે પરણ્યા હવે તેઓ ગુ-
જરી ગયા છે, પાછળ કંઈ પણ મારામાટે બાવા મૂકી
ગયા નથી, અને વળી મને બાવાને વળો (હરકત)
પડે છે, એમ કહેતાં કહેતાં રોતાં રોતાં બેસી ગઈ.
આ સાંભળી સૌની આંખમાં અશ્રુધારા વહેવા લાગી.

હરિચંદ શેઠે પછી સત્વર સભામાં બેઠેલા
લોકોની સંમતિ લેઈ એક કાયદો ઘડ્યો અને સર્વને
સંભળાવવા ઉભા થઈ બોલ્યા કે:-

આપણી નાતમાં આજ સુધી કેટલાક કુધારાથી
નાતને જે હરકત પહોંચી છે તથા કેટલાક સુધારા
હાલના જમાનાને અનુસરી કરેલા નથી, તેથી નાતની
થતી ઉન્નતિમાં પડતી અડચણને દૂર કરવાને આજ
સુધીના અનુભવથી તથા આપ નાત સમસ્તની સંમ-
તિથી નીચે પ્રમાણે ઠરાવ રજૂ કરવામાં આવે છે કે:-

જે હવેથી દીકરીને વેચી પૈસા ખાશે તેને નાત
ખહાર મૂકવામાં આવશે.

આ હરાવ સાંભળી સર્વ ગૃહસ્થોએ શેઠને તાળી
ગોના અવાજથી વધાવી લીધા ને માંહોમાંહે વાતો
કરવાલાગ્યા કે, હવે આપણે ઉદયદિવાકર પ્રકૃષ્ટપત્તાથી
સુખગિરિ પ્રતિ આરોહણ કરતો દેખાશે એમ લાગે
છે. આવા નગરશેઠથી નક્કી આપણી સ્થિતિ ચઢતી
થશે, દીકરું. પાપીઓ પોતાની દીકરીના પૈસા
ખાતા હતા તે હવે ખાતા બંધ પડ્યા. હવે “ દોના
પાપે પીપળા બળશે નહિ ” પહેલાં જો આવા નગ-
રશેઠ થયા હોત તો કેવું સાડું ! હવે થયા તે પણ
સાડું થયું છે. જે થાય છે. તે થયું સાડું થાય છે.

સ્વિયતમાં ધીરજાંદ નામના નામાંકિત વૃદ્ધ ગૃહ-
સ્થ સમક્ષમાં ઉભાનાં વૃદ્ધ સંભાળજી આપવા લાગ્યા.
તેમની ઉમ્મર સિનેરવ્યં ઉપસાંતની હતી. જેને ની ઉ-
ત્તરિ કેમ યાદ !! તત્કાળથીના વિચારોના પ્રવાહમાં

તેમનું મન લીન થયું હતું, નાની નાની પાયરીથી મોટી પાયરી કેમ પ્રાપ્ત થાય તે બાબતમાં તેમના વિચાર પક્ષા અને અનુભવી હતા, તેમનાં વચનો સાંભળવાની શ્રોતાઓને ઘણી આકાંક્ષા હતી, તેઓએ નીચે પ્રમાણે ભાષણ આપ્યું.

મારા ધર્મસાધક સદ્ગૃહસ્થ મિત્રો ! હું સ્વમત્ય નુસારેણ ચત્ કિંચિત વદુ છું તે ઉપર ધ્યાન આપશો.

વકીલ મોહનલાલભાઈએ અને નંદલાલભાઈ નામના વકીલે જે વિષય ચર્ચો છે તેનો ફેલાવો આખા દેશમાં થવો જોઈએ અને તે સંબંધી ચર્ચા જૈનોની ભરાતી કોન્ફરન્સમાં થશે તો સાફ પરિણામ આવશે. હું ધારું છું કે હવે આપણા જૈનો ઉંઘમાંથી જાગ્યા છે અને તેમનાં કૃણ તેમનાં બાળ-બચ્ચાં ભોગવશે.

કન્યાવિક્રયથી પુર્નલગ્નને ઉત્તેજન મળ્યું છે

અને મળશે; માટે કન્યાવિકલ્પ પાપી વૃક્ષને
જડમૂળથી ઉખેડી નાંખવું જોઈએ. દરેક જોનોની
ઉત્પત્તિમાં પોતાની ઉત્પત્તિ સમાયેલી છે, માટે ઠાઠી-
ચાવાટ શુદ્ધરાત વિગેરે કેશોમાંથી આ પાપી રીવાજનો
સમગ્રગણ નાશ કરવો જોઈએ. પાપનો પેસો હાડ-
કાંને દરામ બતાવે છે અને બુદ્ધિને બગાડે છે, તે
ઉપર જોઈ દયાંત સાંભળવા લાયક કહું છું તે શ્રવણ
કરો.

હંટ અને સંયુક્ત.

જોઈ હંટવાળાએ કોઈ ધર્મશાળામાં સુકાર્ય કર્યો
અને હંટને પોતાની પાસે ગાંધીને સૂઈ રહ્યો, તે ધર્મ
શાળામાં કોઈ આવેા હતા, તે ગામમાંથી લીક્ષા
માળી લાવેલો, તેમાંથી અર્ધુ પર્ધુ ખાઈ બાકીનું
જાળીમાં નાંખી પૂંડીપર લટકાવી મૂકી મધ્યાન્હસ-
મય પવનથી જરા જોઈ પડખે સૂઈ રહ્યો અને
હંટવાળો પણ પાસે સૂઈ ગયો હતા. તે દરમિયાન

ઉંટ છૂટી ગયું અને ખુંટી ઉપર રાખેલી મધુકરી (ભીક્ષા) ખાવા લાગ્યું, ઉંટવાળો જાગી ઉઠ્યો, અને જુઓ છે તો ઉંટ ભીક્ષાના ટુકડા ખાતું હતું તે દીકું. આ ખનાવ જોઈ ઉંટવાળો પોકેપોક મૂકી રોવા લાગ્યો, તેથી ખાવો પણ જાગી ઉઠ્યો, તેણે ઉંટવાળાને પૂછ્યું તો તેને ખનેલી ખીના જાણવામાં આવી. ખાવાને આશ્ચર્ય લાગ્યું. ખાવો કહેવા લાગ્યો કે:—

હે ભાઈ ! ભીક્ષા ખાઈ ગયું તે તો મારી વસ્તુ હતી તેમાં તું શાને રહે છે ? હશે, જનવર છે, છૂટી ગયું ત્યારે ખાઈ ગયું. હું કાંઈ તેનો દાવો કરતો નથી અને કાંઈ લડાઈ ઝઘડો પણ કરતો નથી. હું વળી ખીજું માગી લાવીશ. ભોળા ભાઈ રોશો મા ! !

આ પ્રમાણે ખાવાનાં વચનો સાંભળી ઉંટવાળો બોલ્યો:—હું કાંઈ મધુકરી (ભીક્ષા) માટે રોતો નથી. હું તો ઉંટમાટે રોઉં છું.

બાઈ ! ઉંટમાટે કેમ રૂવોછો ! ઉંટ તો સાબું તાણું છે. બાવાએ આશ્ચર્ય તાથી પૂછ્યું.

ઉંટવાળો બોલ્યો:—બાઈ ! ઉંટે મફતની વગર મહેનતની મળેલી બીજા બાધી તેથી, તેની છાંદગી નકારી કરામ હાડકાંની થઈ. હવે તેનાથી કંઈ કામ થશે નહિ, કેમકે બીજાનો દુકડો ખાનારનાં હાડકાં ઘસાય હોય છે, તે કોઈપણ પ્રકારની મહેનત લાયક રહેતો નથી. બીજાના દુકડાનો (હાડકાનો) સ્વાદ જોયો કે જે જેણે એક વખત પણ તેનો લાભ લીધો તેનાં માત વારંવાર તે તરફ દોડ્યાં કરે છે અને મહેનત કરવી તે તો તેને માત સમાન લાગે છે; તે ઉદ્યોગથી જાદ થાય છે, અને સ્વાર્થ પરાર્થ બંનેને બગાડે છે. સારા પાંચસો રૂપૈયાનો ઉંટ મારે બીજાનો દુકડો ખાવાથી ખરાબ થયો, હવે દિન પ્રતિદિન મહેનત મળતીથી તે પાછો દલી સુન્ન બનતો જશે. આપનું દુકાન તો હું સારી રીતે છું પણ જે માટે દુકાન થયું છે, તે

કોઈ આપી શકનાર નથી. એમ કહીને સાધુને બે દિવસના ખોરાકના પૈસા આપી ઉંટવાળો ત્યાંથી વિદાય થયો.

ભાઈઓ ! ઉપરના દૃષ્ટાંતથી આપણે સાર એટલો લેવાનો છે કે-દીકરીને વેચી તેના પૈસા લેઈ ખાવાથી આખી જીંદગી ખગડે છે અને રૌરવ દુઃખના અધિકારી થવાય છે. જેમ તે ઉંટ એકવાર ભીખનો ટુકડો ખાધાથી ખગડયો તેમ કન્યાવિક્રય ધનથી ધર્મબ્રષ્ટ, જ્ઞાતિબ્રષ્ટ, કીર્તિબ્રષ્ટ, પુણ્યથી બ્રષ્ટ બનીને મનુષ્ય મહાદરિદ્રી બને છે. દીકરીનો પૈસો માંસ ખરોખર છે, દીકરીનો પૈસો ખાનાર નાતવરો કરે તેમાં જન્મનાર સર્વ-દોષના અધિકારી બને છે; માટે કન્યાવિક્રયી નાતવરો કરે તેમાં જન્મવું ચોખ્ખું નથી. કેટલાક છાનામાના કન્યાઓના પૈસા ખાય છે, તે પણ અંતે દુઃખી થાય છે અને થશે, માટે દીકરીનો પૈસો ખાનાર સગો સંબંધી હોય તોપણ તેનાથી દૂર રહેવું, અને એવા કન્યાવિક્રયી-

એને શિક્ષામાંડે સખત ડિપાયો લેવા. તે પોતે
બગડે છે અને ખીલતએને બગાડે છે. જેમ પ્લેગના
સંચારીથી ખીલત પણ પ્લેગથી દોષિત બને છે તેમ
અવ્ર પણ બાણુલું,

દુશા.

પુત્રીને પરણાવીશ, કોઈ ન ધરીશ હાથ ॥

ન્યશાન્તિ પરણાવીશ, ચાંચપુરુષની સાથ ॥૧॥

કન્યાવિક્રય જે કરે, લાગે તેદને પાપ ॥

કુત્સી દુષિત્રી દોષી ચરે, પામે વહુસંતાપ ॥૨॥

કેટલીક નાતોમાં જાતને, કન્યાનો ખાપ પંદર
અથવા દશ પાંચ દિવસપર્યાંત રાખે છે, વળી તેટલી
સુદતને માટે જમણુવાર સુકરર પણ કરેલા હોય
છે, તેમને દુહીએ કે બાઈ આવ્યાં ખર્ચ કરી કરવાં
તેમાં બહુ છે, ત્યારે તે કહે છે કે તમે શું સમજો ?
અમે અમના વ્યવહાર ન કરીએ તો નાત બાત
અમારાં દગડાં ફાડે અને નાતમાં હલકા પડીએ.

હુંદો ખાવો ને ખવરાવવો, એ ન કરીએ તો લોકોમાં અમારી આખરૂ જાય. એવું કથનારને કહેવાનું કે લાઇ ! દીકરીને વેચવાથી શું આખરૂં નથી જતી ? તે પાછું વળી જમણકરી આખરૂ જાળવવાની ખાકી રહે છે ! એક જમણુ ઓછું કરવાથી લાઇની લાજ ના જાય અને અર્થતો બધું દીકરીને વેચીને લીધેલા પૈસામાંથી કરવાનું છે. જો જો કન્યાવિક્રયી એવા જૈનોની અને હિંદુઓની લાજ વ્યવહાર જાળવવાની રીતિ ! ! ! દીકરીને વેચીને વ્યવહાર રાખવો એના કરતાં અધમમાં અધમ, પાપીમાં પાપી નીચ વ્યવહાર કયો !

મુસલમાનો દીકરીને વેચતા નથી.

માંસના ખાનારા અને ઈંદના દિવસે બકરી-ઓની કુખાંની વહોરા મુસલમાન પણ પોતાની દીકરીને વેચી તેના પૈસા ખાતા નથી, જે જૈનો, કન્યાઓના પૈસા ખાય છે તે મુસલમાન કરતાં

પણ જાંઠા કેમ કરે નહિ ? કારણ કે જે સુસલમા-
નોને જેનોના જેટલી હયા નથી, તેઓ પણ
એક ખુદા ઉપર વિશ્વાસ મૂકીને પોતાની હીકરીની
હયા કરે છે અને પેસા ખાતા નથી, તેના કરતાં જે
ધર્મમાં અત્યંત હયા છે અને જેઓ હયામયજૈનધર્મના
લક્ષ્મણ એવું નામ ધારણ કરે છે અને અમો શ્રાવક છીએ
એમ કહી કપાળમાં કેશરીયાં ટીલાં કરી શીરો આપ-
દવા મંડી જાય છે અને પોતાની હીકરીઓના પેસા
ખાય છે, તેઓએ સુસલમાન કરતાં બૂંડું કથું એમ
કેમ કહેવાય નહિ ? પારસી લોકો પણ પોતાની
હીકરીને પેસા લેવાની ખાતર પરજીવતા નથી, તેઓ
હીકરીના પેસાને પોતાના માંસ ગરોળર સમજે છે,
તેમ છતાં આપણા જેનોમાં “ હમદોલ અને માંહે
પોલ ” ની પેટે આટલું બધું અંધેર ચાલે છે, અને
દેહની આંખો ઉઘડતી નથી. અરે ! અફસોસ ! !
જૈનધર્મ ગડતી દશા ઉપર આવ્યો, તોપણ આપણે
“ પોત મરિનાતા પાણી ” ની પેટે જાંઠા ખનીશું

ત્યારે આપણી ઉન્નતિ કેમ થશે ? જુઓ કન્યાવિક્રય જ્યારથી પેઠા ત્યારથી દેશની અને તે જ્ઞાતની પાયમાલી થતી આવી છે અને ત્યારથી જૈનોમાં કોઈ કરોડાધિપતિ પણ થયો નથી. પહેલાં કન્યાવિક્રય થતો નહોતો તેથી લોકો ઘણા સુખી હતા.

ખીચારા ગરીબ માણસે દશ પંદરવર્ષ પય ત પરણવાની લાલચે વેપાર કરી કરીને પાંચ હજાર રૂપિયા કન્યાના બાપને આપ્યા, કન્યા પરણીને ઘેર આવ્યો; એટલામાં કેટલાક દિવસે તે કન્યાનો પતિ મરી ગયો, હવે ખિચારી પેલી સ્ત્રી શું ખાય ? પોતાના બાપને કેવી કુઆશિષ આપે ? તેને વિચાર કરો ! બાપે પૈસો લેઈ દીકરીનો ક્રમ આપ્યો તકાસ્થો નહિ, માટે દીકરીનો વૈરી તે કેમ કહી શકાય ? તકાસ્થો અલખત તે દીકરીનો વૈરી બાણવો. એવા કન્યા વિક્રયના કુઆલનો જડમૂળથી નાશ થવો જોઈએ.

બુદ્ધાઓને બાળકીઓ દેવી તે પણ એક તિ.

દર્મ છે, કારણ કે યુવાન બાળકીનો સ્વાર્થ તેનો પિતા નાકતો નથી. કોઈ મને એમ પ્રશ્ન કરશે કે— “શું તેનો પિતા દીકરીનો સ્વાર્થ તકાસતો નથી ?” ન્યારે શું પોતાનો સ્વાર્થ તકાસે છે ? પૈસાદાર હોય પણ મરણ હોય તેથી બાળકીને ત્યાં દેઈએ તો બાલિકાને પૈસા બાળતની કંઈ પણ અડચણ પડે નહિ, તેણીને ખાવા પીવાની લહેર પડે, અને તે કદાચિ રાંટે તોપણ બીબાઓની પેઠે કોઈને ત્યાં તેણીને બીજા માગવા તો જવી ન પડે ! બિચારી બેઠી બેઠી ખાય અને તેના આત્માને શાંતિ મળે, એટલે આપણને તે મોંજ કરતી હંમેશા સારી દુવા દે. ધર્મ, દાન, યુગ્મ્ય પણ કરે, પૈસાદાર હોવાથી એટલું કરવું હોય તેટલું થઈ શકે. શું આથી દીકરીના સ્વાર્થ તરફ તેના પિતાની ઓછી ઠાળણ છે ?”

જે આ પ્રમાણે કન્યાવિક્રય પૈસા ખાનાર (કન્યા વિક્રય કરનાર) બઠતો દહે તો તેને માટે હું કહું છું

કે, શું તમે તમારી દીકરીનું સુખ તકાસ્થું ? ના નહિ. પહેલોજ તેનો વૃદ્ધ ધોળીદાદીયુક્ત વર. તેનું મરણ થોડા દિવસમાં થાય અને મરે ત્યારે પોતાની દીકરીને વિધવાનાં લૂગડાં પહેરવાં પડે એ શું તેનું હિત તકાસ્થું કહેવાય ? દીકરીને પહેલું સુખ તો એજ છે કે પોતાનો પતિ ઘણાં વર્ષ સુધી જીવે. નાની દીકરી અને રાંડી, હવે તેણીની જીવાન અવસ્થા હોવાથી તે વ્યભિચાર કર્મ પણ કરે, ગર્ભહત્યા કરે, તેનું કલંક કેને લાગે તે વિચારો. જીવાન પુરૂષની સ્ત્રી મરવાથી જીવાન પુરૂષને જેમ બીજી સ્ત્રી વિના ચાલતું નથી તેમ સ્ત્રીને પણ યુવાવસ્થા હોવાથી તેને પતિ વિના ચાલે નહીં, લક્ષ્મી, ખાનપાનથી તો ઉલટી તે કામી થાય. શાસ્ત્રાધાર પણ યોગ્યજ છે કે:-

રજની “રજનીશ્વર” વિના, શોલે નહિં રૂચિકાર;
યૌવનમાં શોલે નહિં; પતિ વિનાની નાર.

જીવાન સ્ત્રીને પણ પતિ મરણ પામ્યા બાદ જીવાન

અવરણ દાદવી દુઃસહ છે, માટે બુદ્ધાઓને કન્યા પર-
ણાવવાની રીતિ યોગ્ય લાગતી નથી, અને બુદ્ધાઓએ
પરણવું પણ જોઈએ નહિ.

હાલના વખતમાં પુનર્વિવાહ ઘણેખરે ઠેકાણે
મલ્લ દાન્યો છે, અને સુધારાવાળાઓ પુનર્વિવાહને
ઉત્તેજન આપે છે; તેઓ એમ કહે છે કે બિચારી
સ્ત્રીઓ જીવવાની પાણીની વ્યભિચારકર્મ કરી ગર્ભ
પાડે, કરી શ્રાદ્ધરોજણી તેને મારી નાંખે છે વા
જળમાં પાત કરે છે, તેથી તે પાપ નિવારણ કરવા માટે
પરણાદાર બુદ્ધાઓને બાળકીઓ પરણાવવી ન જોઈએ.
તેઓ એટલું પણ જાણતા નથી કે લાકડામાં જવાવા-
ળાઓને કન્યા આપવાથી શો ફાયદો છે ? તે અંધા
શકતે સત્ય વિચારતા નથી. વળી કહ્યું છે કે:-મલા ।
પતિ મરી જશે તો પૈસા તો તે બેઠી બેઠી આશે,
પણ એ રીક નથી. કારણ કે પતિ મરવાની પહેલી
બુદ્ધિ રાખતી તેજ ખરાબ છે. સમજી અને ધર્મની

શ્રદ્ધાવાળો જો કે ગરીબ હશે તો તેથી કન્યાને દુઃખ પડવાનું નથી. માટે દીકરીનું હિત ચિંતવવું હોય તો ખુદ્દાઓને કન્યા દેવી તે “લાકડે માંકડું” વળગાડવા જેવું જાણી વૃદ્ધ લગ્ન તજવું. વિધવા થયેલી દીકરીની ખરાબ આશિષ, તેના માતા પિતાઓને ભેટમાં મળે છે, અને તેમ કરવાથી કન્યાવિક્રયીની સંતતિનો પણ ઉચ્છેદ થાય છે. જુઓ કે હાલમાં સંતતિનો ઉચ્છેદ ઘણેખરે ઠેકાણે થયેલો લાગે છે, તેનું કારણ ખુદ્દાને ખાળકી આપવી એજ છે.

વિવેકી અને સમજુ જૈનસદ્ગૃહસ્થોએ આ વિષય ઉપર ખૂબ લક્ષ્ય જેંચવું અને પોતાની દીકરીઓનું હિત ચિંતવવું. જેને પરણવાની ઇચ્છા પોતાની દીકરીને થતી ના હોય તેની સાથે દીકરી પરણાવવી એ શું થોડું પાપ છે? ના થોડું નથી. આ કુરીવાજમાં જૈનવર્ગનું ઘણું અહિત સમયેલું છે.

મારી કહેલી કહીકત સર્વ ગૃહસ્થો ધ્યાનમાં લેશે. એટલું કહી હું બેઠવાની રજા લઉં છું. સર્વજ્ઞાતિના ગૃહસ્થોએ આનંદના અવાજથી શેઠ વીરચંદલાઈને તાળીઓથી વધારી લીધા. સલા વીરચંદલાઈનું લા-
પછુ સાંભળી આનંદમય થઈ અને સલા વિસર્જન થઈ.

રૂતે જતા ટોકા અરસપરસ વાતો કરવા લાગ્યા કે કન્યાવિકૃત્ય નિગ્રેધથી નહીં જનધર્મની ઉન્નતિ થશે. વળી ખીજે એમ કહેવા લાગ્યો કે વાણીઆ બેઠવામાં “લાલા લાખ તો સવાલાખ” ની કહે-
વત અતુલરનારા હોય છે પણ તેનો અમલ થાય તો સારું કૃપા આવી શકશે. કેઈ વળી કહેવા લાગ્યું કે પ્રશસ્ત હિમમતું કૃપા અવશ્ય સારું છે માટે અવશ્ય જેનોની દિવસિ થશે.

વળી ખીજા દિવસે ગામના નગરશેઠ હરિચંદના પ્રજાપરજા નીચે સલા મળી, તેમાં પાંચ હજારપુરુષ નવને પાંચ હજાર સ્ત્રીઓ મળી દશ અગીઆર

આવે છે; તે સિવાય બીજો કંઈ પણ શાસ્ત્રનો આધાર બાળલગ્ન સંબંધે જણાતો નથી. હું તો બાળલગ્નને વિકરાળ રાક્ષસી લગ્નની ઉપમા આપું છું; કારણ કે એમાં ક્ષાયદો કંઈ દેખાતો નથી, ઉલટા કુક્ષાયદો ભાસે છે. જે લોકો પોતાનાં છોકરાંને નાનપણમાં પરણાવે છે તેને હું મૂર્ખ જાણું છું, અને તે દીકરાની શત્રુતા કરનારાં છે, અને તે પોતાના વંશજોનું શરીર ખરાબ કરનારાં છે, અને બાળકોનો નાશ કરનારાં પણ તે છે. એવા માખાપોનું ભલું શી રીતે થઈ શકે ?

વાડીલાલ—સુજ્ઞા ! મણિલાલે જે વાત કહી તેની હું તરેફથી માં છું, અને તેના એકેક વાક્યને હું સૂત્ર તરીકે સમજું છું. બાળલગ્ન કરવાથી છોકરાઓની હૃદયશાના ઘણા દાખલાઓ મેં નજરે જોયા છે, તે ઉપર નીચે લખેલું દષ્ટાંત સાંભળવાથી આપ સુસ્મ જોનાના હૃદયમાં અનુભવ આવશે.

અનેક જ્ઞાતિ મનુષ્યથી ભરપૂર સુંદર અને જૈન

મંદિરોથી સુશોભિત એક વિદ્યાપુર નામના નગરમાં
 એક ધવલચંદ્ર નામના જૈન શેઠ લક્ષ્યાધિપતિ હતા,
 તેમની કીર્તિ નગરમાં સારી હતી, તેમની વૃદ્ધા-
 વરદામાં તેમને એક પુત્ર થયો, તેનું નામ હુંગર
 (પર્વત) પાડ્યું. મનોહર પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામવા
 લાગ્યો, તે એક વર્ષનો થયો ત્યારે તેનીજ
 નાનના લક્ષ્મીદાસ નામના શેઠની ચંચળા નામની
 પુત્રી સાથે તેનો વિવાહ થયો. મનોહર એક વર્ષનો
 થયો ત્યારે તેની વહુ જે ચંચળા હતી તે ત્રણ વર્ષની
 હતી. મનોહર સાત વર્ષનો થયો ત્યારે તેને શાળામાં
 લાવવા મૂક્યો, ત્યાં દેળવણી ખાતામાં સરકાર તરફથી
 રાજેલા માસ્તરો હતા, અને સરકાર તરફથી દેળવ-
 ની ખાતું રૂપાએણું હોવાથી મનોહર દિન પ્રતિદિન
 અભ્યાસમાં આગળ વધવા લાગ્યો. જે કે શેઠનો પુત્ર
 હોવાથી માસ્તર તેને ધ્રમકાવી શકતા નહોતા, તે
 માત્ર અત્યારે બાળવા ઉપર તેનું લક્ષ હતું. પોતાની
 શુદ્ધિ અનુસાર અભ્યાસ કરતાં કરતાં જ્યારે મનો-

હર, દશ વર્ષનો થયો ત્યારે તે પાંચમી ચોપડીમાં
દાખલ થયો. જેવો મનોહરનો અત્યારે લાણુવા ઉપર
લાવ હતો તેવો તેના આપનો પણ લાણુવવા ઉપર
લાવ હતો. છોકરા પ્રત્યે કેવી રીતે વર્તવું? તે બાબત
શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે:—

લાલयेत् पंचवर्षाणि, दशवर्षाणि ताडयेत् ॥
प्राप्ते च पोशाब्दे तु, पुत्रमित्रमिवाचरेत् ॥૧॥

પાંચ વર્ષ સુધી અચ્છી રીતે પુત્રનું લાલન પા-
લન કરવું. બાલ્યાવસ્થાથી છોકરાઓને રમત ગમ-
તથી બહુ સુખ મળે છે, તેનાથી તેનું શરીર ખીલે છે,
બાલ્યાવસ્થામાં પુષ્ટ પદાર્થો ખાધાથી શરીરનો બાંધો
મજબૂત બને છે, મોટા પદાર્થોનું જ્ઞાન, રમત ગમ-
તમાં બાળકોને આપવું, દશ વર્ષપર્યંત તાડના
(તર્જના) કરવી, એટલે લાણુવવા ગણાવવા. તેમની
બરાબ ટેવો સુધારવી, દુનિયાનું સ્વરૂપ દર્શાવવું,
મનુષ્યજન્મ પામીને શું શું કરવું તેનું જ્ઞાન આપવું,

અસત્ય બોલવું, હોકા, ચલમ, ખીણી આદિ ખીવી વગેરે કુબ્ધસનમાં છોકરાને નાંખવા નહિ, અને તેમની એવી કુટેવો હરકરીતે નાશ થાય તેમ કરવા પ્રયત્નો કરવા અને આરી રીતે તેઓને અભ્યાસ કરાવરાવવો. શોળ વર્ષ થતાં પોતાના મિત્રની પેઠે તેની સાથે વર્તવું, પશ્ચાન્ તેને આગળ અભ્યાસ પોતાની મેળે સૂઝે છે અને હિત અહિતને તે પોતાની મેળે સમજે છે. જ્યારે પર્વતવું ચિત્ત આ વખતે લાણુવા ઉપર લાગ્યું હતું ત્યારે ચંચળાની રીત આથીજ ખીણ દિશા તરફ હતી. માટે હવે જરા ચંચળાની કડીકતથી વાકેફ થઈએ.

ચંચળાની ઉમર આ વખતે તેર વર્ષની થઈ હતી. આ ગામમાં દસ ગાર વર્ષની છોકરીઓને તથા દસ ગાર વર્ષના છોકરાઓને પરણાવવાનો રીવાજ પહેલાંથી પડ્યો હતો. ચંચળા લક્ષ્મીમાનતા ઘરની પુત્રી હતી, તેની મા સંધવા ખાવા પહેરવા વિના

લખડે છે, વહુ પરણવું એ તો શું છે ? તેની તો એને સમજણ નથી, તેની સાથે કેમ લગ્ન થાય ?

લક્ષ્મણા—તમે કહો છો તે ઠીક પણ હું રાંડ કાંઈ સમજી ને કહિતી હઈશ. ઐરાંની વાતમાં તમને શી સમજણ પડે ? છોકરીને વહેલી પરણાવી દેવા-માંજ સાફ છે.

લક્ષ્મીચંદ—હાલ તો તું સમજતા રાખ. હું ધવળ શાને મળીશ ત્યારે લગ્નની વાત કરીશ અને નક્કી કરીશ. ફીકર કરીશ નહિ.

લક્ષ્મણા—ફીકરની મા નાતરે ગઈ, જે કરો તે વહેલું કરજો. ભૂલશે નહિ હોકે.

લક્ષ્મીચંદ હુકાને જાય છે, એવામાં હુકાને એક જાહેરપત્ર આવેલું તે શેઠને ગુમાસ્તો વંચાવા આવ્યો. શેઠે વાંચવા ફરમાવ્યું. ગુમાસ્તાએ વાંચવા માંડ્યું.

૨૧ જાહેરપત્રથી સર્વ લોકોને જાણર આપવામાં આવે છે કે, શેઠ હઠીસંગની વાડીમાં બાળલગ્ન ઉપર બાપણુ આપવામાં આવશે; માટે સર્વ સદ્ગૃહસ્થોએ જાણેલા એ વાગે પધારવા કૃપા કરવી. વીર સં. ૨૪૩૦ એત્ર શુકલપક્ષ પંચમી. લિ. ચિંતામણિ.

આ પ્રમાણે શુભાસ્તાએ જાણરપત્ર વાંચ્યું. શેઠ શુભાસ્તાને પૂછવા લાગ્યા. અલ્યા ! ત્યાં શું છે ? તે કહેશે ?

શુભાસ્તા બોલ્યો-શેઠજી સાહેબ ! એક સુધરેલ માણસ, નાનાં છોકરાંને પરણાવવાં નહીં, એ સંખંધે બલામણુ કરે છે, અને એવું એવું બોલે છે કે તેના બોલ બાણસમાન આખા શરીરમાં લાગે છે તેથી મનમાં ચાનક લાગે છે અને બાલલગ્ન ન કરવું એમ ચંતઃકરણથી ઠગૂલ કરવું પડે છે. બોલતાં તે જરા પણ અચકાતો નથી. તેની શી વાત કહું !! એક એક વચન લાગે રૂપિયાનું કહે છે,

જમીનવંદ-અલ્યા રૂપચંદ ! (રૂપચંદ શુભાસ્તા

નું નામ હતું) એવું છે ત્યારે મને ભાષણની વખતે
ખબર આપેજે હાં. ભૂલતો નહિં. “જીવતાં વેંત જોયું
ભલું” આપણું શું જાય છે ? સાંભળીશું તો ખરા !
કયાં આપણને ખાંધી રાખવાનો છે ?

રૂપચંદ—શેઠજી સાહેબ ! અરે તેનું એકવાર
બોલવું સાંભળ્યું છે, તેથી અત્યારે જાણે સજ્જડ કા-
ળજામાં તેનાં વચન ચોંટી રહ્યા હોય મને લાગે છે.

ખપોરનો દોઢ વાગ્યો જાણી શેઠને ગુમાસ્તો
બોલાવવા લાગ્યો કે, હવે વખત થઈ ગયો છે, માટે
આલો. શેઠ પણ કહેવા લાગ્યા કે, જરા પાન સોપારી
ખાઈ લઈએ, ખંને જાણે પાન સોપારી ખાઈ લીધી.
પછી શેઠ, ગુમાસ્તો ખંને ભાષણ કરવાની જગ્યા જે
હઠીસંઘની વાડી હતી, ત્યાં ગયા તો માણસોની
મેદીની ચિંકાર ભરાઈ ગએલી હતી. બેઠકમાં બે હજાર
માણસે ભાગ લીધો હતો, જો કે તે શેઠ હતા તો
પણ તેમને માણસની મેદીની ભરપૂર ભરાયાથી તથા
વચમાં બેસી શકવા માટે જરા મારગ ન હોવાથી જ્યાં

મારગ હતો ત્યાંજ બેઠા. ભાપણનો મુકરર કરેલો
ટાઈમ પૂરો થતાં ચંદ્રમણિ જેવો જેનો પ્રભાવ છે
એવો ચિંતામણિ સલાના મધ્યપ્રદેશમાં ઉભો થઈ
બ્રાહ્મણ લાગ્યો કે—

મહેરબાન સદ્ગૃહસ્થો ! આપણા જૈન લોકોની
ઉન્નતિ અર્થે હું જે કંઈ યથાશક્તિ અનુસારે કહું
હું તે ત્યાં સજ્જન સમ્યક્નો સાંભળવા ધ્યાન
પૂર્વક લઈ આપશો.

વાલ્મીકિ નિષેધ આપણ.

મારી ઉંમર વીસ વર્ષની થઈ છે. એ શરીર
સ્ત્રીચર્યાનાં પુસ્તકો વાંચ્યાં, તેમાંથી સાર એ
કાઢ્યો છે કે આપણા જૈન લોકો શરીરે નિરોગી કેમ
રહે તે અંગથી લઈ દેઈ તેઓને ચેતાવવા. જૈનો
બાળકની નહારી દેવને લીધે શરીરબળથી
ચીત થતા જાય છે; આર બાર તેર ચૌદ વર્ષની ઉંમરે

છોકરા છોકરીઓને પરણાવે છે, એથી તેમનું શરીર પાયમાલ થઈ જાય છે, આરોગ્યશાસ્ત્રનો એવો નિયમ છે કે પચ્ચીસવર્ષની ઉંમરે માણસના શરીરમાં ધાતુ પરિપકવતાને પામે છે અને તેથી પચ્ચીસ વર્ષ પછીનાં લગ્ન કરનારના શરીરનો ખાંધો મજબૂત અને કઠાવર તથા ગૌર વર્ણનો સુંદર ચહેરો બને છે, અને પચ્ચીસ વર્ષ સુધી શરીરમાં પોષણ કરવા લાયક ખાદ્યદ્રો ખોરાક કામ આવે છે, પચ્ચીસ વર્ષ થતાં સુધી બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળવાની આવશ્યકતા છે. એ બ્રહ્મચર્યવ્રતથી બે ફાયદા થાય છે. પ્રથમ તો તે ધર્મનાં તરવોનું જ્ઞાન મેળવવા સહાયબૂત થાય છે. અને તેથી પોતાના ધર્મની વૃદ્ધિ થાય છે, અને બીજું શરીર સંરક્ષણ થતાં શરીરબલ વૃદ્ધિ પામે છે. પહેલાંના વખતમાં મોટી ઉંમર થતાં સુધી છોકરાઓને પરણાવતા નહોતા. જ્યારે સર્વ કળા વિદ્યાભ્યાસમાં યુત્ર વિલક્ષણ થાય, અને સંસાર વ્યવહાર ચલાવી શકે

તેટલી શક્તિવાળો થાય ત્યારે તેને પરણાવતા. હાલ તેથી હલકો રીવાજ પડી ગયો છે, તેથી બાલ્યાવસ્થામાં નાનાં છોકરાંથી જે સંતાનની ઉત્પત્તિ થાય છે તે નિર્માલ્ય થાય છે અને પુનઃ તેનાથકી જે સંતતિ બને છે તે તો તેના કરતાં વધારે નબળી થાય છે. નબળી સંતતિથી મહાન્ કાર્યો થઈ શકતાં નથી, છોકરાં મહદાલ અને બીકણ પાડે છે. વીર્યનું સત્યાનાશ થયે છે, સાહસ કામ તો તેનાથી થઈ શકતું નથી. એથી મહદાલ પ્રબળી જૈન ધર્મ પણ બરોબર સીરીતે પાળી શકાય ? કહ્યું છે કે:—

“ વીર્યમૂલં ચ જીવનમ્. ”

જીવનનું મૂળ વીર્ય છે, તે વીર્યની પકવાવસ્થા બાલ્યાવસ્થામાં હોતી નથી, અને એવામાં સ્ત્રી સાથે સંસારલાલે રમતાં વીર્યનો નાશ થાય છે, તેથી બળ ઘટે છે, એ સિદ્ધ વાત છે. લોકોમાં પણ કહેવત છે કે સરીરનો રાજ વીર્ય છે, તેનો સાર કોઈ બાણતું નથી.

છોકરાંને નાની ઉમરમાં પરણાવાથી તેઓની ડોક વાંકી રહે છે, તેઓનું અશક્ત શરીર રહે છે, અટકણુ વગર તેઓથી સ્થિર બેસી શકાતું નથી, પલાંઠીવાળીને બે કલાક તેનાથી સ્થિર આસનથી બેસી શકાતું નથી, એવાં નબળાં શરીર, બાળલગ્ન કરવાથી બને છે. સર્વ વૈદ્યકના ગ્રંથોમાં લખ્યું છે કે, વીર્યક્ષય-ધાતુક્ષય-થીજ પ્રાણાન્તર્યત હાલ થાય છે. શરીરની સ્થિતિને માટે એટલે આયુષ્ય રક્ષાકર પ્રયોગમાં વૈદ્યક હમેશ વીર્યવૃદ્ધિના અને વીર્યશુદ્ધિના ઉપાયોથીજ શરીરશુદ્ધિ થાય છે એમ દર્શાવે છે; તેમજ માંદા મનુષ્યને ઔષધ આપવાની સાથે પ્રહ્લચર્ય પળાવે છે. ચરીમાં મુખ્ય બાળત પ્રહ્લચર્ય પાળવા બતાવે છે; આથી શરીરની સ્થિતિમાં પણ મુખ્ય કારણુ વીર્ય છે, જેમ રાજા વિના પ્રજામાં અંધાધુંધી છવાઈ જાય છે. તેજ પ્રમાણે શરીરમાં વીર્યને અભાવે એક પ્રકારનો અધિકાર છવાય છે, અને ક્ષય ઉધરસ આદિ અનેક પ્રકારની વ્યાધિઓ શરીરમાં પેસે છે. વીર્યને

શરીરનો રાજા કહેતાર કયાં માતાપિતા, હાલ
પોતાના પુત્રને જેમ બને તેમ વહેલો વરરાજા બના-
વવાને હપ્તેલાં બની ઉંઘ્યાં નીચાં થતાં નથી ? તેમજ
છોકરાંને અને તેનાં છોકરાંને વહેલાં જોઈ દાદો દાદી
થવાને સંતાનમેધ યજ્ઞ કરી વહેલાં વહેલાં વાઙીયાં
કે ખાંડિયા મેડિયાં અને હોલાં ચેલાં વંશજોના
પૂર્વજોની પદવી પામવાનાં દુષ્ટ કૃત્યોમાં પણ કયાં
હિતાવળ નથી કરતાં ?

આવી અનર્થમેય પ્રજાની સ્થિતિ થવાનું મુખ્ય
કારણ બાળલગ્ન છે. આથી જૈનપ્રજાની સ્થિતિ સર્વ
અનર્થમયી થઈ ગઈ છે, તેનું કારણ બાળલગ્નનું
અજ્ઞાન છે. એ અજ્ઞાન, પતિ સ્ત્રીમાં એટલું બધું બ્યાપી
ગયું છે કે “ જ્યાંએ દેખતાં પણ આંધળાં, અને આંસ-
ળતાં છતાં બહેરાં ” બાળલગ્નથી ખોટાં પરિણામ
પાડે છે તેમ દેખ્યા છતાં પણ તેઓ ઘોર અંધકાર
માગરમાં દુભે છે, અરેરેરે ! ખરી સત્ય વાત ઉપર
દેઈ લટ્ટ દેતું નથી. સોટી ઉમર થતાં પણ દરરોજ

સ્ત્રીની સાથે સંલોગની ના કહેલી છે, તો બાલપણમાં મૈથુન લોગ કર્મથી શરીર મહદાલ બને અને શુક લકડી જેવું શરીર બની જાય, તેમાં શું નવાઈ ! અનુભવીએ છીએ કે એંશી વરસનો ઘરડો માણસ હાલ જે કામ કરે છે તેટલું આપણા બાળલગ્નજન્ય પુત્રોથી બનતું નથી.

રૂશિયન લોકોમાં બાળલગ્નનો રીવાજ નથી; તેમજ જાપાનદેશમાં પણ બાળલગ્નનો રીવાજ નથી; તેથી ત્યાંની પ્રજા કેવી બળવાન બની છે. એકલા રૂશીયનને જાપાનમાં બાળલગ્ન થતાં નથી એટલુંજ નહિ પણ કહેવાતા સુધરેલા અમેરિકામાં યુરોપમાં કેઈ બાળલગ્નનું નામ પણ જાણ નથી. ત્યાંતો ઉંમરલાયક થઈ મળતા સ્વભાવ, મળતી ઉંમર, મળતો વિદ્યાભ્યાસ અને તેમ સ્વરૂપ જોઈ દંપતી પોતાની પસંદગીથી એકવાર મેં વાંચ્યું હતું કે ૧૧૦ વર્ષ-

મેા ડાસો બીજી વખત પરણ્યો, તેનું કારણ એ છે કે
 ત્યાં બાળલગ્ન ન થવાથી અને તે શરીર સંબંધી આ-
 રોગ્યતાના નિયમ પ્રમાણે વર્તવાથી તેની યુવાન જે-
 દલી કામ કરવાની તાકાત રહે છે, તેમ તેઓનું ઉપ-
 રનાકારણે શરીર બળવાન રહે છે. આપણે બપાન,
 રૂશિયા વિગેરે દેશના દૂરના દાખલા લીધા પણ
 આપણા હિંદુસ્થાનમાં જોશો તો ખગર પડશે કે ક્ષત્ર
 આપણી જૈનકોમ સિવાય બીજી ઘણીખરી કોમમાં
 બિલકુલ બાળલગ્ન થતાં નથી, અને તે મોટી ઉમરે
 પુત્રપુત્રીને પરણાવે છે એવું જોઈએછીએ. જુઓ કે
 હાલ રૂશિયાના ઝાર સાથે પણ બપાન, લઠાઈમાં
 ટકર લઈ લે છે, તેનું કારણ ત્યાં બાલલગ્ન નથી
 એજ છે. નેપાળના તથા ભૂતાનના ગુરખા લોકોમાં પણ
 મોટી ઉમરે પરણવાનો રીવાજ છે. કાબુલમાં પણ
 મોટી ઉમરે પરણવાનો રીવાજ છે. ઇંગ્લાંડ, ફ્રાન્સ,
 જર્મનિમાં પણ બાલ્યવસ્થામાં પરણવાની મતાઈ છે.

જે વખત વિદ્યા શીખવાની તથા હુન્નર તથા વેપાર શીખવાનો છે, તે વખતનો ઉપયોગ આઠામાર્ગે કોણ કરે ? જે મૂર્ખ હોય તેજ કરે. જુઓ ત્રાન્સવાલના બહાદુર લોકોએ ઇંગ્લાંડની સામે યુદ્ધ મચાવ્યું, તેનું કારણ પણ યોગ્યવય લગ્ન છે; માટે બાલ્યાવસ્થામાં લગ્ન કરી સંસાર વ્યવહાર કરવો નહિ. જુઓ અમેરિકા દેશના લોકો જે ચારે ખંડમાં, વેપારમાં, હુન્નરમાં, કલાયત્રમાં, લડાઈમાં, પ્રખ્યાત થયા અને પોતાના દેશની કીર્તિને ચારે દિશામાં ફેલાવી, તેઓ પણ બાળલગ્નને ધિછારે છે. જુઓ આ દેશમાં પણ કેટલાક શીખ મુસલમાન વિગેરે લોકોમાં બાળલગ્નનો રીવાજ નથી, તો તે લોકો આપણા કરતાં વિશેષ બળવાન છે. જૈનોમાં કેટલીક નાતોમાં અને દેશોમાં બાળલગ્ન થતાં નથી, પણ ગુજરાત, કાઠીઆવાડ, કચ્છ વિગેરે ઠંકાણે આ દુષ્ટ રીવાજ ઘણોજ દેખાય છે; તેથી બાળલગ્ન જેનાં થયાં છે તેનાથી જે પ્રજા થાય છે તે મહાદાદ દમવિ-

નાની ઉત્પન્ન થઈ છે અને આગળ વળી કેવી થશે ?
તે જ્ઞાની સિવાય બીજો કોઈ જાણવા સમર્થ નથી.

આપણા જૈનોમાં પ્રાચીન વખતમાં પણ બાળ-
લગ્ન નહોતાં. ઋષભદેવ સ્વામી મોટી ઉંમરે પરણ્યા
હતા; ભરતરાજ, બાહુબલી, રામચંદ્ર, લક્ષ્મણ,
કૃષ્ણ, બાળદેવ એ સર્વ મોટી ઉંમરે પરણ્યા હતા, તે
વિચારો. કૌરવ પાંડવોએ પણ બાળલગ્ન કર્યા નહોતાં,
તો હાલના જૈનો, બાળલગ્ન કરવામાં શો વિશેષ
ફાયદો જાણતા હશે ?

એવામાં એક કૌતુકી વચ્ચે બોલ્યો કે સાહેબજી
એમાં તો ભાયડાઓનો વાંક નથી, એતો રાંડની
પુદેડા એવી ઘરની ગાંડીયોનો વાંક છે. સલા એકદમ
અશ્રીયમાં પડી. સર્વનાં મુખ હાસ્યચુકત થયાં. પુનઃ
ચિંતામણિદેવે ભાષણ આગળ ધવા માંડ્યું.

પૈતાતાં છોકરાંને બાલ્યાવસ્થામાં પરણાવવાં એ
વાત માત્ર માન્ય નથી. વળી વિચારો કે બાલ્યાવસ્થા

માં પરણાવેલી છોકરીનો ઘણી મરી જાય તો તે ખી-
ચારીને દશવર્ષથી રંડાવો થયો. હવે તે શેઠીયાની દશ-
વર્ષથી વિધવા થએલી છોકરી વીશ પચ્ચીશવર્ષની
ભર્યોવનાવસ્થાવાળી જ્યારે થાય ત્યારે કામનું જોર,
તે ખમી ન શકે એટલે તે વ્યભિચાર કરે તેમાં શું ન-
વાઈ ? કેટલીક વિધવા બાળાઓને વ્યભિચારકર્મથી
ગર્ભ રહ્યા હોય છે અને તેણીઓએ પ્રસવ થતાં છોકરાંને
મારી નાખેલાં પણ સાંભળ્યાં છે. કેટલીક યૌવનઅવ-
સ્થાવાળી વિધવા છોકરીઓ ગર્ભપાત પણ કરે છે,
અને ઘણે ઠેકાણે વિધવાએ વ્યભિચારકર્મ પણ કરેલાં
નજરે પડે છે; તેથી વિધવાઓને ખીજીવાર પરણાવવા
માટે સુધારાવાળા (હાલના સુધારાવાળા) કહે છે, અને
તે પુનર્લગ્ન થતાં ક્યારે અટકે કે જ્યારે બાળલગ્ન થતાં
અટકે તો અને તેથી ઘણી વિધવાઓ થતી બંધ પડે.
નાનાં છોકરાંઓને તો મરવાનો સંભવ વિશેષ રહે છે,
તેમ બુઢા હોસાઓને તો મરવાનું નક્કીજ. માટે તે
બેની સાથે લગ્ન થતાં અટકે તો ઘણી વિધવાઓ

અંધ શકે નહિ. દશ બાર વર્ષમાં રાંડેલી કન્યા માત્ર
પિતાને કેવી ખૂરી હુવા આપતી હશે તે તેનું મન
જાણે, અત્ર લખી શકાય તેમ નથી.

યોગ્ય ઉમરે બાળકોનો અને બાળકીયોનો વિવાહ
કરવો યોગ્ય છે. કોઈ શેઠીયાનો પુત્ર પારણામાં બુલતો
હોય અને તેની સાથે કોઈએ પોતાની પુત્રીનો વિવાહ
કર્યો, હવે તે છોકરો ત્રણ ચાર વર્ષનો થયો ત્યારે
માનુષ પરચું કે બાળકો વા ગાંડો છે. હવે પોતાની
દીકરીને તે ગાંડાની અગર બાળકાની સાથે પરણાવવાથી
દીકરીની કેવી દશા થાય ? તેમ તે દીકરીની પણ તે
બાળકા ગાંડા સાથે પરણવાની મરજી ન થાય, કે જે
આજે ભવ પોતાનો ખરાબ કરવા તે ગાંડા બાળકા
સાથે જાય ? મોટી ઉમરે વિવાહ કરવાથી એવાં
દુઃખોમાંથી મુક્ત થવાય છે. ગુણીની વા નિર્ગુણીની
પરંપરા મોટી ઉમરે સારી રીતે થાય છે, અને તેથી
વિવાહ કરવાનાં કોઈ બાતનો દોષ રહેતો નથી.

નાનપણમાં છોકરાને પરણાવવાથી ઘણા દોષો ઉત્પન્ન થાય છે અને તેથી ઘણું નુકશાન થાય છે.

૧ પ્રથમ તો છોકરાથી બરાબર અભ્યાસ થતો નથી, કારણ કે તે પૂર્વે સ્ત્રી પરણેલો ન હોવાથી તેનું ચિત્ત સ્થિર હોય છે પણ સ્ત્રી પરણવાથી તેને ચિંતાનું કારણ થાય છે. આખો દિવસ સ્ત્રી, છોકરા પાસે મારે અમુક વસ્તુ જોઈએ તે લાવી આપો, અમુક વસ્તુમાટે મને પૈસા આપો, અમુકને આમ થયું, તેમ કરી તેનો જીવ ખાય છે તેથી તે ચિંતામાં પડે છે, તેથી તેના અભ્યાસમાં તેનું મન લાગતું નથી. તેથી સ્ત્રી, અભ્યાસમાં વિઘ્નકર્તા થાય છે અને તે શરીરનું લોહી ચૂસી લે છે, કારણ કે જેમ કપૂર, જેમાંથી નીકળે છે તે વૃક્ષ નાનું હોય, પરિપક્વ થયેલું ન હોય ને તે પહેલાં તેમાંથી કપૂર લેવા તેમાં છિદ્ર પાડીએ તો આખર કપૂર થોડો જ નિકળી શકે છે અને છેવટે તે કપૂરનું વૃક્ષ સૂકાઈ નાશ પામે છે. માટે નાની ઉંમરમાં છોકરો ખોરાક

ખાઈને તેમાંથી વીર્ય પરિક્રવ થવાની યોગ્યતા મેળવતો હોય, તત્કાલે તેમાંથી વીર્ય ઓછું કરવા ધારીએ તો તેથી તેનું આયુષ્ય ઓછું કરી તેને મારી શકાય છે.

૨ છોકરાઓને સ્ત્રીના ભમાવવાથી વ્યાપાર આદિ અન્ય પ્રવૃત્તિ થાય છે, અને તેની કાચી ઉમરથી તે પોતાના સ્વાર્થથી અજાણુ થઈ શાળાનો અભ્યાસ પડતો મૂકે છે.

૩ તેને વ્યાપાર વિગેરેની કેળવણી પણ ખરાખર મળતી નથી અને દેશ વિદેશનું જ્ઞાન પણ તે મેળવી શકતો નથી.

૪ ઉપર પ્રમાણે સ્ત્રી ચારંવાર પોતાના દુઃખની વાતો કયાં કરે છે તેથી તેનું દુઃખ નિવારણ કરવાને માટે તેને અંદરથી વિકલ્પ કરવા પડે છે, તેનું ચિંતામાં તે ચિંતામાં શરીર બળી જાય છે, તેથી તેનો પણ અભ્યાસ થતો નથી અને તે વેપારમાં કુશળતા મેળવતો નથી.

૫ બાલ્યાવસ્થામાં લગ્નમૈથુનથી શરીરની શક્તિ

ઘટે છે અને શરીરનો રાજ્ય વીર્ય તેનો નાશ થતાં તેના દેહમાં રોગાદિ શત્રુઓ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેથી તેનો ક્ષય વગેરેથી શીઘ્ર નાશ થાય છે.

૬ બાલ્યાવસ્થામાં પરણેલાના શરીરમાં કૌવત-
 દૈવત રહેતું નથી અને તેનાથી ધૈર્યનાં કાર્ય બની શકતાં નથી. તેને વૈદ્ય, ડાક્ટરની વારંવાર જરૂર પડે છે, અને ક્ષયરોગી પણ થઈ જાય છે. ઇત્યાદિ દુઃખો બાળલગ્નથી થાય છે, માટે સુન્દરોએ પોતાના પુત્રોને બાળપણમાં પરણાવવાં નહીં જોઈએ, એટલું કહી મારા ભાષણની સમાપ્તિ કરું છું. આ પ્રમાણે બોલતાં સભાએ ચિંતામણિને જ્યજ્યના અવાજથી વધાવી લીધા.

સભામાંથી જનો એકપછી એક વેરાવા લાગ્યા અને રસ્તે ચાલતાં વાતો કરવા લાગ્યા. કેટલાક તો કહેવા લાગ્યા કે વાહરે! વાહ! ભાષણ તો બહુ સારું થયું. આ ભાષણનો અંમલ થાય તો ઘણા કાયદા

ધાય. વળી એક બીજુ ટોળું કે જે શેઠીયાઓનું હતું તેમાં પણ એવી વાતો થતી હતી.

જિનદાસ — કેમ વર્ધમાનશાહ ! આ ભાષણ તમને પસંદ પડ્યું કે ? વાત તો ન્યાયની છે.

વર્ધમાનશાહ — હું ક્યારે ના કહું છું. આપણા દેશની પડતીનું કારણ તથા જૈનોની પડતીનું કારણ પણ બાબલગ્ન છે. બાબલગ્ન કરવાથી ઘણી સ્ત્રીઓ રાંડે છે, અને વિધવાઓને દુઃખી લેખ મને ત્રાસ છટે છે.

જિનદાસ — કેમ ધવલચંદ ! તમારા છોકરાને બાબલગ્નમાં પરણાવતા નહિ હો.

ધવલચંદ — શું કહું જીનદાસ ! મારું બેટું નાનપણમાં દીકરાનો વિવાહ કર્યો ! સાલો રીવાજ ખરાબ છે, નાત જાતનાં કામ, પુત્રની વહુની ઉંમર મોટી થઈ છે. અને તે ખરું.

જીમ્મીચંદ — (ધવલચંદના વેવાઈ) કેમ ધવલશા !

દીકરો બીકરો ખુશીમાં છેને ? અમારી ચંચળાની ઉમર થઈ ગઈ છે, માટે હવે લગ્ન લેવાં જોઈએ. મારી ઘરવાળી લૂગડાં ચુંથે છે, કેમ શું ધાયું ?

ધવલચંદ—ધાયું ખાયું કંઈ નથી. આ જુઓને ! લાઈ શું ખોલ્યા ? નાના છોકરાને ખરણાવવો એ ઠીક લાગતું નથી. એમ વાતો કરતા કરતા પોતાના ઘેર આવે છે. લક્ષ્મીચંદ શેઠ ઘરમાં આવી બેઠા ત્યારે લક્ષ્મણાએ પૂછ્યું. કેમ ચંચળાના ખાપ ! છોકરાના લગ્નનું શું કયું ?

લક્ષ્મીચંદ—હજી કંઈ કયું નથી. આજ ધવલશા મળ્યા હતા, તેતો એમ કહેતા હતા કે હજી છોકરું નાનું છે ને તમો શું લગ્નની વાત કરો છો ? હાલ કંઈ બનવાનું નથી. એમ કહેતા હતા.

લક્ષ્મણા—ઓ પીટયો બહેવાઈ, મારી છોકરી ડાવા

તેવી થઈ તેની તેને કંઈ સમજણ પડે છે ?
 મોટું પેટ વધારી દુકાને બેઠાં બેઠાં ગળ્યાં મારવાં,
 અને ચંચળાના બાપને તો કંઈ કહેવું નહિ.
 આવો ઉંઘી પૂતળીવાળો બહેવાઈ ક્યાંથી મળ્યો.
 એમ કહી એ ત્રણ ગાળો ચોપડાવે છે.

જ્ઞાનમોચંદ—છાની રહે. શું સવરી કરે છે. શું એક-
 દમ લસવા મંડી છે. જુએ છે ચંચળાનો
 નાવડો. હજુ તેના નાકમાં લેંટ લગડે છે,
 બીચાડું નાતું બાળ !! શું કરે ધવલશા.

જ્ઞાનમોચંદ—તમારાં બધાં કાળાં કર્મ છે, બે બોલ જરા
 તાડીને કહ્યા હોત તો કેમ માને નહિ. શું તે-
 ના માંથામાં ગજ ઘાડ્યા છે ? એવો કેવો ત્રીસ-
 મારણાનો બેઠો ! હું તો મળી હતતો “ તુર્ત
 દાતને મહાપુત્ર્ય કરી નાંખ્યું હત.”

જ્ઞાનમોચંદ—એકદમ કેમ આટલી બધી ઉંચી નીચી થઈ
 ગય છે. દોષ નાત જાતનાં દામ છે, સમતાનાં

ફળ મીઠાં છે. ' કમ જોર ને ગુસ્સો બહોત' જોરાંનો ઉછાંછળો સ્વભાવ પ્રગટ થયા વિના રહેતો નથી. સમતા રાખ !! કાલ વળી જરા દબાવીને કહીશ.

લક્ષ્મીચંદ શેઠને રાંધી ખવરાવી લક્ષ્મણા બની ઠણી મંગલા નામની પોતાની ંહેવાણુને ઘેર જાય છે અને ત્યાં ઘરમાં પેસે છે એટલામાં મંગલા-
“આવો ંહેવાણુ” એમ કહી બોલાવી બેસાડે છે.

મંગલા-કેમ ંહેવાણુ ! આવવું થયું. ઘણા દહાડે આવ્યાં હાં ! સૌ ખુશીમાં તો છેની ?

લક્ષ્મણા-ખુશી ઘેર ગઈ મારી બાઈ !! મારે તો ‘બાપ બાંધુ છું ને તેર તુટે છે. ’ ચંચળા પરણાવવા જેવડી થઈ તેની વાત મેં ચંચળાના બાપને કરી હતી, તેમણે તમારા ધણીને કહ્યું હતું પણ તે કાંઈ ગણકારતા નથી, એમને તો ગગનમાં ગાજે છે, તે માટે આવવું થયું છે. કહો કેને ? તમે શું ધાયું છે ?

સંગઠા-મારે ક્યારે ના છે. આપણે તો તૈયાર છીએ,
ચોટાના ઘરના છોકરાને વહેલો પરણાવવો
લેઈએ. હું તો ક્યારનીએ મનોહરના ખાપને ઠહું
જે દહાવો લેવાયો તે ખરો, કાલ કેણે લીધી છે ?

લક્ષ્મણા-તમારા ઘરમાં તમારા ઘરવાળા કેમ ના કહે
છે ? તેમને તમો કેમ કંઈ કહેતાં નથી, અગર
તમારું તેની આગળ કંઈ ચાલતું નથી કે શું ?

સંગઠા-કેમ ચાલતું નહિ હોય ! હું દોઈની આશી-
યાળી છું કે શું ! પીટયાને આજ ધધડાઈને
કહીશ. ચોટાના હાથે છોકરાંને પરણાવ્યાં એટલે
નીકાલ થયો. અરૂં ઠહું કે ખોટું ? એટલામાં
ધવલશેઠ અને મનોહર ઘરમાં આવે છે. લક્ષ્મ-
ણાને દેખીને શેઠ કહે છે કે અહો ! વહેવાંણ
આવ્યાં કે શું ? ખુશીમાં તો છોને ! લક્ષ્મણા-
તમને દેખ્યા એટલે આપણે તો ખુશી. સગાના
જેવું સુખ સ્વર્ગમાં પણ નથી.

કે, જુઓ ! આજ મેં દીકરીનાં લગ્ન, ધવલશાને ઘેર જઈ નક્કી નિર્ધાર્યાં છે, હવે એક મહિનાની વાર છે, વૈશાખ સુદિ ત્રીજના દિવસે હવે પોતાની દીકરી પરણાવવી પડશે માટે તૈયારી કરો.

હવે ધવલશા તથા લક્ષ્મીચંદના ઘેર પાપડ વણાવા લાગ્યા, ઘર ધોળાયાં, ચંદ્રવા બંધાયા, પંદર દિવસ લગલગ રહ્યા કે—વરકન્યાની પીઠીયો ચોળાવા લાગી. આ વખત મનોહર શું કરે છે તે આપણે જોઈએ. મનોહર આ વખત પાંચમી ચોપડીમાં નાપાસ થયો હતો તેથી તેના માસ્તર, શેઠ ધવલચંદને ઘેર આવી કહેવા લાગ્યા કે તમારા પુત્રને હજી લેસન બરાબર આવડતું નથી, તેથી એક વર્ષ હજી પાંચમી ચોપડીમાં રહેવું પડશે, છોકરું તીક્ષ્ણ બુદ્ધિવાળું નથી.

ધવલશા—માસ્તર સાહેબ ! એક વર્ષ પાંચમીમાં રહેશે તો કંઈ હરકત નથી, પણ હાલ તો મનોહરનાં લગ્ન છે માટે તેને એક મહિનાની રજા આપશો.

માસ્તર—આવડા નાના બાળકનાં લગ્ન કરવાં હીક નથી. જે તમે હીંગણીની રમત પેઠે મનોહરને પરણાવશો તો તેનો ભવ બગડશે, તેમાં તે દોષના અધિકારી તમે થશો.

ધનન—હું કેમ કહું! એની મા તથા વેવાણુ મારો છવ બાપ છે અને રૂવે છે મારે લગ્ન કથઈ વિતા ફટકો નથી.

માસ્તર—બરેબર શેઠ!—પોતાના પુત્રોનું હિત વાંચનારા માળાપો દેહક જ હોય છે, તેમાં રીએને જે દેખવાણી આપી હોય અને સૂઝોધ પહેલાંથીજ આપ્યો હોય તો આણું પરિણામ આવે નહિ: બાણું, પીણું, રોણું, જેણું, નહાણું, બેરાંને ખ્યાઈ હોય છે. કેટલીક માતાઓ પોતાના છોકરાને બહેલો પરણાવીને પોતાને કૃતાર્થ માની પુત્રનું છવન ધૂળમાં ઘાટે છે. કેટલાકો તો પુત્રના પુત્રનાં

દર્શન કરવા સાઈ વહેલાં પુત્ર પુત્રીઓને પરણાવે છે, પણ તેથી દેશની તથા ધર્મની ખરાબી થાય છે અને જૈનોની નળળી હાલત થાય છે. કોણ જાણે શું થવા બેઠું છે ? એમ કહી માસ્તર પોતાને ઘેર ગયા.

લક્ષમાં ઉભયના ઘેર, વાબ્દ વાગવા લાગ્યાં, લગ્નના એક બે દિવસ બાકી રહ્યા એટલે વરઘોડો ચડયો, તેમાં ઘણા રૂપૈયાનો નાશ થયો. દાઈબાનું ઉડાડવામાં, નાતવરામાં તેમજ લક્ષ પાછળ ખાલી નકામા અર્થથી પૈસાનું પાણી થયું. પુત્ર પુત્રીઓને લગ્ન પહેલાં નીચે પ્રમાણે ઉપદેશ આપવો જોઈએ.

પુત્ર પુત્રીઓને પરણાવતાં પહેલાં આપવાની હિતશિક્ષા.

પુત્ર પુત્રીઓને પરણાવતા પહેલાં માતાપિતાએ તેમને હિતશિક્ષા આપવી જોઈએ. તમારે પત્ની તથા

સ્વામીની રીતિએ ધરાબર વર્તવું, સ્ત્રીએ પોતાના પ-
તિની આજ્ઞા માનવી, તેમને હુઃખકર વચનોથી અંતા-
પવા નહીં, તેમની મરજી પ્રમાણે વર્તવું, સાસુ સસરાનો
વિનય કરવો, તેમના સાસુ ઉદ્વેગથી બોલવું નહિ,
સાસુ કપકે આપે તો તે શાંતભાવથી સ્ત્રીને કરવો,
કદાચ સાસુએ કહેલી વાત યુક્તિયુક્ત ન હોય
તોપણ તે વળતે સાસુને કહેવું નહિ, તેમણે મન પ્રસન્ન
હોય તે વળતે નમ્રપણે કહેવું, સાસુ કોમીલી હોય
તો વહુએ સામાં કોવકર વચનો બોલવાં નહિ.
પતિએ પોતાની સ્ત્રીસાથે પ્રેમભાવથી વર્તવું. અંસા-
રમાં ધર્મ્ય વ્યવહાર વિરૂદ્ધ વર્તવું નહીં, પરંતુ એટ-
લાથી પોતાને કૃતાર્થ માની ન લેવું જોઈએ, અંસાર
વ્યવહારમાં ન્યાયનીતિથી ચાલી ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ
એ ચારે વર્ગનું સાધન કરવું, પોતાની સ્ત્રીને ધર્મના
માર્ગમાં જોડવી, ધર્મ કરવામાં તેને અંતરાય કરવો
નહિ, સ્ત્રીની લાગણી હુઃખાય તેવાં કદુદ વચનો તેણીને

કહેવાં નહિ, લોક વિરુદ્ધ વર્તવું નહિ, પુરૂષે પોતાની સ્ત્રીને ધર્મની કથાઓ સંભળાવવી અને ધર્મ કરવામાં સ્ત્રી પુરૂષે ઐક્યભાવથી વર્તવું, પણ મોંઝ શોખથી પોતાનું જીવન એળે ગાળવું એ કંઈ પરણવાનું ભૂખણુ નથી. આ સંસાર અનિત્ય અને સ્વાર્થમય છે, તેમાં એક ધર્મ તેજ સાર છે. સાંસારિક પદાર્થો અનિત્ય છે અને તે પોતાના નથી, માટે વૈરાગી જીવે તો સંસારનો ત્યાગ કરી સાધુપણું અંગીકાર કરે છે, જ્યાં રાગ ત્યાં દ્વેષ અવશ્ય રહે છે. સ્ત્રી પણ પોતાની નથી. પોતાનું શરીર પણ પોતાનું નથી, તો અન્ય વસ્તુ પોતાની ના હોય તેમાં શી નવાઈ ? માટે અને તો મુનિવ્રત અંગીકાર કરવું એ શ્રેષ્ઠ વાત છે, તે ના અને અને મોહનીયકર્મનો નિકાચિત ઉદય હોય તો સ્ત્રી પરણવી, પણ તેને પોતાની માનીને તેમાં આસક્ત ન થવું. તેમ સ્ત્રીએ પણ એમ જાણવું કે પતિ એ પણ અન્ય જીવ છે, પણ યાવત્ સંસારમાં સ્થિતિ છે ત્યાં સુધી બંનેએ પરસ્પરસાંસારિકનીતિપ્રમાણે વર્ત-

હું જોઈએ, આ પ્રમાણે શિક્ષા આપીને જાનનેને જો
પરણાવવામાં આવે તો ઘણો ફાયદો થઈ શકે.
હવે આગળ શું જાન્યું તે કહું છું.

ચંચળાને મનોહર વેરે પરણાવવા માટે ચંચ-
ળાના બાપ લક્ષ્મીચંદ્રના ગેર મનોહરને લઈ જાન
આવી. તોરણ આગળ મનોહરને ઉભો રાખવામાં
આવ્યો, ત્યાં પ્રથમ લક્ષ્મણ સાસુ તરફથી સંસા-
રની સુકિત દેખાડવા નિમિત્તે પ્રથમ સાંબેલું લઈને
પોંખવામાટે આગુએ આવીને સાંબેલું દેખાડવા માંડ્યું,
જોઈએ સાંબેલાવતી પોંખવા માંડી. તે ઉપરથી સમ-
જવાતું દે જેમ ઉખલમાં દાણાને સુસલવડે ખાંડવામાં
આવે છે તેમ સંસારરૂપીખાંચણીઆમાં મારી દીઠરી
તરફની પડતી ફરકતોરૂપીસાંબેલાવડે તમે દાણા-
ની પેઠે ખંડાશે અને તે ચિંતા ઉપાધિતું કારણ છે,
માટે મારી દીઠરીને તમે પરણવા ધારો છો તો ત-
મારી જોવી અવશ્યા યશે, તેમ છતાં પણ જ્યારે તમારી

સરળ દેખાય છે ત્યારે વળી સાસુ ધુંસડું દેખાડે છે તે
 ઉપરથી એમ સમજાવે છે કે, જેમ બળદ ધુંસડાને
 ધારણ કરી ટાઢ તાપ સહન કરી પોતાના કાર્યમાં
 પ્રવર્તે છે, તેમ તમારે પણ આ સંસારમાં મારી
 દીકરી રૂપ ધુંસડું ખાંધે ધારણ કરીને ટાઢ તાપ
 ઉપાધિ શોક આદિ દુઃખોને ધારણ કરી સંસારમા-
 ગમાં વહેવું પડશે. વળી સાસુ વરને ત્રાક દેખાડે
 છે, તે ઉપરથી એમ સમજવાનું કે ત્રાક રૂપ સ્ત્રીથી
 સંસારમાં ઉત્પન્ન થતાં આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ દુઃખો-
 થી વિધાવું પડશે, પરણવું એ કંઈ સહેલ નથી, વળી
 સાસુ રવૈયો દેખાડે છે, તે ઉપરથી એમ સમજવાનું કે
 જે ન ધીને માટે છાશ વલોવાય છે તેમ તમે સ્વાર્થને
 માટે વલોવાશો. ઇત્યાદિ તેના ઉપનય પુરૂષમતિ
 અનુસારે જુદા જુદા પણ થઈ શકે છે. એ પ્રમાણે
 દેખાડ્યા છતાં પણ જ્યારે વર તરફથી મોહને લીધે
 કંઈ જવાળા દેવાતો નથી ત્યારે સાસુ સસરા પોતાની

દીકરીને ચાર ગતિરૂપ ચાર ફેરા ફેરવી પરણાવે છે. ચાર
ગંગકના ફેરાથી જેમ સમજવાનું છે હવે આ
મોહનીનું ઘર જોવી શ્રી પરણવાથી ચાર ગતિમાં
પુનઃ પુનઃ ફેરા ફેરવા પડશે, જો એનો ખરો ઉપનય
જાણવામાં આવે તો વર શ્રી પરસ્પર પરણવાની ઇચ્છા
દરે નહિ, અને ખરું પૂછો તો અજ્ઞાનભાવે પરણનારા-
ઓને જો કિયાનો શો અર્થ છે તે જિલકુલ જાણવામાં
આવતો નથી. હવે આ પ્રમાણે ગિયારા નાના બાળ-
ક મનોહરનું અંગજાની સાથે લગ્ન થયું.

મનોહર પરણવું એટલે શું તેનો અર્થ પણ
સમજતો નહોતો, જેમ ગોર, કિયા ઠરાવે તેમ
કરતો, પોતે એટલું સમજતો હતો કે પરણેલી શ્રીને
વહુ કહેવાય છે. હવે નાનપણમાંથી સંસારભાવે અંગ-
જાની સાથે મનોહરને વર્તવું પડ્યું. કારણ મળે દરેક
સંજાઓનો ઉદય થાય છે, તે પ્રમાણે તેને પુરૂષવેદ
મૈથુનમંત્રા ઉદયે આવી. મહિના બાદ મનો-

હરને નિશાળે લાણુવા જવું પડ્યું. ચંચળાં
ખિલકૂલ મૂર્ખ હતી, લાણુવાને તે તો ધિક્કારતી
હતી, તેમ તેનો ચીકીયો અને કદાચહી લડાઈ
ખોર સ્વભાવ પડ્યો હતો, તે મનોહરને નિશાળે
જતો દેખી કહેવા લાગી કે હવે નિશાળે જવું ખોટું
છે, મને લોકો મહેણાં મારે છે અને મારી ખીજી
ખેરીઓ મશ્કરી કરે છે, પણ તેથી મનોહરને કંઈ
અસર થઈ નહિ; કારણ કે પિતાનો આગ્રહ લાણુવા
સંબંધી ઘણો હતો. મનોહરનું ચિત્ત, વિદ્યાભ્યાસ
ઉપરથી કંટાળ્યું હતું અને તેનાથી બરાબર લેશન
આણુ થઈ શકતું નહોતું. માસ્તર વારંવાર ઠપકો આ-
પતા હતા, મનોહરની માતા તો પોતાની વહુને દેખી
પોતાને ધન્યધન્ય માનતી હતી. અહો ! માતાઓ
પોતાના પુત્રનો બરો સ્વાર્થ સમજી શકતી નથી અને
ક્ષયના હોમમાં પોતાના બહાવા છોકરાને હોમે છે.
મનોહર હવે શાળામાં જતો બંધ થયો, તેને કુમિ-

ત્રોની સોળત યઇ તેથી વેશ્યાને ઘેર પણ જતાં
 શીખ્યો, અને તેથી તેને ચાંદીનો રોગ થયો, તે
 મહા મહેનતે હજારો રૂપેયા ખર્ચતાં મર્યો. મનો-
 હર એક દુકાનેથી બીજી દુકાને ભટકવા લાગ્યો.
 મોડના પાનમાં બાથ્યાવસ્થામાં પડવાથી ખર્ચે તે અં-
 સાર સ્વરૂપ જાણી શકતો નહોતો, કેટલાક લોકો
 તેની મદદરીમાં તેની વડુને તેની મા કહીને બોલા-
 વના, મનોહર તેથી ચીડાતો હતો પણ શું કરે? કોઇ
 વખતે કહેજી જાણનાં મનોહર અને અંચળાને
 કહેશ પણ યતો, અંચળા અને સાચુ વચ્ચે પણ કોઇ
 વખતે કહેશકેશી માળાગાળી શુદ્ધ મચતું, આખા
 ઘરમાં અંચળા લોકજ્ઞાન મચાવતી, રોતી, લડતી, અને
 ખતી પણ નહોતી.

અતિશય લાઠ લલાવવાં નહીં.

સાચુનો ધર્મ છે કે, પુત્રની વડુને પહેલાં
 ખેતના ઘરની નીતિ શીખવવી. આ પ્રમાણે અંચા-

રમાં વર્તવું, સાસુ સાથે આ પ્રમાણે વર્તવું, અમુક વખતે અમુક અમુક ઘરનાં કામકાજ કરવાં, પોતાના પતિની ભક્તિ કરવી, સાસુ સસરાને નમન કરવું, પરપુરૂષ સાથે એકાંતે છાની વાત કરવી નહીં, પરપુરૂષ સાથે હસવું નહિ, સવારમાં સૌના પહેલાં ઉઠવું, મોટાના સામું અસભ્ય બોલવું નહિ, વડીલોની મર્યાદા પ્રમાણે ચાલવું, એ પ્રમાણે સાસુ ભે પહેલાંથીજ પુત્રની વહુને શિખામણ આપે તો કેશાકેશી ચુદ્ધ બનવાનો વખત આવે નહિ.

ચંચળાના સુખમાં દેહકું પેહું.

એક દિવસ ચંચળા, લક્ષ્મણા સાસુ સાથે ગાળો દેઇ ખબ લઠી અને રીસાઇ કોઇ કચરાળી જગામાં કોઇથી જઇ સૂઇ રહી, એવામાં એક નાતું દેહકું દેહતું દેહતું તેના મુખમાં પેહું, તેણીએ એકદમ મુખ પહોળુ કર્યું તેથી તે પેટમાં ઉતરી ગયું, તે ઓમો ખરાડા પાડવા લાગી. અને ઉંચી નીચી થવા લાગી, તથા માથું પટકવા લાગી, અંતે ધવલ

ચેઠને માણસ પડવાથી ડાકટરને બોલાવી પ્રતિકાર કરાવ્યો તેથી દેડકું નીકળી ગયું; તોપણ ચંચળાએ પોતાના સ્વભાવને છોડ્યો નહીં. ચંચળા કાચું પાકું ખૂણ ખાતી, દેવદર્શન કરવાં અને ગુરૂ પાસે ધર્મ સંભળવા જવું તે તો તેને ઝેર જેવું લાગતું, કોઈની નિંદા કરવી, કોઈનું હિંમુચતું કરવું, લાકડાં લકાવવાં એ તેને વહાણું લાગતું. એક દિવસ તેણીએ પોતાની બેનપણી પાસે એક મોતીની માળા દેખી, તેવી માળા મેળવવા તેણીએ પોતાના પતિને કહ્યું, ત્યારે મનોહરે કહ્યું કે, મારું મારા બાપા આગળ કંઈ આવતું નથી, તારે ખપ હોય તો મારા બાપાને કહે, ત્યારે ચંચળાએ કહ્યું. પીટયા ! તું શું કરવા પરણવા આવ્યો હતો, વાંટો રહેવું હતું, મને તું પરણ્યો છે કે તારો બાપ પરણ્યો છે, કે જેથી તેને કહેવાતું કહે છે.

મનોહર-નકદ્દટ ! વિચારીને બોલ ! બોલતાં બોલતાં

પહેરી કે શું ?

ચંચળા-અહો હો ! આટલી ગધી શેખાઈ દેના ઉપર
મારોછો !! શું જઘન કરી નાંખ્યો છે ? હજી
તમારા ઘરનું એક કાપડું સરખું પણ લીધું
નથી, રાંડની ગળે વરસથી ઉઘાડી ફડું છે, એક
મોતીની માળા સરખી પણ તમારાથી અપાય
નહિં ત્યારે તમને પરણીને શું સુખ માણ્યું ?
શાં પાપકર્મ કર્યાં હતાં કે ભોગભોગે આવો
ધણી મળ્યો.

ઘરેણાનો ઘમઘમાટ.

સ્ત્રીયો ઘરેણાં પહેરી પોતાને કૃતાર્થ માને છે,
પણ સમજતી નથી કે ઘરેણાંની શોભા કરતાં શુભની
શોભા ઘણી મોટી છે. પોતાના પતિને પંજેળીને ઘરેણાં
પહેરવાં એ મહાંપાપ છે, તેમજ ગામમાં કાઠેનું બે
પૈસાનું દેવું કરી પતિને કનડી ઘરેણાં પહેરવાં એ પણ
અન્યાય છે. પતિના દુઃખમાં સ્ત્રી ભાગ લેનારી છે પણ

પોતેજ તેને નક્કારો અંતાપે ત્યારે તે પતિવ્રતા સ્ત્રી
 શી રીતે ઠહી શકાય? કોઈ ગાંડો ધણી હોય વા વ્ય-
 સની પતિ હોય અને પોતાનાં ઘરેણાંને પતિ વટાવી
 દેવાણું કાઢે તે વળતે સ્ત્રીએ ઘરનું સાડું થાય તેમ
 વિચારવું. સ્ત્રીઓનો સુખ્ય અક્ષંકાર પતિવ્રતાપણું
 છે, તેમજ સાસુ નસાણે નમન કરવું એજ તેની મોટી
 બીતિ છે, પોતાના પતિનું ખૂટું ચિંતવવું નહીં, તેમજ
 સુખ દુઃખમાં પરસ્પર સાહાય્ય કરવી એજ દંપ-
 તીનું જૂનાનું છે. સ્ત્રી હૃદયી જાતે ઘાણીને મોતીની
 માળામાં મનોહરે પોતાના પિતાને કહ્યું. તેણે
 મોતીની માળા પોતાની સ્ત્રીને આપી ત્યારે તેનો
 સાલ, ચંચળાએ છોડ્યો. અહો! કદાચહી અને મૂર્ખ
 સ્ત્રીઓથી પતિયોને કેટલું દુઃખ સહન કરવું પડે છે!!!
 ચંચળાને માલ વર્ષાની ઉમરે એક પુત્રનો પ્રસવ થયો,
 પણ તે છ મહિનાનો થઈ મરી ગયો.

મનોહરની મા, મનોહરનું સુખ દેખવા રહી નહીં,

તેણે પરણવની વાટ લીધી એટલે મૃત્યુ પામી. ધન-
 લશેઠ વૃદ્ધ થયા હતા, તેને તેથી એક કારી ધા લાગ્યો,
 તેપણ ચિંતામાં ને ચિંતામાં મૃત્યુ પામ્યા. મનોહર-
 રને દુકાનનો ભાર વળગ્યો, નાની ઉમરમાં કેળવણી
 બરાબર લીધી નહિ તેથી વ્યાપારમાં તેને સમજણ
 પડતી નહોતી, તેના ગુમાસ્તા કેટલુંક ધન ખાઈ
 ગયા, તેની પ્રતિદિન લક્ષ્મી ખૂટવા લાગી, મનોહરથી
 એટો વ્યાપાર પણ થઈ શકતો નહોતો, તેની છેક
 નિર્ધન અવસ્થા આવી, ખાવાનું ખૂટ્યું, ઘર પણ
 રહેવાનું ઘરેણે મૂક્યું, ઓછામાં પૂરો ક્ષય નો રોગ
 તથા ભગંદર અને પરમીયો એ ત્રણ રોગ મનોહરને
 લાગુ પડ્યા, ગિચારો મનોહર ખાટલે પડ્યો, અંચ-
 ળાને કેઠરોગ ઉત્પન્ન થયો. તેથી તે પણ દુઃખી બની
 ગઈ, અને તેની અભિમાનદશા ઉતરી ગઈ, આ બાળ-
 લગ્નજોડું દુઃખી હાલતમાં આવી પડ્યું. એકદિવસ
 મનોહરે દુઃખથી પથારીમાં સૂતાં સૂતાં ગાવામાં

નીચે પ્રમાણે પોતાના દુઃખના ઉલ્લાસ કાઢવા માંડ્યા.

રાગ કાન્હરો.

લગ્ન લાજકતાં કર્યો ન દોષ

મારાં દુઃખડાં નજરે જોઈ. લગ્ન૦ ૧

પ્રાતુ દય વિદ્યાસય થાવે,

દાખલુ દોસી સી નિત ખાવે. લગ્ન૦ ૨

ચિંતા ચિંતા સત મન ગાળે,

ગ્રોષ દિયેગે તે હેડને ગાળે, લગ્ન૦ ૩

બાપુતર ગણુતર દૂરે નાસે,

બ્યાપાર દુષ્ટર મન નવિ લાસે. લગ્ન૦ ૪

શરીરશક્તિન ઘટતી જાયે,

દાય ગળતી બહુ રોગો થાયે. લગ્ન૦ ૫

માતા પિતાગે મને પરણાવ્યો,

દોષાગ્નિ માંહે સળગાવ્યો. લગ્ન૦ ૬

હુઃખના દરિયામાં હું પડિયો,

મરણપથારીમાં રડવડિયો.

લગ્ન૦ ૭

કરગરી કરજોડી કહું રોઇ,

બાલલગ્નને કરશો ન કોઇ.

લગ્ન૦ ૮

આ પ્રમાણે ગાયન ગાઇ મનોહર હુઃખના ઉભરા
કાઢે છે, પ્રમેહ રોગથી ખૂસો ખરડા પાડે છે, તેણે ડાકટ-
રને ઘેર બોલાવ્યો, ડાકટરે શરીર તપાસી કહ્યું કે, ત-
મારા શરીરમાં મૂળથી ધાતુક્ષય થયો છે અને જઠરાગ્નિ
મંદ પડી છે તેથી બાધું પચી શકતું નથી અને તેના
લીધે બીજા રોગો ઉત્પન્ન થયા છે, તેણે ઇત્યાદિ કાર-
ણો કહી બતાવ્યાં. રોગ અસાધ્ય છે. અંચળા હવે
હુઃખની સ્થિતિમાં આવી પડી, તેનો પતિએ ત્રણ
વર્ષ પથારીમાં પડી રહ્યો અને તે ઉધરસ, શ્વાસો-
શ્વાસના ઉપાડને લીધે અત્યંત પીડાવા લાગ્યો, ત્યારે
તેનાં સગાંવહાંલાં કુટુંબી સંબંધી સર્વે તેને
મળવા આવ્યાં, તેવારે મનોહરે આ પ્રમાણે અડકતે

વચ્ચને દુઃખિયારી સ્થિતિમાં પણ પોતાના દેશના
કલ્યાણને માટે, જૈનવર્ગની ઉન્નતિને માટે આ
પ્રમાણે બોલવા લાગ્યો.

મારાં સગાં બહેલાંઓ ! તમે જાણો છો કે “પહેલું
સુખ તે જાતે નયો” એમ કહેતાં કહેતાં તેની આંખ-
માંથી દડદડ આંસુની ધારા વહેવા લાગી અને છાતી
ભરાઈ આવી, ત્યારે કાઠાઓએ તથા કાઠીઓએ તથા
સાસુ વગેરેએ ખીરજ આપીને કહ્યું કે, તમે ગભરાશો
નહિ. મનોદર આગળ બોલ્યો. આ મારું શરીર
રૂધિર માંસના દોઢા વિનાનું શિથિલ હાડકાંનીમાળા
જેવું થઈ ગયું છે, તેનું કારણ મને મારા માતાપિ-
તાએ નાવપણમાં પરણાવ્યો તેજ છે. અહહ ! અરે
હાય ! મમમતે ખીરું દુઃખ જો છે કે મારું થયું એવું
ખીજાનું થાય નહિ. ત્યારે મારા શરીરમાંથી વીર્ય
નાશ થઈ ગયું ત્યારે સર્વ રાગો શત્રુની જેઠે પીડવા
લાગ્યા. હયા ! અરે ! હરે દેવો આધાર. કારમાં ને

લાડમાં મારી માતાએ મને પરણાવ્યો, ભણવાનું મૂકાવ્યું, માફ ભણવા ઉપરથી ચિત્ત ઉઠી ગયું, વ્યાપારમાં ગમ પડી નહિ, તેથી અંતે સર્વ ધન ખૂટી ગયું, ઘેરી પણ અવિનીત અને કલેશ કરનારી મળી, હવે, ક્ષયરોગમાંથી બચવું મુશ્કેલ છે, હવે સૌ સગાં સાથે છેલ્લા પ્રણામ છે, એમ કહીને તે બે હાથ જોડે છે અને આંખમાંથી અશ્રુધારા વર્ષાવે છે, તે દેખી સગાંવહાલાં પણ રડી પડે છે અને ગળગળાં થઈ જાય છે. જૈનોએ તેને નવકાર મંત્ર અંતે સંભળાવ્યો. તેણે કહ્યું કે મારાં વહાલાંઓ !! હું તો હવે જાઉં છું પણ અંતે મારી શિખામણ એક છે કે કોઈ બાળલગ્ન કરી સંસાર વ્યવહારમાં વરવહુને વર્તાવશો નહિ. એમ કહેતાં કહેતાં તેના આત્માએ આ નાશવંત શરીરનો સંગ છોડ્યો. સગાં વહાલાંએ મરણકૃત્ય કયું, અંચળા રોવા લાગી, પણ હવે શું વળે ? શરીરમાંથી નીકળેલો આત્મા કંઈ પાછો આવતો નથી.

હિત શિક્ષા

સુત્રો ! મનોહરની અંત્યાવસ્થાથી કોને દુઃખ થયા વિના રહેશે ? જાળલગ્ન કરવાથી એવા કુશાયદા થાય છે. ધવલશેઠે લગ્ન માટે ઠંઠં સારો વિચાર કયો કર્યો પણ ઘરમાં સ્ત્રીએ અજ્ઞાનકથાથી પોતાના પરજાણ્યો ત્યારે અંતે જાળમેદાન થઈ ગયું પણ કંઈક થયો; માટે માનપિતાને શિષ્યો પાતાનાં છોકરાંને તાતપણમાં પરજાણવાં નહીં કરવડી દોરી માત્ર પણ કાનિ પરાંન્યા હોય નહિ અને શરીરની નયણી અવરજા થશે જનકોમમાં તાતાં છોકરાંથી મહાનુકાર્ય થઈ શકશે નહિ, આટલું વિચાર્યાનું પુરું થાય, વ્યાપારકળામાં દુઝિયાર થાય ત્યારે પુત્રાદિ પરજાણવાડે જેથી અંસારમાં દોષ જનની અવરજા પડે નહિ અને શરીરની જુવારી થતી અટકે. આ એક પોતાના પુત્રના એકલાના હિતને માટે નથી પણ સમગ્ર જનતા તથા જૈનવર્ગને માટે

હિતકારક આ વાત છે. આ હિતશિક્ષાને માન આપશે તે લોકો શરીરે સુખી થશે અને સંસારનાં તથા ધર્મનાં મહાન્ કાર્યો કરી શકશે અને દુનિયામાં અમર થઈ જશે; અને જે હિતશિક્ષા નહિ માને તે વિપરીત ફળ પામશે, નિર્ણળપ્રજ્ઞનાં મન પણ નિર્ણળ રહે છે અને તે પ્રમાણે સત્ત્વગુણ પણ ઓછો રહે છે, તો તેથી ધર્મકાર્યમાં પણ તેની યથાયોગ્ય પુનર્જિતિ થતી નથી. સુર હોય તેજ ધર્મને સાધી શકે નવકાળ બાળલગ્નથી જેનાં શરીર મડદાલ બની ગયાં બહાલાંઓ તથા તેનાથી ચૌદ, પંદર, સોળ વર્ષે વહુથી હિંમત થનાર પ્રજા થાય છે તે તો વિશેષકરી ધર્મમાં હિંમત વિનાની રહે છે, અર્થાત્ ધૈર્ય અને દૃઢતા પૂર્વક તેનાથી ધર્મસાધન થઈ શકતું નથી અને સત્ત્વવાન્ ધૈર્યવાન્ પુરૂષો હોય છે તે ધર્મ વા કર્મમાં પૂરા હોય છે. કહેવત છે કે “ જે શૂરા તે સર્વ વાતે પૂરા. ” હોય છે. નિર્ણળ પ્રજાથી વિદ્યાભ્યાસ કરી શકાય નહિ;

વળી બાળ લગ્ન થયા બાદ વિદ્યાર્થીઓની ચાહશક્તિ
પણ કમતી થાય છે અને તેઓનું ચિંતાવાળું મન
રહે છે. મારે બાળલગ્નનો હુકારો મળે કરવો અને
યોગ્ય ઉમરે લગ્ન કરવાં એજ હિતશિક્ષા છે.
ઇતિ શ્રી શાંતિઃ શાંતિઃ

આ પ્રમાણે દ્વિતીય પુરૂષે બાળલગ્ન ઉપર ભાષણ
આપ્યું, તે સાંભળી સખાતા સદ્ગૃહસ્થોએ તેમને
તથાથી સ્ત્રીધા. ત્યાર બાદ તૃતીય સ્તંભગ્નિ નામના
પુરૂષે આપણુ આપ્યું કે:—

ગૃહસ્થો !!! બાળલગ્ન સંજ્ઞાથી આપણી જેનકોમમાં
જેકે દરેક દરેકો લેઈએ છીએ કે જેથી કોઈ બાળ-
લગ્ન કરે નહિ. મને ખાતરી છે કે બાળલગ્ન ન કરવા
અમે આ સખામાંને બોલેલો અને બહારનો કેઈ પણ
માણસ વાંધે દેશે નહિ. એ હુન્ટ નીવાળનો દેશની-
કાલ કરવાને મારે અમે આ સખા ભેગી થઈ હોય એમ
હું માનું છું. હવે હું ચોટલું કહી નામના એકી આ-

ઓઐ શાંશાં કૃત્ય કરવાં જોઈએ તે વિષય ઉપર યેઝાલ
 કહું છું. નાતના શેઠાને નાતનું ભણું કરવા, તેનો ખંદો-
 ખસ્ત રાખવા, નાતની ઉન્નતિ કરવા તથા ધર્મના કા-
 યદા પળાવવા માટે નીમવામાં આવે છે; જેમકે અમુક
 વીશાશ્રીમાળી જ્ઞાતના શેઠ, અમુક ઓશવાળ જ્ઞાતિના
 શેઠ, જ્ઞાતિને સુધારવી, તેને સારા માર્ગે દોરવી તે
 શેઠીઆનું કર્તવ્ય છે. જેનો પક્ષ જખરો હોય, રાજ-
 કાજમાં લાગવગવાળો હોય, ખાનદાન હોય, દયાળુ
 હોય, ગંભીર હોય, ઉદાર હોય, પોતાની જ્ઞાતિની
 ઉંચીસ્થિતિ થવામાં જેની દરરોજ લાગણી હોય તથા
 પ્રવૃત્તિવાળો હોય, સમયનો જાણુ હોય, ધર્મી હોય,
 લજ્જાલુ હોય, બહાદુર અને ધૈર્યશુભ્ધ કરી સંપન્ન
 હોય, સર્વ જ્ઞાતિને સન્માર્ગે દોરવાની જેનામાં કળા
 હોય, ન્યાય અને અન્યાયનો જાણુ હોય, યથાયોગ્ય
 ધનસાક્ષ આપનારો હોય, કોઈની શરમમાં લેવાય
 નહિ એવો હોય, પ્રાણુનો નાશ થતાં પણ લાંચ

લેનાર ન હોય અને સત્યવાદી એવો શેઠ વા નગરશેઠ
જેનવર્ગનું તથા પોતાની જ્ઞાતિનું લલુ કંરી શકે છે.

ફક્ત નામના ડોઢિયાઓ.

જેનામાં અસ્તવગુણ ના હોય તથા લાંચના પૈસા ખા-
નારા હોય, જૂઠાનો પદ્મકાર હોય. “પર મરો વહુ મરો
પણુ ગોરનું તરલાણું ભરો.” એ ન્યાયે પોતાના
સ્વાર્થમાં પૂરો હોય અને પારકી દયા રાખનાર ના હોય,
સત્યવાદી પણ તે જેનાથી દૂર રહેલું હોય, પોતાની
નાતની જેને દરકાર ના હોય, ઘડીમાં કંઈ ખોલે ને
ઘડીમાં કંઈ ખોલે, કહેણી પ્રમાણે રહેણી ના હોય, સ-
ત્યાયે પોતાના પગે કુવાડો લેનાર ના હોય, કુસંખી
અને કદાચકી હોય, કામના ભૂખ્યા ના હોય, પણ જે
નામના ભૂખ્યા હોય, જેનો ભારખોજ પડેલો ન હોય,
પોતાની નાતિમાં પરેશું અવ્યવસ્થિત પણું જે દૂર કંરી
શકેલો ન હોય, કુસંખ પડેલો હોય તે પણ દૂર
કંરી શકે નહિ, એવા વીશાશ્રીમાળી શેઠ અગર જો-

શવાળ જ્ઞાતિના શેઠ અગર ઓશવાળ જ્ઞાતિના શેઠ
 વા પોરવાડ વિગેરે દરેક જ્ઞાતિના શેઠ હોય તે નામના
 માત્ર શેઠો બાણુવા, તેઓથી પોતાની જ્ઞાતિનું કિંત
 થઈ શકે નહિ, અને જૈનવર્ગની ઉન્નતિ પણ થઈ શકે
 નહિ. સત્તા વિનાના પક્ષપાતી શેઠીયાના વખતમાં
 નાતની સ્થિતિ ખરાબ થાય છે, અને તે નાત ઉંચી
 સ્થિતિમાં ચઢી શકતી નથી જ્ઞાતિનો હું શેઠ છું, માટે
 તેના ભલામાં એક કલાક વા બે કલાક દિવસમાં તે
 સંબંધી પ્રયત્ન-ઉદ્યમ કરવો જોઈએ, એવી જેના
 મનમાં લાગણી નથી તેને શેઠીયાઓ કરવાથી
 જ્ઞાતિનું કંઈ પણ ભલું થતું નથી.

શેઠીયાઓની ફરજ.

લોકો પોતાને નાતના શેઠીયાઓ લોકો કહે
 એમ કહેવા માત્રથી તેઓએ આનંદ માનવો
 નહીં પણ જ્ઞાતિવર્ગની સેવા બજાવવી, પ્રાણ
 અને તન ધનનો ભોગ આપવો, પરોપકાર કરવો,
 તથા જ્યાં ત્યાં પોતાની જ્ઞાતિમાં રાંડીરાંડો કેટલી છે ?

નેની આશુવિકા શી રીતે ચાલે છે ? તેની તપાસ
 કરી શુભ અન્નદાનની સગવડતા હરેક રીતે કરી
 આપવી, પોતાની જ્ઞાતિના છોકરાઓને ઉત્તમ પ્રકાર
 ની કેળવણી આપવી, અપાવવી, તેમને ભણવામાં
 સાદાગ્ય આપવી, ગરીબ છોકરાઓ કે જે પોતાના
 ઘર તરફથી અભ્યાસ કરવાને અશક્ય છે તેઓને હરેક
 સ્થાને ભણવાની ગોઠવણ કરી આપવી, પોતાની જ્ઞા-
 તિવર્ગમાં જે છોકરીઓ હોય તેને ધર્મશાસ્ત્રની કેળ-
 વણી અપાવવી અને તેના માટે જાહેાળસ્ત કરવો,
 પોતાની નાતમાં ટંટા પડવા દેવા નહિ, એક નાતમાં
 ઘણા શ્રેઢીયાઓ હોય તોપણ પરસ્પર અદેખાઈ કરી
 તડ પાડવાં નહિ, કારણકે તેથી નાતની ખરાબી થાય
 છે, સંપમાં જે સુખ છે તે કુસંપમાં જરા માત્ર પણ
 સુખ નથી. ધૃધુરાજ જે દિલ્લીનો હિંદુપતિ હતો
 તે પણ કુસંપથી હાર્યો અને જયચંદ્રતુ' રાજ્ય
 પણ નાશ પામ્યું' ઇત્યાદિ જાણીને વર્તનાર ખરા
 શ્રેઢીયાઓ છે.

પોતાની જ્ઞાતિમાંથી કોઈ સ્વામિનારામણ
 વા ગોસાઈ વા અન્ય વિધર્મ પાળે તો તેને જ્ઞાતિ
 ખહાર કરવા, અને તેની સાથે લોજન વ્યવહાર,
 પોતાના કાયદા માને તો રાખવો, પોતાના જે જે સારા
 વિચારો હોય તે પહેલાં જ્ઞાતિના સદ્ગૃહસ્થોને બોલા-
 વી સંભળાવવા અને સર્વની અનુમતિ લેઈ અમલમાં
 મૂકવા ઇંગ્લીશ કેળવણીના લીધે પ્રીસ્તિમતને અનુ-
 સરનારા એવા જીવન છોડરાઓને સદ્ગુરુ મહારાજની
 પાસે મોકલવા, પોતાની જ્ઞાતિનું લલ્લું કેમ થાય તથા તે
 ધનવાન અને ધર્મી ક્યારે બને, તે માટે જેની સદા શુભ
 મતિ વર્તતી હોય એવા શેઠીયાઓથી જ્ઞાતિનું તથા
 જૈનવર્ગનું લલ્લું થાય છે, નાતની પંચાતમાં અન્યા-
 યીઓનો પક્ષ કરવો નહિ, કોઈએ કન્યાવિક્રય કર્યો
 હોય તો તેને ખૂબ સખ્ત શિક્ષા કરવી અને નાતખહાર
 મૂકવો કે જેથી ખીલ્તો એવાં પાપનાં કૃત્ય કરતા
 અટકે. કન્યાના પૈસા ખાનારનો પક્ષ કરનાર જો ના-

તેનો શેઠીયો હોય તો તે મહા પાપી અને જ્ઞાતિનું
ખૂટ કરનાર અને તેનો નાશ કરનાર પણ બાણવો.
શેઠીયાઓને જ્ઞાતિનું લઘું કરવા સર્વે પ્રયત્નો
કરવા. એજ નાનના શેઠીયાઓને હિતશિક્ષા છે.

શેઠીયાઓ પ્રતિ નાનિમનુષ્યાંગ કેવી રીતે વર્તવું.

પ્રીતિ અને નમ્રભાવથી શેઠીયાઓ પ્રતિ નાતિને
વર્તવું, અને તેમના કહેલા વચ્ચતને માન્ય રાખવું,
તેમના પતિ દેવની શુદ્ધિ ધારણ કરવી નહિ ઝઘડા
ટંટા નાનિમાં કરવા નહિ, અને શેઠીયા સામું થવું
નરિ, કદાપિ શેઠીયા લાંચીયા હોય અને નાતની
ખાખાચીખી કરી નાંખતા હોય તો તે શેઠીયાઓને
સર્વ ગૃહસ્થોએ ભેજા થઈ સમલવવા, અને તેમ
છતાં તેમના કદાગૃહથી જાતિ ઘણી દુઃખી થતી હોય
તો શેઠીયાઓને તેમના પદથી પણ દૂર કરવા.
શેઠીયાઓ જ્ઞાતિનું લઘું કરનાર છે, અને જ્ઞાતિ
તેના વચ્ચતને અનુસાર છે, તો તેથી પરસ્પર
વચ્ચે સંબંધને ત્યાગવું, અને પોતાની જ્ઞાતિની

ઉન્નતિ ઇચ્છવી. નાતના ગ્રહસ્થોએ પરસ્પર લડવું નહિ, આપણે માણસ જાતિ સ્વતંત્ર છીએ, અને વળી આપણા માથે જ્ઞાતિના શેઠીયા અને તેમના કાયદા આપણે માનવા, એવા તો શેઠીયા કેમ જોઈએ ? એમ વિચારવું નહિ દરેકના માથે એક અ કુશની જરૂર છે, તે વિના પરસ્પર આપણે અન્યાય કરીએ તો આપણને કોણ શિક્ષા આપી શકે ? માટે શિક્ષા આપી સન્માર્ગે દોરનાર શેઠીયા, રાજા, ગુરૂમહારાજ, વિગેરેની જરૂર છે, માટે તેમની આજ્ઞા માનવી. તેમની શિક્ષા ન માનવામાં આવે તો નીચે લખેલા દૃષ્ટાંત પ્રમાણે કેવી હરકત પડે છે, તેનો વાચકોને ખ્યાલ આવશે.

ઈંદ્રિયો અને જઠર વચ્ચે અણવનાવ.

એક દિવસ આંખ, કાન, નાક, જીભ અને ચામડી, તથા હાથ પગઆદિની મંડળી એકઠી થઈ, અને તે એક બીજાની મોટાઈ દેખાડવા લાગી. આંખ કહેવા લાગી કે હું સર્વ કરતાં શ્રેષ્ઠ છું, મારા વિના

દોષ પણ પદાર્થ દેખી શકાય નહિ, સાફ નરસુ' નેવામાં
 હું શ્રેષ્ઠ છું, આડો ખચકો, શત્રુમિત્રને પ્રથમથીજ હું
 દેખું છું. આ સાંભળી કાન ઢંહેવા લાગ્યો કે, અરે!
 આંખ આટલી બધી બડાઈ નારી, કોની આગળ હાંકે છે.
 ને હું ન હોત તો તારા ચોંટલાથી ઢંઈ પણ થઈ શકે
 નહિ; કારણ કે આ વસ્તુ મારી છે અને ખોટી છે, અમુક
 દુષ્ટ છે, અમુક સજ્જન છે, અમુક ધર્મ છે, અમુક
 પાપ છે, એતું પ્રથમ શ્રવણ કર્યા વિના તું શી
 રીતે પરીક્ષા કરી શકશે ? માટે ખરેખર સર્વમાં
 શ્રેષ્ઠતા મારી છે. ત્યારે તારા ઢંહેવા લાગ્યું કે, મારા
 વડેજ તમે ચોં કાયમ છો અને જીવી શકો છો,
 કારણ કે નસકોરાંથી શુદ્ધ હવાનો શ્વાસ લઉં છું,
 અને ખરાબ હવા ઠાલી નાંખું છું, ઉંઘમાં આંખ પણ
 ચીંચાઈ જાય છે, કાન પણ સાંજગવાતું કામ મૂકી દે
 છે. પણ હું તો તે વખતે પણ ખેરો લઈ છું, મને
 તો એક મિનિટની પણ વિઘ્નાંતિની જગ્યા મળતી નથી;
 માટે મારી આગળ તમે શા હિસાબમાં છો ! નકારી

ખડાઈ કેમ હાંકે છે? હું સર્વમાં શ્રેષ્ઠ છું. ત્યારે જીભ
તાડુકીને ખોલી ઉઠી. અરે! તમે સર્વ મારી આગળ
નકામાં છે, હું વિવિધ પ્રકારના ઉચ્ચાર કરી કહું છું
અને રસની પરીક્ષા કરવામાં, અન્યને ખોધ કરવામાં,
મારો ખપ પડે છે, છએ રસની પરીક્ષા હું કહું છું,
ઝેર અને અમૃતની પરીક્ષા મારાથી છે, કડવું અને
ગળ્યું હું પારખી શકું છું, અને સર્વ પદાર્થોને ખાઈને
હું આખા શરીરમાં પુષ્ટિ તરીકે મોકલું છું.
કહો સર્વે કેવી હું મોટી? હાથ પગ પાણુ
પોત પોતાની ખડાઈ હાંકવા લાગ્યા. સર્વે એ
વિચાર કર્યો કે આપણે તો પરસ્પર એક બીજાને
મદદ કરીએ છીએ પણ આ જઠર કંઈ ઉદ્યોગમાં
નથી અને બેઠું બેઠું આપણી કમાઈ ખાયા કરે છે.
આપણે બધાએ થોડા દિવસ ઉદ્યોગ કરવાનું બંધ
રાખવું કે જેથી જીભો જઠરની કેવી અવસ્થા થાય છે!
એમ નક્કી કરી બધી ઈંદ્રિયોએ થોડા દિવસ સુધી
જઠરને દુઃખ દેવા ઉદ્યમ ત્યાગ્યો; પણ અવિચારી ઈંદ્રિ-

ચોના જાણવામાં નહોતું કે જઠર પણ અન્ન પચવવું,
 લોહી ઉત્પન્ન કરવું ઇત્યાદિ કામ કરે છે, અને તેના
 લીધે આપણને શક્તિ મળે છે, આનો વિચાર કર્યા વિના
 જઠરને નકામું ધારી ઇન્દ્રિયોએ પોત પોતાનું કામ
 દોડી દીધું. ત્રાગ દિવસ ચતાં તો આંખે અંધારાં આવવાં
 લાગ્યાં, ઠાનની સાંભળવાની શક્તિ નરમ પડી, શ્વા-
 મોશ્વાસ લેવામાં નાકને મહેનત પડી, જીભને શબ્દ
 જોડતાં અચકાવાપણું થયું. પગમાં ચાલવાની
 શક્તિ નહીં નહિ, હાથથી ઠંઠ કામ થયું નહિ, એવી
 ખરાબ નિયતિ, બધી ઇન્દ્રિયોની થવા લાગી; ત્યારે
 મને સર્વને ઇન્દ્રિયો વગેરેને મેળવીને, કહ્યું કે,
 જો તમે આમ કરશો તો તમારો અંદાજ થાશે સર્વ
 ઇન્દ્રિયો પણ પાનની દુઃખી નિયતિથી તુરત બાધ
 પામી, અને મનને પૂછ્યું.—અમારી આવી અવસ્થા કેમ
 થઈ. ત્યારે મને વિચાર કરી જણાવ્યું કે તેનો ઉત્તર
 જઠર આપણે. જઠર અત્યાર સુધી મૌન રહ્યું હતું
 તે બેબેબેબું—અરે અવિચારી ઇન્દ્રિયો ! તમે મારી

ફરજ બીલકુલ જાણી નહિ, જીવો હું તમારા સૈને
 માટે અમૂલ્ય સેવા બજાવું છું તે તમને માલુમ નથી.
 અનાજને પચાવી તેનું લોહી બનાવવું, અને તે લોહી
 તમારી સર્વની પુષ્ટિને માટે હું તમને મોકલું છું. આ
 સાંભળી સર્વ ઇંદ્રિયો આશ્ચર્યમાં પડી, અને જઠરનો
 ઉપકાર માન્યો, અને પોતપોતાનું કામ કરવા લાગી.
 તેમ જ્ઞાતિવર્ગે પણ નગરશેઠ, શેઠ વા રાજા, ગુરૂમહા-
 રાજ વિગેરેની ઉપયોગિતા જાણીને તેઓના પ્રતિ
 પ્રીતિ ભાવે વર્તવું.

છેવટે રત્ન મણિએ ઉપસંહારમાં કહ્યું કે:-આપ
 જ્ઞા નગરશેઠની વર્તણૂક, તેમની નીતિ અને ઉત્સાહ
 ન્યાય એવો છે કે હવે આ ગામની ચઢતી દશા કયાં
 વિના તે રહેશે નહિ. મને આશા છે કે શ્રેષ્ઠિવચ્ચ, તન
 મન ધનથી જ્ઞાતિવર્ગનું ભલું કરવા મન્યા રહેશે અને
 જ્ઞાતિ વર્ગમાં જે જે દુષ્ટ રીવાજો પડી ગયા છે તેના
 નાશ સંબંધી કાયદા ઘડશે. આ પ્રમાણે કહીને
 રત્નમણિએ ભાષણની સમાપ્તિ કરી ત્યારે જ્ઞાતિવર્ગે

જય જય દેવનિથી તેમને વધાવી લીધા.

નગરશેઠ હરિયાદે ઉભા થઈ જ્ઞાતિવર્ગને આ
મગાણે નિવેદન કર્યું. મારા બહાલા બંધુઓ ! બાલ
લગ્ન સંબંધી સદ્ગુણ ગૃહસ્થે ભાવણ કર્યું તથા શેઠી-
યાઓની ફરજો ટૂંકી બતાવી તે યથાયોગ્ય છે. મારો
વિચાર એવો છે કે આપણી જ્ઞાતિમાં દશ અગિયાર
વર્ષનાં છોકરાંને પરણાવી તેમને સંસારી રીતે વર્તા-
વવા પડે છે, તે સંબંધી કંઈ કાયદો લઘવા ધાડું છું.
એકદમ આ દુષ્ટ રીવાજનો નાશ નહિ થાય, માટે
પ્રથમ તો મારો એવો મત છે કે અઠાર વર્ષ ઉપરાં-
તનો છોકરો સાગ વર્ષની અગર તે ઉપરાંતની દીકરી-
નાં લગ્ન કરવાં, અને કુલેથી વિવાહ એવી રીતે છોક-
રાંને કરવો કે જેથી છોકરી કરતાં પુત્રની ઉમર પાંચ
વર્ષની વધારે હોય અને ખીસ્તાળીશ વર્ષ ઉપરાંતના
પુરૂષને કન્યા આવશ્યક નહિ. આ કાયદો અનુસરતના
વર્ગને માટે છે અને આખી સત્તાવીશના માટે પણ

યોગ્ય છે; કેમ તમારો કેવો અભિપ્રાય છે ? જ્ઞાતિના સર્વ ગૃહસ્થોએ એ કાયદો અમને પ્રમાણ છે, તે પ્રમાણે અમો વર્તીશું; એમ કહી જિનશાસનની જય બોલાવી. ત્યારબાદ વળી નગરશેઠ બોલ્યા કે હું પ્રતિદિન બે કલાક નાતિનું તથા ગામના લોકોનું ભલું કરવા ગાળીશ. બોડાંઢારોની સંભાળ લેવા એક કલાક આંજરાપોળમાં જઈ ગુમાવીશ, ગુરૂપાસે વ્યાખ્યાન સાંભળવામાં તથા જૈન છોકરાઓને ઉત્તમ કેળવણી અપાય એવી યોજનામાં તથા જૈન છોકરાઓ કે જેઓ નિરાધાર હોય આશ્રય ના હોય તેઓને આશ્રય આપવામાં તથા તેઓને ધંધા-વેપારમાં ઘળગાડવામાં તથા જૈનબાળાઓને ઉત્તેજન આપવા અર્થે કેટલોક વખત પ્રતિદિન ગુમાવીશ, કોઈ પણ માણસ મને સારી વાત આવીને કહેશે તો હું ધ્યાન દઈ સાંભળીશ, એમ કહી શેઠ, સંભાળણું સંપૂર્ણ કરી નીચે બેઠા ત્યારે નાતિવર્ગે જયની દ્વનિથી તેમને વધાવી લીધા.

ત્યારણાઠ નાતના આગેવાન ગૃહસ્થોએ ઉભા થઈ જણાવ્યું કે નાતના દરેક મનુષ્યે શેઠની પ્રતિભાવથી વર્તવું, અને તેમના લક્ષમાં રાજ રહેવું; તેમને પ્રાણ પાણ સમર્પણ કરવા ચૂકવું નહીં, આ પ્રમાણે તેમને કહ્યું.

ત્યારણાઠ નાથાલાલ નામના એક સદ્ગૃહસ્થે ઉભા થઈ જણાવ્યું કે, નાતના સદ્ગૃહસ્થો અને નગરગૃહ પ્રતિ વિનંતી કે જેન શ્રાવકજ્ઞાતિનો કાયદો શિથિલ પડવાને લીધે ફેટલાઈ જેનો સ્વામિનારાયણીયા થઈ ગયા છે તો ફેટલાઈ ગોસાઈજી, ધર્મી વગેરે અન્ય ધર્મી વિગેરે જાની ગયા છે, ફેટલાઈ વિધુબક્ત જાની ગયા છે, તેઓને આપણા જ્ઞાતિવાળા કન્યા દે છે તે બંધ થવી જોઈએ; અને તેમના માટે કંઈક બંદોબસ્ત થવો જોઈએ. એવું નાથાલાલે કહ્યું તે પછી આખી નાતના માણસો એકે જવાળે જોડી ઉઠ્યા કે એ વાત સાચી છે. મિથ્યાત્વી થઈ

ગએલાની સાથે આપણી પુત્રી પરણાવવાથી પુત્રીને મિથ્યાત્વી બનવું પડે છે, અને ઘરમાં ધર્મ સંબંધી ઝઘડા ચાલે છે તે મોટું પાપ છે. હાલનો વખત બારીક છે, જે નાતનો પકડો બંદોબસ્ત નહિ રહે તો ઘણા લોકો મિથ્યાત્વીઓ બની જશે; માટે શેઠ-સાહેબે કંઈ કાયદો ઘડવો જોઈએ.

સર્વની ધર્માભિમાનની એક સરખી લાગણી દેખી શેઠે કાયદો ઘડી બહાર કર્યો, અને નીચે મુજબ વાંચી સંભળાવ્યો—સર્વ જ્ઞાતીના જનોની સમક્ષ, સર્વની સંમતિથી ઠરાવ કરવામાં આવે છે કે આજથી જૈનધર્મથી વિપરીત અન્ય ધર્મ પાળનારા મિથ્યાત્વીઓને કોઈએ પોતાની કન્યા દેવી નહિ, તથા જે કોઈ મિથ્યાત્વી ધર્મમાં જશે, જેવા કે સ્વામીનારાયણ, ગોસાંઈ, વૈષ્ણવ વગેરેમાં જશે તેઓને નાત બહાર સૂકવામાં આવશે; તેઓને કોઈએ દીકરી આપવી નહિ અને તેઓની દીકરી લેવી પણ નહીં. સર્વાનુમતે

આ ઠરાવ કરવામાં આવેછે. એટલું કહેતાં સર્વાનુમતે
 પ્રસાર થયો અને શેઠને સવેજો જયન્તી ધ્વનિથી
 વધાવી લીધા. કન્યાવિક્રયની પેઠે વરવિક્રય દોષનો
 પણ ત્યાજ કરવાની જરૂર છે. પહેલામણી વગેરે
 રીવાજોમાં વરવિક્રય દોષોત્પત્તિ છે. અંગાદા વગેરે
 દેશોમાં પ્રાણી વગેરે હોમમાં વરવિક્રય દોષ છે
 તથા શુજાતમાં ચરોતર વગેરેના પાટીદારોમાં
 તમા મેંદાડ વગેરેમાં રજપુતોમાં વરવિક્રય દોષ છે
 તે ગદેશગણીની રૂઢિગદ્દ થયો છે, કન્યોને પરણા-
 વવા માટે આજ્ઞાપે કન્યાના લગ્નના અર્ચ જેટલા
 માંડાના અર્ચ નામે રૂપયા દે તે, તે પાત્ર ન દેવા
 એટલો. માદા લગ્નથી તથા વૃદ્ધ લગ્નથી નવા અયોગ્ય
 માલદોષ અપરધ લગ્નથી લગ્નની પાત્રી થાય છે.
 પદ નામે રૂપો, માટે નેતકામે જામદાના, કન્યા
 વિદ્ય, પુલ્લવિવાહ, વકામે અર્ચ, કનિકાદ રૂદ્ધિ
 રીવાજ વગેરે હુણ રીવાજોનો સર્વદા ત્યાજ કરી

વ્યાવહારિક ધાર્મિક ચરતીના ઉપાયો ગ્રહવા
જોઈએ. ત્યાર બાદ નથુભાઈ નામના એક સદ્ગૃહસ્થે
ઉભા થઈ નીચે પ્રમાણે ભાષણ આપ્યું:—

ભાષણ.

આપણા પૂર્વજો ઘણા ધનવાન હતા, પ્રભુ શ્રી
મહાવીર દેવ નિર્વાણપદ પામે આજ ૨૪૩૦ વર્ષ થયાં,
આપણા જૈનોમાં ઘણા વિદ્વાનો થઈ ગયા છે, જૈનો-
નો એક વખત એવો ઉદય હતો કે સર્વ લોકોમાં
જૈનોની અતિશય ખ્યાતિ હતી. હાલ કર્મ યોગે
જૈનોમાં કોઈ રાજ નથી તથા કોઈ પ્રભાવક આચાર્ય
નથી કે જે જૈનોની ઉન્નતિ કરી શકે; તેથી જૈનોની
પડતી આવી છે, પણ આપણા માટે આપણા પ્રાણના
આધાર અને મોક્ષમાર્ગના વાહક આચાર્યો હજારો
થઈ ગયા છે, તેમણે પરમાત્મા શ્રી તીર્થંકરની
વાણીને આગમોમાં પુસ્તકોમાં લખી છે, તે પુસ્તકો
લખતાં તથા રચતાં અત્યંત મહેનત પડી છે. તેમણે

એવી પદોપકારી બુદ્ધિથી પુસ્તકો રચ્યાં છે કે જે આ
પાળી પશ્ચાત્ થનાર જૈનપ્રજા આ પુસ્તકો-ગ્રંથોને
વાંચી તેનો લાભ લેશે, અને તેથી ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા-
વાળી જૈનપ્રજા ધર્મ ધર્મમાર્ગ આદરી મુક્તિપદ
પામશે. એ પુસ્તકોને લખતાં લખાવતાં કરોડો
અપ્રજા રૂપેયાનો ખર્ચ થઈ ગયો છે, અને તે પુસ્ત-
કોના લાભનો લાભ પાટણ જેસલમેર ખંભાત
અમદાવાદ વિગેરે ઠેકાણે છે. તે પુસ્તકોમાં-ગ્રંથોમાં
અપૂર્વ વિદ્યા બદેલી છે, અને તે પુસ્તકોનો લાભ
આપણાથી લેઈ શકાતો નથી. મંત્રના ગ્રંથો, યંત્ર
શાસ્ત્રના, તથા ન્યે તિગ ગ્રંથો, તથા વ્યાકરણના ગ્રંથો,
તથા ન્ય.યના ગ્રંથો, તથા વેદવેદના ગ્રંથો, તથા ધર્મ
શાસ્ત્રના હજારો ગ્રંથો છે, તથા તંત્રના પણ ગ્રંથો છે,
તે આપણા ગુરુઓએ બતાવ્યા છે, કે જેથી આપણે
તેમનો મેટો ઉપકાર સાનવો જોઈએ, અને તેઓને
સાચવી રાખવાં જોઈએ, છતાં આપણે સહી જતાં,
દેહરા થઈ જતાં, એવાં શાસ્ત્રોનો હિદ્દાર કરીએ નહિ,

અને તે ઉપરથી બીજી પ્રતો ઉતરાવીએ નહિ તે
આપણા જેવા બીજા કયા મૂર્ખાઓ જાણવા, અને
આપણો જન્મ સફલ પણ શી રીતે કહેવાય ? ધર્મ
વિના સંસારની બહાદૂરી તથા આતુરી સાથે આવતી
નથી. ધર્મઠરણીથી સંસારસમુદ્ર પાર પામી શકાય
છે તે વિના બીજું બધું અલેખે છે. તે ઉપર એક હું
કષ્ટાંત કહું છું તે શ્રવણ કરશો.

સુખાઈમાં ચોતિઅંદ શેઠ રહેતા હતા, તે ધનવાન
હતા, તેમ કળાવાન હતા. એક દિવસ તેમણે સમુદ્રમાં
હોડીયામાં બેશી પ્રવેશ કર્યો. હોડી સમુદ્ર મધ્યે ચાલે
છે એવામાં શેઠ ખારવાને પૂછવા લાગ્યા:-અલ્યા ખાર
ના ! તારું નામ શું છે ?

ખારવો-શેઠ ! મારું નામ કાળિયો.

શેઠ-અલ્યા કંઈ પરણ્યો છે કે નહિ ?

ખારવો-ના શેઠ સાહેબ, આપણે બંદાતો કુવારા
એકીલા છીએ.

શેઠ-ત, ત્યારે તો તારી અડધી ઉમર નકામી ગઈ.
અલ્યા ! કંઈ પંચાત કરતાં આવડે છે કે ? તથા
વાંચતાં લખતાં આવડે છે કે ?

ખારવો-ના શેઠજી. વાંચતાં લખતાં આવડતું નથી.
તથા પંચાત કરતાં પણ આવડતી નથી, ખાલુ-
ખીલું તથા હોણી હાંકવી જોટલુંજ આવડે છે.

શેઠ-તારે બાપ ! ત્યારે તો તારી, પોણી ઉમર નકામી
ગઈ. એવામાં હોણી આગળ આણી, જ્યારે પાણીનાં
સોતનાં વણાં ઉપાં ઉછળ્યાં ત્યારે ખારવે કહું-કેમ
શેઠજી ! તરતાં તો આવડે છેને ! શેઠ કહેવા લાગ્યા,
ના ! તરતાં આવડતું નથી. ત્યારે ખારવો બોલ્યો
નવો ! ત્યારે તો શેઠ !!! જૂળ જની, મારી તો
પોણી ઉમર નકામી ગઈ અને તમારી તો આખી
ઉમર નકામી ગઈ. એમ કહેતાં હોણીયું પાણીથી
ભરાવા લાગ્યું, અને છેવટે ના ઇલાજે ખૂડ્યું.
ખારવો ફરીને તરી કાઠિ ગયો, શેઠજી ખૂણી સુઆ.

એમ સંસારમાં આપણે કુશળ છીએ પણ જ્યારે
 ધર્મકરણીમાં પ્રવૃત્તિ નથી થતી ત્યારે તો આપણી
 આખી ઉમર નકામી ગઈ; માટે પુસ્તક લખાવવાં,
 તેની સંભાળ રાખવી. ધર્મકરણી કરીશું તો
 સંસારસમુદ્ર તરી શકીશું; નહિ તો આપણી કળા
 હુશિયારી ધન આદિ સર્વ નકામું જાણવું. માટે
 પુસ્તક લખાવવાં, જીર્ણ દેરાસર સમરાવવાં,
 પ્રભુ પૂજા કરવી, જ્ઞાન ભણવું ભણાવવું, ભણ-
 તાને સાહાય્ય કરવી, જૈન ભાઈઓને મદદ
 કરવી, પોસહ, પ્રતિ કેમણુ આદિ ધર્મકરણી કરી
 મનુષ્ય જન્મ સફળ કરવો જોઈએ. હજી
 જૈનધર્મનો ઉદ્દય થવાનો છે. ત્રેવીસ ઉદ્દયમંના
 હજી ઘણા બાકી છે. શ્રી દીવાળીકલ્પનેવિષે ત્રે
 વીસ ઉદ્દયો બતાવ્યા છે. તે નીચે મુજબ જાણ-
 વા સાફ કહું છું.

ઉદયનો અનુક્રમ અંક.

યુગપ્રધાન.

૧	પ્રથમ ઉદયે.	૨૨
૨	બીજામાં.	૨૩
૩	ત્રીજામાં.	૬૮
૪	ચોથામાં.	૭૮
૫	પાંચમામાં.	૭૦
૬	છઠ્ઠામાં.	૮૬
૭	સાતમામાં.	૧૦૦
૮	આઠમામાં.	૮૭
૯	નવમામાં.	૬૫
૧૦	દશમામાં.	૮૬
૧૧	અગ્નીઆરમ્ભમાં.	૭૬
૧૨	બારમામાં.	૭૮
૧૩	તેરમમાં.	૬૪
૧૪	ચૌદમમાં.	૧૦૮
૧૫	પંદરમામાં.	૧૦૮

૧૬	સોળમામાં.	૧૦૩
૧૭	સત્તરમામાં.	૧૦૪
૧૮	અઠારમામાં.	૧૧૬
૧૯	એગણીશમામાં.	૧૩૩
૨૦	વીસમામાં.	૧૦૦
૨૧	એકવીસમામાં.	૯૫
૨૨	બાવીસમામાં.	૯૯ ?
૨૩	ત્રેવીસમામાં.	૪૦

એ પ્રમાણે યુગપ્રધાનો ૨૦૦૪ ? બે હજારને ચાર થવાના છે, તેમાંથી ગણા ઉદયો બાકી છે અને તેમાં ચનાર યુગપ્રધાનો પણ બાકી છે, માટે જૈનોએ ઉદ્યમ કરવો અને ધર્મની શ્રદ્ધા કરવી. શાશનદેવ-તાઓ જૈનોને સહાયક થાઓ અને જૈનવર્ગની પ્રતિ-દ્વિન ચઢતી થાઓ અને જૈનધર્મનો માહિમા મહીમા શાશ્વત પ્રસરે. ઇત્યેવં ॐ અર્હં શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ આ પ્રમાણે નથુભાઇએ ભાષણ આપ્યા બાદ સભાએ તેમને વધાવી લીધી અને સભા વિસર્જન જઇ.

મંગલમ્.

દુહા.

કન્યાવિકૃત્ય અથ એ, પૂર્ણ થયો સુરસાળ;
તદ્દુસારે ચાલતાં, હોવે મંગલમાળ. ૧

અંબત્ત જોગણી ઉપરે, શાઠની ચાલ વિશાળ
એવ મુદિ જોડાદશી, પૂર્ણ થયો સુખકાર ૨

ભાગ્યે ગણ્યે જે લવી, લેશે તેનો ચાર;
મુદિમાગર સુખ દણી, પાશે ભવોદધિપાર. ૩

॥ इत्येवम् ॐ अहं ज्ञानिः ज्ञानिः ज्ञानिः ॥

સુકામ વિજાણુર. (વિજાણુર.)

વિ. સં. ૧૮૬૦ એવ મુદિ ૧૧.

દો. સુનિ મુદિમાગર.

